

STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ (LSR)

**Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie
„Region Sanu i Trzebošnicy”
Na lata 2016 - 2023**

LISTOPAD 2022

Spis treści

I.	CHARAKTERYSTYKA LGD	4
1.1	Forma prawna i nazwa stowarzyszenia	4
1.2	Obszar	4
1.3.	Potencjał LGD „Region Sanu i Trzebońnicy”	5
1.3.1.	Opis sposobu powstania i doświadczenie LGD.....	6
1.3.2.	Reprezentatywność LGD	8
1.3.3.	Poziom decyzyjny – Rada Programowa	9
1.3.4	Zasady funkcjonowania LGD	11
II.	PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR	13
III.	DIAGNOZA - OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI	15
3.1	Uwarunkowania przestrzenne, geograficzne, przyrodnicze	15
3.1.1	Ukształtowanie powierzchni.....	15
3.1.2	Bogactwa naturalne.....	15
3.1.3	Lesistość	15
3.1.4	Zasoby wodne	16
3.1.5	Zanieczyszczenia środowiska	16
3.1.6	Obszary prawnie chronione na obszarze działania LGD.....	16
3.2	Specyfika obszaru	17
3.2.1	Uwarunkowania historyczne.....	17
3.2.2	Uwarunkowania kulturowe	18
3.3	Ocena społeczno-gospodarcza obszaru.....	18
3.3.1	Potencjał demograficzny	18
3.3.2	Przyrost naturalny	19
3.3.3	Migracje.....	19
3.3.4	Struktura ludności.....	20
3.3.5	Rynek pracy.....	20
3.3.6	Gospodarstwa rolne	22
3.3.7	Potencjał gospodarczy oraz przedsiębiorczość	22
3.3.8	Potencjał inwestycyjny	23
3.3.9	Poziom płac.....	24
3.3.10	Budżet gminy	24
3.3.11	Ochrona zdrowia i opieka społeczna.....	25
3.3.12	Edukacja.....	25
3.3.13	Turystyka.....	25
3.3.14	Sport i wydarzenia kulturalne.....	27
3.3.15	Ocena aktywności społecznej	27
3.4	Transport i łączność	28
3.5	Podsumowanie.....	28
IV.	ANALIZA SWOT	29
V.	CELE I WSKAŹNIKI	31

VI. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	45
6.1 Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych wraz ze zwięzłą informacją wskazującą sposób powstawania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia.....	45
6.1.1 Sposób ogłaszania naborów	46
6.1.2 Ocena wniosków w oparciu o karty oceny.....	46
6.1.3 Informacja o wynikach oceny	47
6.1.4 Procedury odwoławcze od wyników oceny.....	47
6.1.5 Kwoty wsparcia i intensywność pomocy na poszczególne operacje.....	47
6.1.6 Sposób weryfikacji, rozliczania i kontroli realizacji grantów przez LGD jako Grantodawcę.....	48
6.2 Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR z uwzględnieniem powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami.....	48
6.3 Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji została uwzględniona innowacyjność oraz przedstawienie jej definicji oraz zasad jej oceny	49
6.4 Informacja o realizacji Projektów Grantowych i Operacji Własnych.....	49
VII. PLAN DZIAŁANIA	50
VIII. BUDŻET LSR.....	50
IX. PLAN KOMUNIKACJI.....	50
X. ZINTEGROWANIE.....	51
XI. MONITORING I EWALUACJA	55
XII. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO.....	56
Wykaz wykorzystanej literatury	56
ZAŁĄCZNIKI	57
Załącznik 1. Procedura aktualizacji LSR	57
Załącznik 2. Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu	58
Załącznik 3. Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu	63
Załącznik 4. Budżet LSR	68
Załącznik 5. Plan komunikacji	68

I. CHARAKTERYSTYKA LGD

1.1 Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

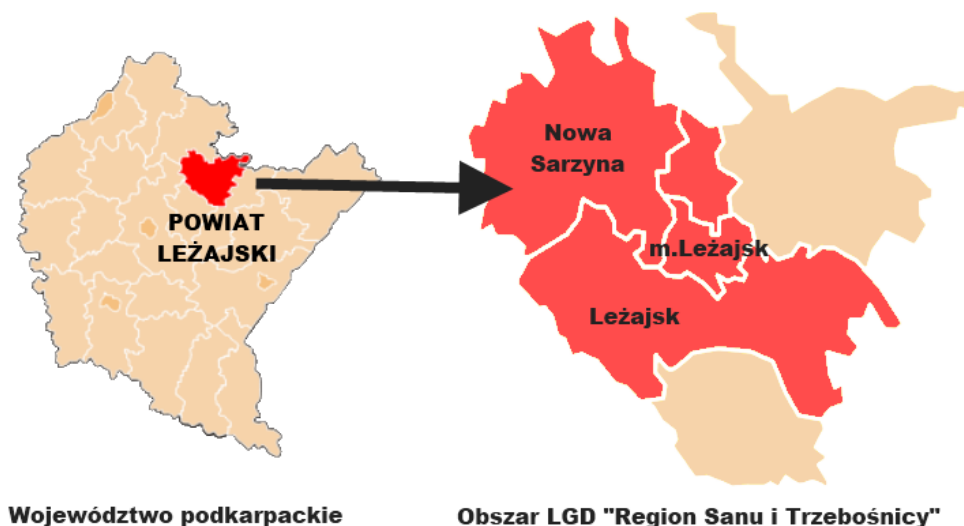
Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” jest stowarzyszeniem „specjalnym” posiadającą osobowość prawną. Stowarzyszenie działa na obszarze trzech gmin: gminy wiejsko – miejskiej Nowa Sarzyna, gminy wiejskiej Leżajsk oraz gminy miejskiej Leżajsk.

Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” z siedzibą w Wierzawicach nr 874, 37-300 Leżajsk zostało zarejestrowane w dniu 07.01.2009 r. na podstawie ustawy Prawo o stowarzyszeniach oraz na podstawie art. 15 ustawy z 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. Nr 64, poz. 427 oraz 2008 r. Nr 98, poz. 634) i otrzymało numer KRS: 0000321141.

1.2 Obszar

Obszar działania LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” usytuowany jest w północnej części woj. podkarpackiego LGD obejmuje swym zasięgiem teren gminy miejsko-wiejskiej (Nowa Sarzyna), wiejskiej (Leżajsk) oraz miejskiej (Leżajsk). Teren ten, charakteryzuje się bardzo wysokim stopniem spójności zarówno pod względem przyrodniczym, historycznym, kulturowym oraz ekonomicznym.

Rysunek 1. Obszar LGD: „Region Sanu i Trzebońnicy” na tle obszaru województwa podkarpackiego i powiatu

Źródło: Opracowanie własne

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” swoim działaniem obejmuje następujące jednostki terytorialne:

Miasto i Gmina Nowa Sarzyna

- 1) Typ gminy: gmina miejsko – wiejska
- 2) Identyfikator jednostki podziału terytorialnego kraju: 180805 3
- 3) Powierzchnia gminy: 143,73 km² (w tym obszar wiejski 134,5 km²)
- 4) Liczba mieszkańców gminy: 21 728 osób
- 5) Gminy sąsiadujące z gminą Leżajsk: Jeżowe, Kamień, Krzeszów, Leżajsk, Leżajsk - miasto, Sokołów Małopolski
- 6) Gmina Nowa Sarzyna jest gminą miejsko – wiejską położoną w województwie podkarpackim, w powiecie leżajskim. Jej nizinne, urozmaicone niewielkimi wzniesieniami tereny są częścią Płaskowyżu Kolbuszowskiego i Doliny Dolnego Sanu.
- 7) Sołectwa wchodzące w skład Gminy Nowa Sarzyna: Jelna, Jelna-Judaszówka, Łętownia, Łętownia-Gościniac, Łukowa, Majdan Łętowski, Ruda Łańcucka, Sarzyna, Tarnogóra, Wola Żarczycka, Wólka Łętowska.

Gmina Leżajsk

- 1) Typ gminy: gmina wiejska
- 2) Identyfikator jednostki podziału terytorialnego kraju: 180804 2
- 3) Powierzchnia gminy: 198,89 km²
- 4) Liczba mieszkańców gminy: 20 107 osób
- 5) Gminy sąsiadujące z gminą Leżajsk: Adamówka, Grodzisko Dolne, Krzeszów, Kuryłówka, Leżajsk - miasto, Nowa Sarzyna, Rakszawa, Sieniawa, Tryńcza, Żołynia.
- 6) Gmina Leżajsk położona jest w północno-wschodniej części województwa podkarpackiego. Swoim terenem obejmuje Dolinę Dolnego Sanu, Płaskowyż Kolbuszowski i Płaskowyż Tarnogrodzki. Teren gminy dzieli się na dwie części: północną i południową oddzielone od siebie przez inną jednostkę administracyjną – miasto Leżajsk.
- 7) Sołectwa wchodzące w skład Gminy: Brzoza Królewska, Chałupki Dębnińskie, Dębno, Giedlarowa, Gwizdów-Biedaczów, Hucisko, Maleniska, Piskorowice, Przychojec, Rzuchów, Stare Miasto, Wierzawice.

Miasto Leżajsk

- 1) Typ gminy: gmina miejska
- 2) Identyfikator jednostki podziału terytorialnego kraju: 180801 1
- 3) Powierzchnia gminy: 20,58 km²
- 4) Liczba mieszkańców gminy: 14 252 osób

Gminy sąsiadujące z miastem Leżajsk: Kuryłówka i Nowa Sarzyna, Leżajsk – gm. wiejska

- 5) Miasto Leżajsk jest jednym z najstarszych miast Polski południowo-wschodniej. Położony jest u podnóża wschodniej krawędzi Płaskowyżu Kolbuszowskiego, tuż nad doliną Sanu.
- 6) Gmina miejska Leżajsk: Miasto Leżajsk

Tabela 1. Wykaz powierzchni gmin wchodzących w skład obszaru LGD (stan na 31.12.2013 r.)

Gminy	Typ gminy	Obszar wiejski w km ²	Obszar miejski w km ²	Powierzchnia ogółem w km ²
Nowa Sarzyna	miejsko - wiejska	134,58	9,15	143,73
Leżajsk	wiejska	198,89	-	198,89
Miasto Leżajsk	miejska	-	20,58	20,58
Razem obszar LGD		333,47	29,73	363,20

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Regionalnych. GUS, Rzeszów 2013

Łączny obszar objęty LSR wynosi 363,20 km² zajmując 62,22% powierzchni powiatu leżajskiego oraz stanowi 2,04% całego obszaru województwa podkarpackiego.

Tabela 2. Wykaz mieszkańców gmin wchodzących w skład obszaru LGD (stan na 31.12.2013 r.)

Gminy	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn	Liczba ogółem	Ludność przypadająca na 1 km ²
Nowa Sarzyna	10 921	10 809	21 730	151
<i>Leżajsk</i>	<i>10 081</i>	<i>9 984</i>	<i>20 065</i>	<i>101</i>
Miasto Leżajsk	7 477	6 886	14 363	698
Razem ludności	28 479	27 679	56 158	155

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Regionalnych. GUS, Rzeszów 2013

Teren objęty działaniami LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” zamieszkuje 56 087 osób, co stanowi 80,29% ludności mieszkającej w powiecie leżajskim i 2,63% ludności woj. Podkarpackiego. Ludność miejska liczy 20 354 mieszkańców, co stanowi 36,29% obszaru LGD, natomiast ludność wiejska wynosi 35 733 mieszkańców, co stanowi 63,71 % obszaru LGD.

1.3. Potencjał LGD „Region Sanu i Trzebońnicy”

1.3.1. Opis sposobu powstania i doświadczenie LGD

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” powstała z inicjatywy władz samorządowych Gminy Leżajsk oraz Miasta i Gminy Nowa Sarzyna. W procesie tworzenia Lokalnej Grupy Działania udział wzięli przedstawiciele trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego. 8 grudnia 2008 r. odbyły się pierwsze spotkania konsultacyjne z mieszkańcami gminy Leżajsk oraz gminy Nowa Sarzyna, na których omawiano założenia programu Leader oraz procedurę zakładania lokalnej grupy działania. Natomiast 15 lipca 2015 r. Zarząd Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” podjął uchwałę w sprawie przyjęcia Miasta Leżajsk do Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”.

Konsekwencją przedstawionych powyżej działań były następujące akty:

- Uchwała Rady Miejskiej nr XXXVIII/250/2008 z dnia 15 grudnia 2008 r. w sprawie utworzenia i przystąpienia Miasta i Gminy Nowa Sarzyna do Lokalnej Grupy Działania pn. Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”.
- Uchwała nr XXXI/200/2008 z dnia 19 grudnia 2008 r. w sprawie przystąpienia do Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”
- Uchwała nr 1/XIV/2015 z dnia 15 lipca 2015 r. w sprawie przystąpienia do Lokalnej Grupy Działania Gminy Miasto Leżajsk

Zebranie Założycielskie Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” odbyło się 19 grudnia 2008 r. w siedzibie Parku Przemysłowego „Stare Miasto- Park” Sp. z o.o. w Wierzawicach (Wierzawice 874, 37-300 Leżajsk) i uczestniczyło w nim 46 osób z terenu Gminy Leżajsk i Miasta i Gminy Nowa Sarzyna. Podstawowym zadaniem Zebrania Założycielskiego było założenie Stowarzyszenia, określenie jego siedziby, uchwalenie statutu oraz wybór Komitetu Założycielskiego. W skład LGD weszli reprezentanci trzech sektorów: społecznego (Koła Gospodyń Wiejskich, OSP, Kluby Sportowe, osoby fizyczne), publicznego (urzędy gmin, domy kultury, szkoły, biblioteki, sołtysi) i gospodarczego (drobni przedsiębiorcy, agroturystyka, gastronomia). Lokalna Grupa Działania „Region Sanu i Trzebońnicy” oraz jej członkowie posiadają doświadczenie w realizacji wielu projektów, współfinansowanych ze środków zewnętrznych, z wielu źródeł (rządowych, pozarządowych oraz środków unijnych). Zdobyte doświadczenie gwarantuje wiedzę z zakresu projektowania, zarządzania projektami oraz rozliczania projektów. Wśród realizowanych projektów można wymienić również projekty służące rozwojowi obszarów wiejskich:

LGD „Region Sanu i Trzebońnicy”

- projekty: „Moje pierwsze ferie z nauką i zabawą”, „Moje pierwsze ferie z babcią i dziadkiem” - realizowane w ramach zadań własnych.

Gmina Leżajsk

- projekty: pt. „Modernizacja drogi gminnej we wsi Giedlarowa – Wierzawice”, „Modernizacja drogi gminnej we wsi Gwizdów”, „Modernizacja drogi gminnej we wsi Wierzawice”, „Budowa oczyszczalni ścieków wraz z siecią kanalizacyjną i przykanalikami w Wierzawicach”, „Budowa wielofunkcyjnego stadionu sportowego w Giedlarowej” – współf. w ramach PARRRiOWi – SAPARD,
- projekt pt. „Remont budynku Zespołu Szkół w Wierzawicach” – współf. w ramach Kontraktu Wojewódzkiego,
- projekt pt. „Rozbudowa Zespołu Szkół w Wierzawicach wraz z urządzeniami technicznymi” współfinansowany w ramach ZPORR

Miasto i Gmina Nowa Sarzyna

- projekt pn. „Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci wiejskich poprzez poszerzenie oferty edukacyjnej przedszkola w Łętowni”, „Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci wiejskich poprzez poszerzenie oferty edukacyjnej przedszkola w Łętowni”, „Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci wiejskich poprzez poszerzenie oferty edukacyjnej przedszkola w Woli Zarczyckiej”; „Wiedza przyrodniczo-matematyczna szansą na rozwój edukacyjny dzieci i młodzieży wsi Woli Zarczyckiej”, „Znajomość języków obcych szansą edukacyjną młodzieży Łętowni i Wólki Łętowskiej” współfinansowane w ramach POKL
- projekt „Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami do budynków i remont stacji uzdatniania wody w miejscowości Łętownia gmina Nowa Sarzyna”; „Przebudowa dróg gminnych na terenie gminy Nowa Sarzyna” współfinansowane w ramach RPO Województwa Podkarpackiego.
- projekt „Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Miasta i Gminy Nowa Sarzyna” współfinansowane w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Miasto Leżajsk:

- projekty „Rozbudowa układu komunikacyjnego w północno-wschodniej części miasta Leżajsk pod działalność SSE EURO-PARK”, „Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i gospodarczej wschodniej części miasta Leżajsk”, współfinansowane z Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego
- projekt „Walory turystyczne i kulturowe Ziemi Leżajskiej i Pereguczyńskiej szansą na lepsze wykorzystanie potencjału regionalnego” współfinansowany z Programu Sąsiedztwa INTERREG IIIA/Tacis CBC Polska – Białoruś – Ukraina 2004-2006.
- projekty „Modernizacja układu komunikacyjnego dróg miejskich w Leżajsku wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 877 Leżajsk – Naklik w obrębie węzła Leżajsk”, „Rozbudowa Szkoły Podstawowej nr 2 w Leżajsku z budową sali sportowej i z wyposażeniem dla potrzeb kształcenia ustawicznego”, „Budowa drogi gminnej łączącej ul. Jagiełły z obwodnicą miasta Leżajsk w ciągu drogi krajowej nr 77 Lipnik-Przemyśl”, „Rewitalizacja i zagospodarowanie przestrzeni publicznej wokół zabytkowego rynku miejskiego w Leżajsku”, „Rozbudowa i modernizacja infrastruktury Miejskiego Centrum Kultury w Leżajsku niezbędnym czynnikiem rozwoju kulturowego i turystycznego w regionie”, „Energia słoneczna w obiektach Miasta Leżajsk czynnikiem poprawy środowiska naturalnego współfinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego”.
- projekt „Budowa targowiska stałego w mieście Leżajsk” współfinansowany Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- projekt „Obwodnica Leżajska współfinansowany w ramach Kontraktu Wojewódzkiego,
- projekty „Czas na aktywność w Gminie Miejskiej Leżajsk” współfinansowany z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Gminny Ośrodek Kultury Gminy Leżajsk

- projekt „Giedlarowskie wesela - opracowanie i archiwizacja unikatowego widowiska obrzędowego z przełomu XIX i XX w" oraz projekt pt.: „Zakup przenośnej estrady plenerowej dla GOK gminy Leżajsk drogą do poprawy dostępu do dóbr kultury mieszkańców obszarów wiejskich” współfinansowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

„Stare Miasto- Park” Sp. z o.o.

- projekt „Budowa Parku Przemysłowego Spółka Stare Miasto - Park" współfinansowany w ramach SPO "Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw”.

Pozostali członkowie:

- Robert Skwara - Program Aktywizacja Obszarów Wiejskich - program mikropożyczek dla mikro i małych firm (doradca pożyczkowy), Fundacja Wspomagania Wsi Internet Dla Seniora - szkolenia komputerowe dla osób po 50 r. życia (główny wykonawca), Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości - Punkt Konsultacyjno-doradczy - usługi informacyjno-doradcze dla małych i średnich firm (członek Zarządu LSR, konsultant), ZPORR działanie 3.4 Mikroprzedsiębiorstwa Dotacja inwestycyjna, pt.: Podniesienie konkurencyjności firmy poprzez wprowadzenie nowych usług (beneficjent), Fundacja Wspomagania Wsi - program Mikropożyczek dla mikro i małych firm oraz gospodarstw agroturystycznych (doradca pożyczkowy),
- Czesława Tupaj - projekt „Modernizacja gospodarstwa agroturystycznego” współfinansowany w ramach Programu Akcesyjnego na Rzecz Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich – SAPARD,
- Cecylia Muskus - projekt „Śladem ginących zawodów we wsi Przychojec”, „Miłośnicy regionalnego folkloru" współfinansowany przez Fundację Wspomagania Wsi Bank Inicjatyw Społeczno – Ekonomicznych,
- Andrzej Chojnacki - projekt „Listopadowe Spotkania przy Kominku kultury wielkiej i małej”, w ramach Programu Działaj Lokalnie - Fundusz Lokalny w Leżajsku,
- Paweł Guzy - projekt „Budowa krytej ujeżdżalni dla koni” współfinansowany przez ARIMR

Lokalna Grupa Działania, posiada doświadczenie związane z realizacją podobnych działań do działań objętych niniejszą strategią. Doświadczenie wynika z realizacji strategii w poprzednim okresie programowania 2007-2013 na podstawie Umowy o warunkach i sposobie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju 6933-UM0900016/09.

Ponadto, należy wspomnieć, iż, na terenie gmin objętych obecną LSR, był realizowany projekt w ramach „Pilotażowego Programu LEADER+”. W realizacji projektu uczestniczyły następujące instytucje znajdujące się na obszarze LGD: Zespół Szkół Technicznych im. Tadeusza Kościuszki w Leżajsku oraz Stowarzyszenie „Kobiety Razem” z Przychojca.

Znaczącym atutem LGD jest fakt, iż w Biurze LGD wszystkie pracujące osoby posiadają ponad czteroletnie doświadczenie w pracy w Lokalnej Grupie Działania oraz niezbędną wiedzę z zakresu wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu lokalnym/regionalnym.

Procedura aktualizacji Lokalnej Strategii Działania opisana jest w załączniku nr 1.

Kwalifikacje pracowników pozwalają na sprawne działania w ramach realizacji założeń LSR. Systematyczne podnoszenie kwalifikacji, udział w szkoleniach powoduje, iż praca biura LGD przebiega sprawnie, a obsługa Beneficjentów jest profesjonalna. Potwierdzeniem tego są wyniki przeprowadzonych w latach 2009-2015 sześciu kontroli w Stowarzyszeniu przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego.

Głównym celem Lokalnej Grupy Działania jest przyspieszenie rozwoju obszarów wiejskich objętych zasięgiem działań LGD, w głównych dziedzinach mających na celu podniesienie standardu życia mieszkańców tj. przedsiębiorczość, zatrudnialność, turystyka oraz zachowanie lokalnej tradycji.

Dotychczasowe strategiczne działania LGD realizowane w okresie 2007 - 2013:

- Działanie I: Turystycznie, rekreacyjnie, sportowo w Regionie Sanu i Trzebońnicy,
- Działanie II: Nowa jakość usług turystycznych w Regionie Sanu i Trzebońnicy,
- Działanie III: Z kulturą za pan brat,
- Działanie IV: Nasza ekologia – nasze środowisko,

oraz operacje realizowane w ramach wymienionych działań:

- Odnowa i rozwój wsi
- Różnicowanie w kierunku nierolniczym
- Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw
- Małe projekty

Obecnie zaplanowane działania i operacje są kontynuacją działań i operacji zrealizowanych w ramach programu LEADER w okresie 2007 – 2013. Ponadto zrealizowane działania przyczyniły się do poprawy sytuacji społeczno – gospodarczej na obszarze LGD. Zaplanowane wskaźniki zostały zrealizowane.

Zbudowany potencjał w ramach LEADER 2007 -2013 zostanie wykorzystany w ramach działań zaplanowanych w ramach obecnej LSR.

1.3.2. Reprezentatywność LGD

LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” jest partnerstwem trójsektorowym, składającym się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego. LGD jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i osób prawnych, w tym jednostek samorządu terytorialnego, mającym na celu działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Lokalna Grupa Działania nie zastępuje istniejących instytucji, lecz ma za zadanie je wspierać, działać w specyficznych obszarach, które dają szansę na wykorzystanie zasobów i rozwój terenu.

Założyciele Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” z siedzibą w Wierzawicach 874, 37-300 Leżajsk, upoważnili Komitet Założycielski w składzie: Robert Skwara, Bolesław Pawlus do dokonywania wszelkich czynności związanych z rejestracją stowarzyszenia.

W trakcie zebrania założycielskiego podjęto następujące uchwały:

- Uchwała Nr 1 Zebrania Założycielskiego z dnia 19 grudnia 2008 r. w sprawie założenia Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”, oraz uchwalenia jego statutu;
- Uchwała Nr 2 Zebrania Założycielskiego z dnia 19 grudnia 2008 r. w sprawie wyboru Komitetu Założycielskiego

Tego samego dnia tj. 19 grudnia 2008 r. odbyło się Walne Zebrania Członków stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” na którym wybrano władze Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”. W trakcie, Walnego Zebrania podjęto następujące uchwały:

- Uchwała Nr 1 Walnego Zebrania Członków Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” z dnia 19 grudnia 2008 r. w sprawie wyboru Zarządu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”;
- Uchwała Nr 2 Walnego Zebrania Członków Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” z dnia 19 grudnia 2008 r. w sprawie wyboru Rady Programowej Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”;
- Uchwała Nr 3 Walnego Zebrania Członków Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” z dnia 19 grudnia 2008 r. w sprawie wyboru Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”.

Wynikiem prac Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia „Region Sanu i Trzebońnicy” było wybranie władz stowarzyszenia, tj. Zarządu, Komisji Rewizyjnej oraz Rady Programowej.

LGD wykazuje duży potencjał w zakresie inicjowania **animacji lokalnych i współpracy** wykorzystując zasoby: ludzkie, przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne oraz produkty lokalne. **W LSR przewidziano animacje lokalne min. poprzez organizację: warsztatów, spotkań, wystaw, prezentacji z zakresu dziedzictwa lokalnego oraz poprzez kultywowanie tradycji lokalnej.** Natomiast w ramach projektów współpracy zaplanowano następujące zadania: wzmocnienie działań promocyjnych i systemu sprzedaży produktów lokalnych poprzez wymianę doświadczeń i promocję w obszarze rozwoju przedsiębiorczości lokalnej. Ponadto zaplanowano również promocję produktów tradycyjnych, opracowanie mapy kulinarnej regionu, pozyskiwanie dziko rosnących produktów leśnych oraz edukację i informowanie o branżach lokalnych, sieciowanie i integrację branż: turystycznych, gastronomicznych, rolniczych, hotelarskich, rozrywkowych i sportowych. **Zadania w ramach animacji lokalnej i współpracy będą podlegały ocenie poprzez pomiar ilościowy (liczba osób uczestniczących w wydarzeniu) oraz pomiar jakościowy badający zadowolenie i zainteresowanie uczestników wydarzeniem (ankieta).** Ponadto LGD jako animator przedsiębiorczości społecznej będzie promował inicjowanie przedsięwzięć dotyczących rozwijania przedsiębiorczości na obszarze LGD. Sugeruje się, w związku z tym, aby społeczność lokalna aktywnie włączyła się w tworzenie jak najlepszych warunków dla rozwoju ekonomii społecznej na swoim obszarze, zgodnie z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz treścią poszczególnych programów przewidujących realizację Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS).

Przedstawiona powyżej struktura LGD pozwala m.in. na inicjowanie działań na rzecz poprawy zatrudnienia i tworzenia miejsc pracy. Znaczna liczba podmiotów z sektora publicznego i społecznego umożliwia przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, jak i pozwala na podejmowanie działań z zakresu ekonomii społecznej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym. Obecna struktura LGD daje również szansę na rewitalizację fizyczną, gospodarczą i społeczną ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich.

Biorąc pod uwagę wyniki badań ankietowych oraz rezultaty analizy SWOT wyróżnić można następujące grupy defaworyzowane:

- **Osoby bezrobotne:**

- **Osoby długotrwale bezrobotne, są to osoby, które** utraciły dotychczasowe zatrudnienie lub nigdy nie podjęły zatrudnienia. Ich sytuacja wynika przede wszystkim z braku ofert pracy w wyuczonym zawodzie, ale także z bierności zawodowej oraz z przyzwyczajenia do stanu bezrobocia. Również tę sytuację pogarsza wysoki poziom ubóstwa, brak motywacji do zmiany sytuacji życiowej, depresja.
- **Osoby do 34 roku życia (ludzie młodzi)** często są to absolwenci szkół, którzy po ukończeniu edukacji nie znaleźli zatrudnienia. Brak pracy wynika m.in. z braku doświadczenia (nawet ukończenie szkoły zawodowej czy technikum nie daje praktycznych podstaw zawodu, a jedynie wiedzę teoretyczną), niedostosowania kwalifikacji do istniejącego zapotrzebowania, nieznajomości języka obcego. Zauważalny jest również brak środków finansowych na dalszą edukację i podnoszenie swoich kwalifikacji.
- **Kobiety, które nie powróciły na rynek pracy po urodzeniu dziecka (posiadające najczęściej jedno dziecko do lat 6)** i zajęły się opieką nad dzieckiem/dziećmi. Po kilku latach chcą podjąć pracę, ale brak im doświadczenia zawodowego. Często towarzyszy temu niewiara we własne siły oraz brak środków finansowych kursy, szkolenia.
- **Osoby z niskimi kwalifikacjami** z niewielkim doświadczeniem lub osoby, które nie posiadające żadnego zawodu. Często występują łącznie z przedstawionymi wcześniej grupami defaworyzowanymi.

Sposób komunikacji z grupami defaworyzowanymi przedstawiony został w części LSR poświęconej planowi komunikacji.

1.3.3. Poziom decyzyjny – Rada Programowa

Organem decyzyjnym LGD zgodnie z zapisami statutu jest Rada Programowa. Według zawartych w nim zapisów Rada Programowa LGD powoływana jest przez Walne Zebranie Członków LGD spośród członków tego zebrania. W jej skład wchodzi przedstawiciele sektorów: społecznego, gospodarczego, publicznego oraz mieszkańców.

Rada Programowa składa się z Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego oraz od 3 do 13 członków.

Wybór i odwołanie członków Rady należy do kompetencji Walnego Zebrania Członków i wymaga bezwzględnej większości głosów, przy obecności ponad połowy członków LGD. Do wyłącznej kompetencji Rady Programowej należy wybór operacji w rozumieniu art. 2 pkt 9 rozporządzenia nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającym rozporządzenie Rady(WE) nr 1083/2006 (Dz.Urz.UE L 347 z 20.12.2013r z późn. zm.), które mają być realizowane w ramach opracowanej przez LGD Strategii Rozwoju Lokalnego.

Posiedzenia Rady Programowej zwoływane i prowadzone są przez Przewodniczącego lub Wiceprzewodniczącego Rady. Posiedzenia Rady otwiera, prowadzi i zamyka Przewodniczący lub Wiceprzewodniczący Rady zaś obsługę posiedzeń Rady zapewnia Biuro LGD.

Wybór operacji dokonywany jest w formie uchwały Rady Programowej, podjętej zwykłą większością głosów przy obecności, co najmniej połowy członków uprawnionych do głosowania (quorum). Głosowania odbywają się z poszanowaniem zasad demokracji, jawności i równości, mogą przebiegać w ramach procedur: przez podniesienie ręki na wezwanie Przewodniczącego Rady, przez wypełnienie i oddanie sekretarzom posiedzenia kart do oceny operacji, stanowiących załączniki do regulaminu Rady Programowej.

W stosunku do każdej operacji będącej przedmiotem posiedzenia Rady podejmowana jest przez Radę decyzja w formie uchwały o wybraniu bądź nie wybraniu operacji kierowanej do finansowania, której treść musi uwzględniać: wyniki głosowania w sprawie uznania operacji za zgodne z LSR, wyniki głosowania w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD i sporządzoną na tej podstawie listę rankingową wniosków, dostępność środków LGD na poszczególne typy operacji.

Przewodniczący Rady odczytuje uchwały dotyczące poszczególnych projektów rozpatrywanych w trakcie posiedzenia, bez potrzeby ich przegłosowania. Każda uchwała powinna zawierać: informacje o wnioskodawcy operacji, tytuł operacji zgodny z tytułem podanym we wniosku, kwotę pomocy o jaką ubiegał się wnioskodawca zgodną z kwotą podaną we wniosku, informację o decyzji Rady w sprawie zgodności lub braku zgodności operacji z LSR, informację o kierowaniu do finansowania lub niekierowaniu do finansowania realizacji operacji.

W przypadku istnienia okoliczności, które mogą wywoływać wątpliwości co do bezstronności członka Rady w czasie głosowania, w szczególności gdy członek Rady jest spokrewniony z wnioskodawcą, reprezentuje wnioskodawcę lub sam przygotowywał wniosek o przyznanie pomocy w ramach działania o którym mowa w art. 3 ust. 1 pkt 14) ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. 2015 poz. 349), Przewodniczący Rady wyklucza go z głosowania. O wykluczeniu członka Rady z głosowania Przewodniczący Rady informuje wszystkich członków Rady.

Ponadto, żaden z członków organu decyzyjnego nie może być zatrudniony w biurze LGD. W/w kwestie reguluje Regulamin Rady Programowej LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”, który zgodnie ze statutem określa tryb jej funkcjonowania. Struktura organizacyjna LGD zapewnia również rozdzielność funkcji zarządczej od decyzyjnej, tzn. można być członkiem wyłącznie jednego z organów władz wybieralnych Stowarzyszenia, czyli istnieje zakaz łączenia funkcji w organie decyzyjnym (Radzie Programowej) z funkcją w Zarządzie czy w organie kontroli (Komisji Rewizyjnej).

Procedury funkcjonowania Rady, zapewniają jasno określony, zrozumiały i jednoznaczny sposób podejmowania decyzji oraz zachowanie bezstronności w podejmowaniu decyzji. Ponadto, regulamin Rady zapewnia jawność podejmowanych decyzji oraz jawność posiedzeń Rady (termin podawany jest do publicznej wiadomości, co najmniej 7 dni przed posiedzeniem), a protokoły i dokumentacja z posiedzeń Rady są gromadzone i przechowywane w Biurze LGD. Członkowi Rady w okresie sprawowania funkcji przysługuje dieta za udział w posiedzeniach Rady. Wysokość diety ustalana jest przez Walne Zgromadzenie Członków.

Lokalna Grupa Działania prowadzi również rejestr interesów członków organu decyzyjnego.

Funkcje członków organu decyzyjnego powinny być pełnione osobiście, tj. w przypadku osób fizycznych wybranych do organu decyzyjnego – przez te osoby, zaś w przypadku osób prawnych – przez osoby, które na podstawie dokumentów statutowych lub uchwał właściwych organów są uprawnione do reprezentowania tych osób prawnych (nieupoważnianie osób trzecich do udziału w podejmowaniu decyzji).

Dokumentacja z posiedzeń Rady Programowej

W trakcie posiedzenia Rady sporządzony jest protokół. Wyniki głosowań odnotowuje się w protokole posiedzenia. Z każdego głosowania dokonywanego przez wypełnienie karty do oceny operacji komisja sprawdzająca sporządza protokół, w którym zawarte są informacje o przebiegu i wynikach głosowania. Karty oceny operacji, złożone w trakcie danego głosowania stanowią załącznik do protokołu komisji sprawdzającej z tego głosowania. Protokół komisji sprawdzającej powinien zawierać w szczególności: skład osobowy komisji sprawdzającej, określenie przedmiotu głosowania, określenie liczby uprawnionych do głosowania, liczby biorących udział w głosowaniu, ilości oddanych głosów ważnych i nieważnych, wyniki głosowania, informacje o wyłączeniach z procesu decyzyjnego ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy, podpisy członków komisji sprawdzającej.

Uchwałom Rady nadaje się formę odrębnych dokumentów, z wyjątkiem uchwał proceduralnych, które odnotowuje się w protokole posiedzenia. Podjęte uchwały opatruje się datą i numerem. Uchwałę podpisuje Przewodniczący Rady po jej podjęciu.

Protokół z posiedzenia Rady sporządza się w terminie 3 dni po odbyciu posiedzenia i wyklada do wglądu w Biurze LGD na okres 2 dni w celu umożliwienia członkom Rady wniesienia ewentualnych poprawek w jego treści. Wniesione poprawki rozpatruje Przewodniczący Rady. Po rozpatrzeniu i naniesieniu ewentualnych poprawek,

przewodniczący obrad podpisuje protokół. Protokoły i dokumentacja z posiedzeń Rady jest gromadzona i przechowywana w Biurze LGD. Dokumentacja ma charakter jawny i jest udostępniona do wglądu wszystkim zainteresowanym.

1.3.4 Zasady funkcjonowania LGD

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” działa na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz. U. 2015 poz. 349), ustawy z dnia 20 lutego 2015r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. 2015 poz. 378), rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. 2015 poz. 1570), rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1305/2013 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylającego rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz. U. UE L 347/487), rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającym rozporządzenie Rady(WE) nr 1083/2006 (Dz.Urz.UE L 347 z 20.12.2013r z późn. zm.) oraz Statutu LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”

Dokumentami wewnętrznymi regulującymi zasady działania LGD „Region Sanu i Trzebońnicy” są:

- a) **Statut** - jest nadrzędnym dokumentem regulującym funkcjonowanie LGD, zatwierdzany i zmieniany jest przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Dokument jest zgodny z ustawą o prawie stowarzyszeń oraz ustawą o rozwoju lokalnym. Ponadto zawiera kluczowe informacje: dane dotyczące właściwego organu nadzoru (Marszałek Województwa), wprowadza dodatkowy organ stowarzyszenia odpowiedzialny za wybór operacji oraz określa jego kompetencję i zasady jego reprezentatywności, określa LGD jako organ kompetentny w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru operacji, zawiera uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji), określa zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach.
- b) **Regulamin Rady Programowej** - reguluje całościowo prace organu decyzyjnego oraz mechanizmów wyboru operacji do dofinansowania. Regulamin Rady Programowej uchwała i aktualizuje Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Regulamin zawiera najistotniejsze informacje: szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.), o ile nie zostały one określone w Statucie, szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny), szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (ocena wniosków, sposób podziału wniosków do oceny pomiędzy członków organu, zasady preselekcji operacji, jeśli dotyczy, zasady dokumentowania oceny, wzory dokumentów, itp.) o ile nie zostały określone w Statucie lub innych procedurach, zawiera zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego, zawiera zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego.
- c) **Regulamin Komisji Rewizyjnej** - reguluje zasady zwoływania posiedzeń Komisji, zadania Komisji oraz sposób prowadzenia dokumentacji i sprawozdawczości. Regulamin Komisji Rewizyjnej uchwała i zatwierdza Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Najważniejsze informacje zawarte w RKR: szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Komisji, zasady prowadzenia działań kontrolnych, zasady protokołowania posiedzeń.
- d) **Regulamin Zarządu** - reguluje zadania Zarządu, organizację pracy, zasady prowadzenia dokumentacji oraz podział zadań pomiędzy członków Zarządu. Regulamin Zarządu zatwierdza i zmienia Walne Zebranie Członków LGD.
- e) **Regulamin Biura LGD** - reguluje pracę Biura LGD, zapewnia pełną obsługę Zarządu w zakresie spraw administracyjnych, finansowych i organizacyjnych, a w szczególności reguluje: zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, uprawnienia Dyrektora Biura, zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych, metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa. Regulamin Biura zatwierdza i zmienia Zarząd LGD.

W Lokalnej Grupie Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” do obsługi biura i mieszkańców przewidziano następujące stanowiska: Dyrektor Biura, Księgowy Biura (Zarząd może powierzyć tę funkcję jednostce zewnętrznej), Specjalista ds. promocji i projektów współpracy.

Zakres obowiązków wszystkich wskazanych powyżej osób (z wyjątkiem Księgowego Biura) obejmuje doradztwo. Doradztwo dotyczy działań realizowanych w ramach LSR. Aby móc zapewnić najwyższą jakość i najwyższą efektywność doradztwa zaplanowano pomiar ilościowy i jakościowy. Pomiar ilościowy będzie mierzony na podstawie liczby godzin udzielonego doradztwa, natomiast pomiar jakościowy będzie mierzony za pomocą ankiet oceniających udzielone doradztwo. Ankieta będzie zawierać pytania dotyczące min. merytoryki doradztwa, przydatności przekazywanych informacji oraz sposobu przekazywania i obsługi beneficjentów. Informacje zebrane w ten sposób pozwolą na ogólną ocenę efektywności udzielonego doradztwa. Nieprawidłowości w prowadzeniu doradztwa będą niwelowane na bieżąco. Dyrektor biura jest odpowiedzialny za jakość i efektywność doradztwa udzielanego przez pracowników.

f) **Regulamin Obrad Walnego Zebrania Członków (WZC)** - reguluje kwestie zwoływania posiedzeń WZC, kwestię prowadzenia głosowania, podejmowania uchwał oraz prowadzenia dokumentacji WZC, a w szczególności: szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń WZC (sposób informowania członków o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.), o ile nie zostały one określone w Statucie, szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie powołania organów LGD (sposób zgłaszania kandydatów, oddawania głosów, ograniczenia dotyczące możliwości łączenia różnych funkcji w LGD, wybory uzupełniające, itp.) o ile nie zostały określone w Statucie, zasady protokołowania posiedzeń WZC. Regulamin Obrad WZC zatwierdza i zmienia Walne Zebranie Członków.

Zasady i procedury funkcjonowania LGD reguluje Statut Stowarzyszenia. Na jego podstawie LGD, jako organizacja non profit, może być członkiem krajowych i międzynarodowych organizacji o podobnym celu działania. Według statutu władzami LGD są: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Rada Programowa LGD (organ decyzyjny), Komisja Rewizyjna (organ kontroli).

Walne Zebranie

Najwyższą władzą LGD jest Walne Zebranie Członków które zwołuje Zarząd według potrzeb, nie rzadziej jednak niż raz w roku lub na pisemny wniosek Komisji Rewizyjnej, Rady Programowej. W Walnym Zebraniu Członków powinna uczestniczyć, co najmniej połowa członków uprawnionych do głosowania. Każdemu członkowi zwyczajnemu LGD przysługuje na Walnym Zebraniu Członków jeden głos.

Do kompetencji Walnego Zebrania Członków należy: określenie głównych kierunków działania i rozwoju LGD, ustalenie liczby członków Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady Programowej, wybór i odwołanie Prezesa Zarządu, Wiceprezesa oraz Skarbnika, Przewodniczącego i Wiceprzewodniczącego oraz członków Rady Programowej, Przewodniczącego i Wiceprzewodniczącego oraz członków Komisji Rewizyjnej, rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań Zarządu, Rady Programowej i Komisji Rewizyjnej, w szczególności dotyczących projektów realizowanych w ramach LSR opracowanej przez LGD, udzielanie absolutorium Zarządowi, uchwalanie zmian Statutu, podejmowanie uchwał w sprawie przystąpienia LGD do innych organizacji, podejmowanie uchwały w sprawie rozwiązania LGD, rozpatrywanie wniosków i postulatów oraz odwołań od uchwał Zarządu, Rady Programowej i Komisji Rewizyjnej, wniesionych przez członków LGD, uchwalenie regulaminu obrad Walnego Zebrania Członków, regulaminu Rady Programowej, Komisji Rewizyjnej i Zarządu, uchwalenie LSR i zmian do LSR, ustalenie wysokości składek członkowskich i terminu ich uiszczenia,

Zarząd

Zarząd składa się z Prezesa, Wiceprezesa, Skarbnika i od 1 do 3 członków Zarządu wybieralnych i odwoływalnych przez Walne Zebranie Członków. Do kompetencji Zarządu należy: przyjmowanie nowych członków LGD, reprezentowanie LGD na zewnątrz i działanie w jego imieniu, kierowanie bieżącą pracą LGD, zwoływanie Walnego Zebrania Członków, realizowanie uchwał Walnego Zebrania Członków, wykonywanie budżetu, powoływanie i odwołanie Dyrektora Biura LGD i innych pracowników tego Biura oraz określanie jego struktury organizacyjnej oraz regulaminu działalności, ustalanie zasad zatrudniania i wynagradzania pracowników Biura LGD, powoływanie jednostek organizacyjnych LGD, podejmowanie decyzji w sprawach niezastrzeżonych dla innych władz LGD.

Prezes Zarządu wykonuje swoją funkcję na podstawie umowy zlecenia, natomiast członek zarządu jest zatrudniony w biurze na umowę o pracę.

Do składania oświadczeń woli w zakresie praw i obowiązków majątkowych i niemajątkowych LGD upoważnionych dwóch członków Zarządu działających łącznie, w tym Prezes lub Wiceprezes Zarządu. Posiedzenia Zarządu zwoływane są przez Prezesa Zarządu z własnej inicjatywy, na pisemny wniosek Komisji Rewizyjnej lub, co najmniej 3 członków Zarządu. Posiedzenia Zarządu odbywają się nie rzadziej niż raz na kwartał.

W posiedzeniach Zarządu mogą uczestniczyć osoby zaproszone przez członków Zarządu. Uchwały Zarządu zapadają zwykłą większością głosów w obecności Prezesa lub Wiceprezesa. W przypadku równej ilości głosów, rozstrzygający jest głos Prezesa Zarządu.

Z posiedzenia Zarządu sporządza się protokół, który podpisują obecni na posiedzeniu członkowie Zarządu oraz osoba sporządzająca protokół. Do protokołu załącza się oryginały podjętych uchwał i listę obecności członków Zarządu. Członkowie Zarządu nieobecni na posiedzeniu przyjmują do wiadomości treść podjętych uchwał i ustaleń protokołu na najbliższym posiedzeniu Zarządu. Rejestr uchwał i protokołów prowadzi Biuro Stowarzyszenia.

Komisja Rewizyjna

Komisja Rewizyjna jest organem kontroli i nadzoru wewnętrznego LGD. Komisja Rewizyjna składa się z Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego i od 1 do 3 osób wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków. Do kompetencji Komisji Rewizyjnej należy: kontrola bieżącej pracy LGD, wnioskowanie do Walnego Zebrania Członków o udzielenie absolutorium członkom Zarządu, składanie wniosków i postulatów dotyczących działalności LGD, występowanie z wnioskiem o zwołanie Walnego Zebrania, kontrola wykonania budżetu przez Zarząd, opiniowanie projektu budżetu i projektów przedsięwzięć finansowych o wartości ustalonej przez Walne Zebranie Członków, składanie sprawozdań z własnej działalności, dokonanie wyboru podmiotu mającego zbadać sprawozdanie finansowe LGD zgodnie z przepisami o rachunkowości, akceptacja raportów z ewaluacji

Posiedzenia Komisji Rewizyjnej odbywają się w razie potrzeby, jednak nie rzadziej niż raz na rok. Z zebrań Komisji Rewizyjnej sporządzany jest protokół wg ogólnie przyjętych zasad. Komisja Rewizyjna prowadzi rejestr swoich uchwał i wniosków. Za prawidłowość dokumentacji odpowiada Przewodniczący Komisji Rewizyjnej.

Rada Programowa została opisana w punkcie 1.3.3

Wszystkie dokumenty będące efektem procesów decyzyjnych są umieszczane na stronie internetowej do 7 dni od ich zatwierdzenia oraz są do wglądu w Biurze Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”.

II. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Partycypacyjny charakter Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) jest jej kluczową cechą, w myśl założeń rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność. Jest on gwarantem rozwoju instytucji społeczeństwa obywatelskiego i kapitału społecznego, a zatem stanowi o najbardziej długofalowych jej efektach.

Dlatego też, podczas prac nad LSR Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” włączyło społeczność lokalną do udziału w procesie jej tworzenia.

W przygotowanie Strategii Rozwoju Lokalnego LGD Stowarzyszenie "Region Sanu i Trzebońnicy" zaangażowana została społeczność lokalna ze wszystkich gmin LGD (Leżajsk, Nowa Sarzyna oraz Miasto Leżajsk). Tym samym umożliwiono mieszkańcom wpływ na kształt opracowywanej LSR. Wnoszenie przez mieszkańców uwag, wniosków oraz pomysłów odbywało się na kilka sposobów. Po pierwsze, od lipca br. w biurach Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” tj. Wierzawice 874 oraz w Punkcie Konsultacyjnym w Jelnej - Judaszówce 32, prowadzone były **konsultacje dotyczące nowej Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR)**. Biuro LGD i Punkt Konsultacyjny były otwarte dla mieszkańców w każdy wtorek i środę w godzinach od 09:00 do 13:00. Kolejną formą kontaktu mieszkańców z zespołem, opracowującym wnioski do LSR, były **otwarte spotkania konsultacyjne z mieszkańcami** każdej z gmin, które odbyły się według następującego harmonogramu:

- 19.09.2015 r. dla mieszkańców Miasta i Gminy Nowa Sarzyna,
- 26.09.2015 r. dla mieszkańców Gminy Leżajsk
- 29.09.2015 r. dla mieszkańców Miasta Leżajsk

Spotkania te poświęcone były w szczególności określeniu problemów i potrzeb lokalnej społeczności, **analizie mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń (Analiza SWOT)** obszaru LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”. Fundamentalne znaczenie miało włączenie do aktywnego udziału w przygotowywaniu nowej Strategii przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, gospodarczego, społecznego oraz mieszkańców.

Podczas trwania konsultacji społecznych przeprowadzono **badania ankietowe** dotyczące rozwoju regionu objętego działaniami Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”. Dodatkowo ankieta została opublikowana na stronie internetowej <http://www.regionsanuitrzebosnicy.pl/> którą można było uzupełnić i odesłać na podany adres mailowy lub dostarczyć do biura LGD.

Głównym celem badania ankietowego było uzyskanie informacji niezbędnych do opracowania Strategii Rozwoju Lokalnego, uwzględniając problemy i potrzeby mieszkańców. Badanie ankietowe dotyczyło poznania stopnia zadowolenia lokalnej społeczności z rozwoju miejscowości, w których mieszkają i inicjatyw dla nich ważnych.

Ankieta badawcza zawierała 16 pytań. Zdecydowana większość pytań posiadała formę zamkniętą. Pierwsze 5 pytań charakteryzowały grupę respondentów, kolejne 3 pytania dotyczyły zadowolenia z życia w swoich miejscowościach znajdujących się na obszarze LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebošnicy”. Kolejne pytania dotyczyły potrzeb mieszkańców i kierunku rozwoju zamieszkiwanej miejscowości. Ostatnie pytanie, otwarte odnosiło się do problemów i potrzeb mieszkańców, które nie zostały wskazane we wcześniejszych pytaniach, a zostały zauważone przez ankietowanych.

W badaniu ankietowym wzięło udział **166 osób** w różnym wieku, reprezentujących różne statusy społeczne. Kobiety stanowiły **54%** a mężczyźni **46%**.

Mieszkańcy gminy Nowa Sarzyna najaktywniej zabrali głos w sprawach dotyczących rozwoju regionu, stanowili aż **53% (88 osób)** ankietowanych. Drugą dużą grupę stanowili mieszkańcy gminy Leżajsk **36% (60 osób)** a najmniejszą grupą byli mieszkańcy Miasta Leżajsk w wysokości **11% (18 osób)**. Podkreślić jednak należy, iż mieszkańcy ze wszystkich trzech gmin mieli zapewniony jednakowy dostęp do spotkania oraz byli odpowiednio wcześniej poinformowani o spotkaniu.

Wśród ankietowanych, najliczniejszą grupę wiekową były osoby w wieku 41 – 60 lat tj. **98 osób**, stanowiąc **59%**. Z podobnym zaangażowaniem w badaniu ankietowym wzięli udział również starsi mieszkańcy regionu, czyli osoby powyżej 61 roku życia w liczbie **31 osób (19%)** i mieszkańcy w przedziale wiekowym od 26 – 40 lat w liczbie **30 osób (18%)**. Najmniejsze zainteresowanie ankietą wykazali ludzie młodzi, ankiety zostały wypełnione przez 7 osób, co stanowi 4%.

Analizując status społeczny respondentów, można zauważyć, iż najliczniejszą grupę stanowiły osoby będące na emeryturze lub rencie tj. **25% (41 osób)** oraz osoby będące pracownikami fizycznymi tj. **24% (40 osób)**. Kolejną liczną grupę stanowiły osoby należące do grupy pracowników umysłowych tj. **20% (33 osoby)**. Najmniejszą liczbę stanowiły osoby uczące się bądź studiujące 2% (4 osoby) oraz przedsiębiorcy **4% (7 osób)**.

Analizując odpowiedzi odnoszące się do zadowolenia z zamieszkiwania w swoich miejscowościach można śmiało stwierdzić, iż respondenci w 78% przyznali, że są zadowoleni z miejsca zamieszkania i widzą pozytywne zmiany w swoich miejscowościach w ciągu ostatnich 5 lat.

Ponadto mieszkańcy wykazali największe zadowolenie w następujących dziedzinach: estetyka miejscowości (**11%**), oferta kulturalna i kultywowanie tradycji (**10%**), aktywność społeczna (**8%**).

Interpretując odpowiedzi dotyczące potrzeb mieszkańców i kierunku rozwoju zamieszkiwanej miejscowości należy zaznaczyć, iż respondenci oczekują skierowania wsparcia w szczególności następujących dziedzin: oferta spędzania wolnego czasu (**9,3%**), oferta kulturalna i kultywowanie tradycji (**8,0%**), infrastruktura techniczna (np. drogi, oświetlenie itp.) (**7,9%**).

W kolejnym pytaniu spośród zaproponowanych 27 inicjatyw, respondenci wybrali te które ich zdaniem są najważniejsze dla mieszkańców tego obszaru. Największe uznanie zdobyły następujące inicjatywy: rozwój ścieżek rowerowych (**5,7%**), działalność kulturalna (**5,6%**), organizacja wydarzeń/imprez kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych (**5,3%**), rozwój infrastruktury społeczno-kulturalnej (**5,1%**), tworzenie nowych miejsc pracy (**4,8%**). W dalszej kolejności ankietowani wypowiedzieli się na temat najbardziej potrzebnych inwestycji. Najczęściej wskazywano: infrastruktura drogowa (**27,60%**), ogólnodostępna infrastruktura sportowo-rekreacyjna na świeżym powietrzu (**12,5%**), plac zabaw dla dzieci (**11,7%**), kąpielisko strzeżone (**11,3%**).

Wskazano także przykłady konkretnych przedsięwzięć, jak np. budowa „grzybka” w Jelnej - Judaszówka, dokończenie kanalizacji w Wólce Łętowskiej, rozbudowa remizy strażackiej w Wierzawicach, doprowadzenie linii wodociągowej do budynków mieszkalnych w Piskorowicach.

Respondenci wskazali również własne pomysły na rozwój gospodarczy głównie poprzez założenie działalności gospodarczych (siłownia zewnętrzna, gospodarstwa agroturystyczne, produkcja i sprzedaż wyrobów tradycyjnych, regionalnych i zdrowej żywności) lub spółdzielni socjalnych i propagowanie tych inicjatyw.

Ankietowani wskazali na konieczność wsparcia już istniejących działalności gospodarczych. Według ankietowanych takie wsparcie powinno być głównie kierowane dla małych przedsiębiorstw (**20,9%**), działalności rolniczo – przetwórczych (**17,1%**), działalności związanych z ekologią i odnawialnymi źródłami energii (**16,8%**) oraz wsparcie kierowane na działalność turystyczną i agroturystyczną.

W opisywanym badaniu ankietowym pytano również mieszkańców o grupy defaworyzowane, czyli grupy społeczne które wymagają szczególnego wsparcia między innymi ze strony Lokalnej Grupy Działania, najczęściej wskazywano: młodzież (**9,1%**), osoby bezrobotne (**8,2%**), kobiety (**7,8%**).

Mieszkańcy byli również zainteresowani rozwiązaniami proekologicznymi i przyjaznymi środowisku, w tym wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii, jednakże ze względu na koszty, ograniczoną wiedzę oczekują wsparcia między innymi ze strony Lokalnej Grupy Działania.

Mieszkańcy w swoim otoczeniu w znacznej większości zauważają występowanie grup defaworyzowanych wskazując konkretnie, które grupy społeczne wymagają szczególnego wsparcia i pomocy ze strony Lokalnej Grupy Działania. Tylko **4,9%** ankietowanych uznało iż nie powinno się faworyzować żadnej z grup.

Kolejną metodą partycypacyjną która była wykorzystana podczas opracowywania Strategii Rozwoju Lokalnego były **badania fokusowe**. W dniu 04.12.2015 r. przeprowadzono dwa zogniskowane wywiady grupowe. Ta metoda partycypacji pozwoliła na poznanie spektrum oczekiwań poszczególnych grup i ocenę możliwych rozwiązań.

Pierwszą grupę stanowiły 13 osób z grup defaworyzowanych. Wywiad dotyczył poznania najważniejszych problemów tych grup, ich oceny istniejącego wsparcia, sposobów zniwelowania tych problemów i przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu. Głównym wnioskiem z przeprowadzonego wywiadu jest stwierdzenie, iż osoby te przede wszystkim nie mają motywacji i odwagi do szukania zatrudnienia.

Kolejny wywiad miał na celu poznanie zdania przedsiębiorców na temat projektowanych rozwiązań. W dyskusji wzięło udział 11 przedsiębiorców. Przedsiębiorcy głównie wskazywali na trudności w pozyskaniu środków publicznych na rozwój działalności, a tym samym brak możliwości tworzenia nowych miejsc pracy.

Z przeprowadzonych badań można stwierdzić, że najważniejszym problemem na obszarze LGD jest brak miejsc pracy. Dlatego też, głównym założeniem LSR będzie wspieranie przedsiębiorczości w sposób bezpośredni oraz w sposób pośredni.

Podczas opracowywania LSR wykorzystano następujące metody partycypacyjne:

1. konsultacje indywidualne w Biurze LGD i w Punkcie Konsultacyjnym,
2. otwarte spotkania z mieszkańcami na których została wypracowana analiza SWOT,
3. badanie ankietowe,
4. badanie fokusowe z osobami z grup defaworyzowanych oraz przedsiębiorcami,
5. Konsultacje zdefiniowanych celów, przyjętych założeń (Sarżyna, Ośrodek Kultury, 12.12.2015), materiały dostępne były również na stronie internetowej oraz w Biurze LGD i w Punkcie Konsultacyjnym.

Otrzymane wyniki z powyższych działań, były podstawą do skonstruowania celów LSR, i wskaźników, zaplanowania zakresu zadań oraz przedsięwzięć podejmowanych przez Lokalną Grupę Działania. Dane te posłużyły do opracowania budżetu na lata 2016-2023.

III. DIAGNOZA - OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI

3.1 Uwarunkowania przestrzenne, geograficzne, przyrodnicze

Na badanym obszarze nie ma dużych dysproporcji pomiędzy poszczególnymi gminami pod względem wielkości zaludnienia. Dysproporcje ukazują się dopiero w przypadku gęstości zaludnienia, która w gminie Miasto Leżajsk jest wyraźnie większe. Wynosi ono 698 osoby na 1 km² (w gminie Leżajsk - 101 os/km²).

3.1.1 Ukształtowanie powierzchni

Obszar objęty LSR położony jest w północno-wschodniej części województwa podkarpackiego, w powiecie leżajskim. Rzeźba terenu jest odzwierciedleniem budowy geologicznej terenu. Obszar analizowanych gmin położony jest w Prowincji Zewnętrznych Karpat Zachodnich - Północne Podkarpacie, w Makroregionie Kotliny Sandomierskiej, w obrębie czterech mezoregionów: Płaskowyżu Tarnogrodzkiego (wschodnia część wsi Piskorowice), Doliny Dolnego Sanu, Płaskowyżu Kolbuszowskiego i Równiny Tarnobrzeskiej. Obszar gminy jest nizinny - płaskorówninny lub lekko falisty z niewielkimi deniwelacjami względnymi (ok. 50 m). Krajobraz gmin można zaliczyć do krajobrazów nizinnych z następującymi typami krajobrazu: den dolinnych (Przychojec, Stare Miasto); terenów z wydymami (wschodnia część Brzozy Królewskiej); równin peryglacyjnych (Giedlarowa). Na obszarze objętym LSR występują też ciekawe formy rzeźby terenu jak terasy, wydmy, meandry i starorzecza.

Struktura gruntów wskazuje jednoznacznie na rolniczy charakter obszaru LGD. Użytki rolne (grunty orne, łąki trwałe, pastwiska trwałe, rolne zabudowane) stanowią łącznie, blisko 60% analizowanego obszaru a następne 29,4% obszaru stanowią grunty leśne. **Grunty zabudowane i zurbanizowane stanowią jedynie 6,26% powierzchni LGD.**

3.1.2 Bogactwa naturalne

Na terenie obszaru LGD występują następujące bogactwa naturalne:

- złoża gazu ziemnego (głównie w południowo-zachodniej części), złoża te są eksploatowane w obrębie dwóch obszarów górniczych: "Żołyńca - Leżajsk" oraz "Kuryłówka",
- żwiry rzeczne (koryto Sanu),
- złoża piasków (w Giedlarowej - eksploatowane głównie na potrzeby produkcji cegły silikatowej)
- oraz pokłady gliny zwałowej, sól, torf i złoża ropy naftowej (zgodnie z informacją PIOS).

3.1.3 Lesistość

Lasy odgrywają istotną rolę w zagospodarowaniu i użytkowaniu terenów. **Lasy na terenie obszaru LGD zajmują około 28,1% powierzchni i tworzą zwarte kompleksy.** Ogólna powierzchnia gruntów leśnych to 11 188,66 ha¹. Lasy te dzielą się na dwie grupy:

- lasy o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych (bory sosnowe i mieszane sosnowo-dębowe), położone na zachód od Brzozy Królewskiej,
- lasy o przeciętnych walorach przyrodniczo-krajobrazowych, na pozostałym obszarze gmin.

Głównym zbiorowiskiem leśnym jest tu zespół kontynentalnego boru mieszanego, mniejszy udział mają zespoły: subkontynentalnego boru świeżego i suboceanicznego boru świeżego. W lasach znajdują schronienie duże zwierzęta łowne i ptaki. Występują tu: sarna, dzik, kuna, borsuk, jeleni i inne. Tereny otwarte, pola, łąki, nieużytki, są biotopem drobnej zwierzyny łownej, tj. zająca, bażanta, kuropatwy i innych. **69% obszarów leśnych w LGD stanowią grunty publiczne, pozostałe 31% jest w rękach prywatnych.**

3.1.4 Zasoby wodne

Największą rzeką LGD jest rzeka San, stanowiąca prawobrzeżny dopływ Wisły. Przepływa ona przez obszar LGD z południa na północ, po jego północno-wschodniej stronie, dzieląc go na dwie części. Główne potoki odwadniające obszar to: Błotnia, Tarlaka, Jagódka, Rzeka Trzebońnica, Potok Łowisko.

Największe zbiorniki retencyjne zostały utworzone na terenie gminy Leżajsk na rzece Tarlace, Błotni i Jagodzie. Ogółem znajduje się 9 zbiorników retencyjnych, o łącznej pojemności 140 tys. m³ i **powierzchni 12,79 ha.**

Na terenie gminy Nowa Sarzyna występują dwa różne pod względem hydrogeologicznym obszary wodonośne. Pierwszy z nich obejmuje Dolinę Dolnego Sanu i Równinę Tarnobrzeską. Należy do największego i najbardziej zasobnego w wodę zbiornika czwartorzędowego w rejonie Zapadliska Podkarpackiego. Zasilany jest przez infiltrujące wody opadowe i rzeczne, a w jego obrębie występują bardzo korzystne warunki do lokalizacji ujęć wód podziemnych. Wody tego poziomu występują na głębokości od 1,5 do 10 m ppt. Drugi obszar obejmuje swym zasięgiem tereny położone na Płaskowyżu Kolbuszowskim. Są to wody mało wydajne, zasilane przez infiltrujące wody podpadowe.

3.1.5 Zanieczyszczenia środowiska

Główne emitery zanieczyszczeń wpływające na stan powietrza w obszarze objętym LSR to przede wszystkim zakłady przemysłowe Browar w Leżajsku, Zakłady Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego "Hortino", Zakłady Chemiczne CIECH-Sarzyna, FML Nowa, BMF Polska Sp. z o.o., Zakład Konstrukcji Stalowych w Leżajsku.

Istotnym źródłem zanieczyszczeń są również lokalne kotłownie w obiektach komunalnych, blokach mieszkalnych oraz kotłownie przydomowe. Mimo posiadania sieci gazowej przez zespoły zabudowy wiejskiej, w większości gospodarstw nadal podstawowym paliwem jest węgiel i koks.

Gminy posiadają stosunkowo dobrze uregulowaną gospodarkę odpadami komunalnymi.

Mając na uwadze dobro środowiska przyrodniczego gmina Leżajsk prowadzi działania w zakresie racjonalizacji gospodarki odpadami oraz uświadczenia mieszkańcom potrzeby troszczenia się o dziedzictwo natury. Innym źródłem zanieczyszczenia środowiska są ścieki, które przyczyniają się do pogorszenia stanu lokalnych rzek i potoków.

3.1.6 Obszary prawnie chronione na obszarze działania LGD

Na terenie LGD, nie występują żadne parki narodowe, rezerwy przyrody kształtują się na bardzo niskim poziomie 0,14%. Lepiej wypadają parki krajobrazowe na poziomie 25,88% powierzchni. Obszary prawnie chronione ogółem zajmują powierzchnię 9 445 ha, co stanowi 26% obszaru objętego LSR.

Na obszarze działania LGD można wyróżnić obszary prawnie chronione w postaci m.in.:

1. Obszary Chronionego Krajobrazu:

- Brzózniński Obszaru Chronionego Krajobrazu (BOChK) utworzony na mocy rozporządzenia Wojewody Podkarpackiego z 1992 r. Powierzchnia obszaru wynosi 11 800 ha. Lasy stanowią 75% jego powierzchni. Dominującym tam typem siedliskowym lasu jest las świeży, spotykany głównie na zachód od Brzozy Królewskiej.
- Kuryłowski Obszar Chronionego Krajobrazu, wyróżnia się swoistymi walorami krajobrazowymi, na które składa się mozaika pól uprawnych, wilgotnych łąk, zadrzewień śródpolowych i zwartych kompleksów leśnych.
- Zmysłowski Obszar Chronionego Krajobrazu (Gwizdów i Biedaczów w Gminie Leżajsk). Zajmuje on powierzchnię 175 ha. Są to tereny w połowie porośnięte lasem, pozostałą część stanowią pola uprawne. Lasy zajmują siedlisko lasu świeżego, a w części położonej nad ciekami - olsu.

2. Rezerwy przyrody:

- Rezerwat przyrody „Suchy Ług” - torfowiskowy rezerwat ścisły i częściowy, znajduje się na terenie wsi Giedlarowa i Brzoza Królewska. Rezerwat został utworzony w celu ochrony ekosystemu torfowiska wysokiego z bogatą i różnorodną florą i fauną.

¹ Dane za GUS, Lesistość obszaru LSR w roku 2013

- Rezerwat „Kołacznia” - jest najmniejszym rezerwatem w Polsce. Jego wielkość to 0,10 ha. Rośnie w nim różanecznik żółty (*Rhododendron flavum*) zwany też azalią pontyjską. Rezerwat jest jedynym znanym w Polsce naturalnym stanowiskiem tej rośliny.

3. Pomniki przyrody:

- Pomnik przyrody (grupowy) - aleja modrzewiowa przy osadzie leśnej „Pod Lasem”
- Pomnik przyrody (grupowy) - 29 buków.

4. **Użytki ekologiczne w Gminie Nowa Sarzyna** - to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej. Na terenie Miasta i Gminy Nowa Sarzyna występują 4 użytki ekologiczne.

Tabela 3. Obszary prawnie chronione na obszarze działania LGD (31.12.2013 r.)

Lp.	Jednostki Samorządu Terytorialnego	Obszary prawnie chronione ogółem w ha	Parki narodowe w ha	Rezerваты przyrody w ha	Parki krajobrazowe w ha	Pomniki przyrody
1	Leżajsk g. miejska	39,49	0	39,49	0	0
2	Leżajsk g. wiejska	8784,40	0	9,97	8674,4	3
3	Nowa Sarzyna	621	0	0,1	615,8,0	4
Razem obszar LSR		9445	-	49,6	9400	7
% obszaru LSR		26,00%	-	0,14%	25,88%	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Regionalnych. GUS, 2013.

3.2 Specyfika obszaru

Obszar objęty przedmiotową Strategią wykazuje wspólnotę dziejów, powiązań kulturalnych oraz zaszczości historycznych, charakterystycznych wyłącznie dla niego. Owa wyjątkowość stała się podstawą do wytyczenia granic LGD, które to oparte są na zasięgu oddziaływania tradycji rozprzestrzenionego w rodzinach chłopskich wikliniarstwa i budowy samolotów na uwięzi. Do tego należy dodać specyfikę przyrodniczą i gospodarczą dającą podstawę do rozwoju na całym terytorium LGD turystyki **krótkopobytowej**, związanej stricte z zasobami wodnymi, leśnymi oraz tradycją jeździectwa i kolarstwa.

Analizowany obszar gmin tworzących LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” jest spójny pod względem historycznym, geograficznym, kulturalnym oraz społeczno - gospodarczym. W szczególności owe wspólne walory staną się podstawą do wykreowania oferty turystycznej i kulturalnej wpływającej na wzrost konkurencyjności regionu jako miejsca przyjaznego dla mieszkańców, turystów i inwestorów. LGD zakłada, iż oferta uwzględnia następujące wspólne, właściwe dla regionu czynniki.

3.2.1 Uwarunkowania historyczne

Tereny gmin objętych LSR od niepamiętnych czasów porastała puszcza, nazwana później Sandomierską. Pierwsze ślady osadnictwa na piaszczystych brzegach Sanu pochodzą już z okresu neolitu (4500 p.n.e.). Była to koczownicza ludność myśliwska, posługująca się głównie łukiem. Później, w okresie brązu, teren zamieszkiwali Prasłowianie związani z tzw. grupą tarnobrzeeską kultury lużyckiej. Znalezione w Leżajsku monety z okresu wpływów kultury rzymskiej, świadczą o przebiegającym tędy szlaku handlowym. Znaczne ożywienie osadnictwa na terenie objętym LSR nastąpiło dopiero w wieku XIV i XV, kiedy to wodny szlak handlowy, jakim był wówczas San, zaczął przyciągać osadników z Ziemi Sandomierskiej, Śląska, Mazowsza i Wołoszczyzny. Najstarszą miejscowością na obszarze analizowanych gmin jest Stare Miasto, w Gminie Leżajsk. Pierwsze wzmianki o pojawieniu się tej osady pochodzą z XIII wieku.

Z historycznego punktu widzenia największy wpływ na obszar analizowanych gmin (Leżajsk i Nowa Sarzyna) i miasta Leżajsk, miały wydarzenia związane z obszarem puszczy, będącej naturalną granicą między Polską i Rusią o którą toczono liczne spory i utarczki. Postępujący rozwój obszaru był hamowany przez wyniszczające najazdy Tatarów i Wołochów począwszy od końca XV w. W związku z tym Jagiellonowie - Aleksander i Zygmunt I Stary - wspomagali gospodarczo analizowany obszar nadając mu kolejne przywileje i zwalniając okresowo od niektórych ciężarów. Najdotkliwszy w skutkach okazał się najazd Tatarów w 1524 r. Dokonano wówczas największych zniszczeń a ludność została zabrana w jasyr. Na skutek tych tragicznych wydarzeń decyzją króla Zygmunta I Starego, Leżajsk, jako główne miasto analizowanego obszaru zostało przeniesione z nad Sanu na dzisiejsze, bardziej obronne miejsce. Kolejnym niepomyślnym okresem dla analizowanego obszaru były najazdy Szwedów w latach 1655 - 56. Liczne przemarsze i grabieże obcych wojsk zrujnowały gospodarkę omawianego regionu. Tendencje te utrzymywały się do czasów rozbiorów. Powstały wówczas liczne kolonie niemieckie m. in. Königsberg w Woli Zarczyckiej, Niemcy w Łukowej, Hirsbach w Jelnej.

I wojna światowa i związane z nią bitwy nad Sanem, przeprawy wojsk austriackich, rosyjskich i niemieckich - pociągnęła za sobą pożary, zniszczenia i śmierć wielu mieszkańców. Również i II wojna światowa przyniosła terenom LGD znaczne straty.

Burzliwa historia obszaru objętego LSR, sięgająca końca II Wojny Światowej przyniosła długo oczekiwaną niepodległość mieszkańcom regionu, lecz zostało to okupione ogromnymi stratami, zarówno społecznymi jak i ekonomicznymi. Mało urodzajne ziemie nie wydawały dużych plonów, straciły znacznie gospodarcze. Teren analizowanego obszaru stał się prowincjonalnym regionem. Na wskutek tego na szeroką skalę rozwinęło się koszykarstwo, które stało się tradycją przekazywaną z pokolenia na pokolenie.

Impulsem do rozwoju terenów objętych LSR było wybudowanie w latach 1896 - 1900 linii kolejowej. Na przełomie lat 40 i 50 XX wieku doszło do budowy nowych zakładów przemysłowych.

Szczególne znaczenie w historii całego obszaru ma odniesienie do Króla Władysława Jagiełły. Upamiętnieniem związków z Jagiełłą jest pomnik postawiony w centrum miasta Leżajsk. Miejszem o wyjątkowym znaczeniu historycznym, łączącym ludność całego obszaru jest również obecny klasztor i bazylika O. Bernardynów. Miejsce objawienia Matki Bożej ze św. Józefem od 1590 r. darzone jest szczególnym kultem. Przybywali tu mieszkańcy z okolicznych wiosek, a także z całego kraju i Rusi.

3.2.2 Uwarunkowania kulturowe

Na dziedzictwo kulturowe analizowanego obszaru składają się zarówno dobra kultury materialnej, zwyczaje, obrzędy oraz tradycje. Najbardziej charakterystyczną wizytówką obszaru LGD są zabytki architektury drewnianej, stare kościoły, cerkwie (cerkiew w Starym Mieście z 1913 r., Kościół Parafialny w Sarzynie) oraz skupiska starego budownictwa ludowego. Na terenie objętym LSR odnaleźć można zabytki budownictwa ludowego: chałupy, budynki gospodarcze oraz pochodzące przeważnie z XIX wieku przydrożne kapliczki, które stanowią jeden z najbardziej specyficznych elementów obszaru. Zlokalizowane są one w taki sposób, że tworzą spójne ciągi powiązane dodatkowo z bazyliką OO. Bernardynów. Jako obiekty najbardziej atrakcyjne turystycznie należy wymienić przede wszystkim murowany dwór klasycystyczny z pierwszej połowy XIX wieku w Piskorowicach - Mołyniach, zespół folwarczny w Wierzawicach - oficyna podworska z 1880 r. i spichlerz z 1928 r. Na terenie Gminy Leżajsk w XIV wieku istniały już Wierzawice, Dębno i Giedlarowa, w której w 1439 r. powstała parafia. Na obszarze działania LGD bogatą i piękną tradycję w kulturze ma wikliniarstwo. Obecnie jest ono głównym zajęciem mieszkańców wsi z terenu gminy Nowa Sarzyna. Trudnią się nim całe rodziny, a sztuka wyplatania oryginalnych wyrobów przekazywana jest z pokolenia na pokolenie. Wyroby z wikliny, ze względu na surowiec pochodzenia naturalnego oraz pracę ręczną, mają swój prosty i niepowtarzalny wdzięk. Obecnie około 2 tys. rodzin zajmuje się wyplataniem koszy, mebli i galanterii wikliniarskiej produkowanych na eksport, głównie do Niemiec i Holandii.

Dziedzina wykazująca duży potencjał rozwojowy ze względu na silnie rozwinięte na terenie LGD rolnictwo oraz przetwórstwo są certyfikowane produkty tradycyjne i regionalne. Obecnie na terenie powiatu leżajskiego zarejestrowanych jest 16 takich produktów (spośród 200 z całego Podkarpacia) według danych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, stan na listopad 2014 r. Produkty tradycyjne zarejestrowane na terenie powiatu Leżajskiego to: Lasowiecka Nalewka z Pigwy, Lasowiecka Nalewka Żurawinowa, Korowal Weselny, Boczek Wędzony z Wierzawic, Połudwiczka wędzona z Wierzawic, Pieróg Jaglany Brzozański, Baleron z Wierzawic, Kielbasa Swojska z Wierzawic, Kabanos Wieprzowy Wierzawicki, Kielbasa Wiejska Wierzawicka, Kołduny, Gołąbki z Kaszy Gryczanej z Tartymi Ziemiakami z Sosem Grzybowym, Chleb Pszenno-Razowy z Piecowiska, Korowal Weselny, Szyszka Weselna Grodziska, Sok z Owoców Czarnego Bzu.

Potencjał rozwojowy tej dziedziny wynika przede wszystkim z jej wieloaspektowości. Lokalne produkty tradycyjne są obecnie coraz bardziej pożądanym przez konsumentów produktem, promującym lokalne rolnictwo i przetwórstwo (od kwietnia roku 2013 liczba zarejestrowanych produktów tradycyjnych na Podkarpaciu wzrosła ze 120 do obecnych 200). Przy okazji są one nośnikiem wielowiekowej tradycji, a na koniec stanowią mogą bodziec do rozwoju turystyki kulinarnej (podróże w poszukiwaniu smaku, festiwale kulinarne, warsztaty kulinarne, pokazywanie kuchni „od zalecza”). Rosnącą popularność turystyki kulinarnej potwierdzają badania „Apetyt na region - Podkarpackie Smaki” przeprowadzone na zlecenie UM Województwa Podkarpackiego². Badania wskazują, że wybierając miejsce na wypoczynek 75% turystów wskazuje smaczne jedzenie, jako ważny czynnik wyboru, a 60% szuka możliwości próbowania podczas wyjazdu kuchni regionalnej. Ponadto, co drugi ankietowany deklaruje, że korzysta z okazji kupienia lokalnych produktów i potraw

3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru

3.3.1 Potencjał demograficzny

---

² „Apetyt na region – Podkarpackie Smaki”, przeprowadzone przez ARC Rynek i Opinia oraz Citybell Consulting, wrzesień 2013

Obszar objęty LRS zamieszkuje 56 158 osób, z czego ludność miejska to ok. 36% mieszkańców obszaru LGD (tj. 20 540 osób).

Tabela 4. Potencjał demograficzny obszaru LGD (31.12.2013 r.)

L.p.	Jednostki Samorządu Terytorialnego	Liczba ludności ogółem	% udział ludności	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn	Liczba mieszk. ob. wiejskich
1.	Leżajsk g. miejska	14 363	25,41%	7 477	6 886	-
2.	Leżajsk g. wiejska	20 065	35,85%	10 081	9984	20 065
3.	Nowa Sarzyna	21 730	38,74%	10 921	10 809	15 553
Razem obszar LSR		56 158	100 %	28 479	27 679	35 618
w tym ludność miejska		20 540	36,6%	10 552	9 802	-
% obszaru LSR		-	-	50,7%	49,3%	63,4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Regionalnych. GUS, 2013

Charakterystyczny dla analizowanego obszaru jest stosunkowo wysoki poziom zasiedlenia na obszarach wiejskich, gdzie skupia się 63,71% mieszkańców. Bardziej zaludnioną jest Miasto i Gmina Nowa Sarzyna (21 728 mieszkańców), ale nie ustępuje jej ilościowo także druga z gmin, której ludność to 20 107 osoby, gminę miasto Leżajsk zamieszkuje 14 252 osoby. Na obszarze objętym LSR występuje 36,29% ludności miejskiej. Gęstość zaludnienia na obszarze analizowanych gmin wynosi 155 os/km². Dla obszarów miejskich wskaźnik gęstości zaludnienia przyjmuje wartość 678,5 natomiast dla obszarów wiejskich już tylko 107,6 osoby na km².

Ponadto należy wyartykułować fakt, że liczba mieszkańców LGD (56 158 osób) jest wyższa niż średnia liczba osób objętych działaniami LGD w latach 2007-2013 na terenie województwa Podkarpackiego tj. 49 300.

3.3.2 Przyrost naturalny

W ciągu 2014 r. nastąpiła niewielka liczba zgonów na terenie działania LGD tj. 7,9 na 1000 mieszkańców badanego obszaru. Wskaźnik urodzeń utrzymał się na poziomie 8,8. Przyrost naturalny w związku z tym był dodatni i wyniósł 0,9 na obszarze objętym LSR. Należy odnotować znaczący trend spadkowy w porównaniu do roku 2006, co obrazuje poniższa tabela:

Tabela 5. Przyrost naturalny na przełomie lat 2006-2014

Obszar	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Leżajsk – miasto	3,3	0,9	0,5	0,8	2,4	2,7	1,1	2,5	1,0
Leżajsk	3,1	1,3	3,3	3,8	-0,5	1,5	1,0	1,4	0,6
Nowa Sarzyna	2,2	2,6	2,4	1,7	1,6	2,2	1,0	1,0	1,1
LGD	2,8	1,7	2,3	2,3	1,1	2,1	1,0	1,5	0,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Regionalnych. GUS, Rzeszów 2014

Przyrost naturalny dla obszaru LGD w ciągu 8 lat spadł ponad trzykrotnie. Sytuacja taka jest odzwierciedleniem problemu niskiego przyrostu naturalnego dla całej Polski. To rezultat znacznie poniżej prostej granicy zastępowalności pokoleń, która dla społeczeństw rozwiniętych wynosi 2,1. Skutkuje to nie tylko kurczeniem się społeczeństwa, ale jego postępującym starzeniem się.

3.3.3 Migracje

Drugim, obok przyrostu naturalnego, czynnikiem mającym istotny wpływ na stan zaludnienia są migracje ludności. Od kilku lat w województwie notuje się ujemne saldo migracji. Na analizowanym obszarze najwyższe saldo migracji należy do miasta Leżajsk i wynosi -102 (saldo dla całego obszaru LGD to - 91 osób). Należy jednak odnotować znaczne różnice w strukturze migracji w poszczególnych obszarach:

Tabela 6. Migracje na terenie LGD z roku 2013 na 2014. Migracje na terenie LGD z roku 2013 na 2014

Jednostka terytorialna	Saldo migracji	Saldo migracji na 1000 osób	Saldo migracji zagranicznych na 1000
miasto Leżajsk	-102	-7,1	0,07

gmina Leżajsk	32	1,6	-0,1
gmina Nowa Sarzyna	-21	-1	0,28

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Regionalnych. GUS, 2014

Sytuacja świadczy niewątpliwie o braku wystarczających warunków społeczno-gospodarczych do zatrzymania odpływu mieszkańców.

3.3.4 Struktura ludności

Struktura ludności obszaru według płci od kilku lat nie uległa większym zmianom i rozkłada się stosunkowo równo (50,7% kobiety, 49,3% mężczyźni). Struktura wieku ludności obszaru objętego LGD charakteryzuje się dysproporcjonalnym rozkładem poszczególnych grup wiekowych w ogólnej liczbie ludności.

Największy odsetek w ogólnej liczbie mieszkańców stanowią ludzie w wieku 25 - 34 lat (16,2%), następnie 35-44 lat (14,6%) oraz osoby starsze 65 lat i więcej (13,3%). Do najslabiej reprezentowanych grup wiekowych należą przedział 0-2 lat (2,9%) oraz 13-15 lat (3,7%). Struktura wieku w poszczególnych gminach jest zbliżona. Analizując strukturę wiekową mieszkańców obszaru LGD, zauważyć można, iż ludność w wieku produkcyjnym utrzymuje się na względnie wysokim poziomie osiągając 63,67%. Zrównoważony poziom tego wskaźnika ma istotny wpływ na lokalny rynek pracy, a w szczególności na zwalczanie skutków bezrobocia. Wielkość wskaźnika tłumaczy fakt, iż obecnie na rynek pracy wchodzi pokolenie lat dziewięćdziesiątych, a więc z wyżu demograficznego. Ludność w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym wynosi kolejno 19,89% i 16,44% ogółu ludności obszaru. Największą grupę stanowią osoby w wieku produkcyjnym tj. 63,67% osób i wskaźnik ten pozostaje stabilny od kilku ostatnich lat³.

Poniższa tablica prezentuje zestawienie struktury wiekowej ludności na obszarze LGD ze względu na podział funkcjonalny.

Na dzień 31.12.2014	Ludność w wieku przedprodukcyjnym	Ludność w wieku produkcyjnym	Ludność w wieku produkcyjnym mobilnym	Ludność w wieku produkcyjnym niemobilnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym
Obszar LGD	19,46%	63,49%	40,98%	22,51%	17,06%

Jak wynika z powyższych danych jest to obszar o strukturze demograficznej charakterystycznej dla krajów rozwiniętych (20/64/16), czyli społeczeństw starzejących się – społeczeństw regresywnych, w których ludność do 19 roku życia stanowi mniej niż 25%, ludność w wieku 20-64 lata – powyżej 55%, a ludność powyżej 65 roku życia – ponad 15% ogółu społeczeństwa. Udział ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym jest utrzymywany na podobnym poziomie we wszystkich gminach w przedziale od 57,1 do 57,9. Nie odbiega to od wskaźnika na poziomie kraju (58,8) i jest od niego nieznacznie niższy.

Wyniki procentowe w poszczególnych kategoriach funkcjonalnych nie odbiegają znacząco od wskaźników odnotowanych w kraju, z nieznacznie wyższym wskaźnikiem osób w wieku przedprodukcyjnym (18/63/19). Szacowane trendy wskazują jednak na stopniowe starzenie się społeczeństwa. Zgodnie z prognozą przygotowaną przez GUS do 2030 r. struktura społeczeństwa w powiecie będzie przedstawiać się następująco: 16% osoby w wieku przedprodukcyjnym, 62,4% osoby w wieku produkcyjnym oraz 21,6% osób w wieku poprodukcyjnym. Świadczy to o regularnej tendencji do zmniejszania się liczby osób młodych w wieku przedprodukcyjnym na rzecz osób starszych w wieku poprodukcyjnym.

3.3.5 Rynek pracy

Według zasad statystycznych nie podaje się stopy bezrobocia (w %) dla jednostki samorządu terytorialnego jaką jest gmina. Najmniejszą obszarowo jednostką dla której sporządzane są takie obliczenia jest powiat jako zbiór gmin. Miernikiem stopy bezrobocia rejestrowanego dla analizowanego obszaru LGD będzie więc wielkość podana przez GUS, dla powiatu leżajskiego, w którego okręgu leżą analizowane gminy. **Wartość ta przedstawia się w wysokości 18,9%, i jest znacznie wyższa niż stopa bezrobocia w skali Podkarpacia i kraju, gdzie wynosi kolejno 14,6% i 11,4%.**

Tabela 7. Odsetek osób bezrobotnych z obszaru LGD w powiecie leżajskim (31.12.2014 r.)

Wyszczególnienie	Miasto Leżajsk	Gmina Leżajsk	Gmina Nowa Sarzyna
	17%	31%	34%

³ Dane za GUS, Struktura społeczna na obszarze LGD z podziałem na grupy w roku 2013.

W tym kobiet		46%	49%	51%
z ogółem z prawem do zasiłku		11%	8%	8%
wiek (w latach)	18-24	15%	26%	21%
	25-34	31%	33%	28%
	35-44	23%	16%	23%
	45-54	17%	16%	17%
	55-59	9%	7%	8%
	60 i więcej	5%	2%	3%
Wykształcenie	wyższe	18%	10%	11%
	polic. i śr. zaw.	27%	26%	21%
	śr. ogólnokszt.	13%	12%	11%
	zasad. zawod.	27%	33%	35%
	gimnazjalne i poniżej	14%	19%	22%
Staż pracy	do 1 roku	19%	21%	18%
	1 do 5 lat	21%	21%	23%
	5 do 10	11%	13%	13%
	10 do 20	13%	11%	11%
	20 do 30	9%	6%	5%
	30 lat i więcej	4%	2%	3%
	bez stażu	23%	27%	27%
Długość pozostawania w stanie bezrobotnym	do 1m-ca	10%	9%	8%
	1 do 3	18%	20%	18%
	3 do 6	14%	14%	15%
	6 do 12	13%	15%	14%
	12 do 24	18%	17%	17%
	powyżej 24	27%	25%	27%
dotychczas niepracujące		23%	26%	27%
do 12 m-cy od dnia zakończenia nauki		5%	6%	7%
bez kwalifikacji zawodowych		32%	40%	41%
bez doświadczenia zawodowego		31%	37%	35%
kobiety, które po urodzeniu dziecka nie podjęły zatrudnienia		11%	13%	14%
do 30 roku życia		33%	44%	37%
do 25 roku życia		15%	26%	21%
długotrwale bezrobotne		62%	62%	63%
powyżej 50 roku życia		23%	17%	20%
posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia		34%	37%	33%
niepełnosprawne		5%	3%	2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Leżajsku, 2013 r.

Na terenie LGD mieszka 82% osób bezrobotnych z całego powiatu leżajskiego, z czego 65% w samej gminie wiejskiej Leżajsk oraz gminie Nowa Sarzyna. **Blisko 50% osób bezrobotnych na terenie LGD to osoby do 34 roku życia** (grupa defaworyzowana najbardziej dotknięta bezrobociem to 25-34 lata) i to one stanowią tę grupę wiekową wymagającą największego wsparcia. Nie zauważa się korelacji pomiędzy poziomem wykształcenia a liczbą bezrobotnych. Grupy najbardziej dotknięte brakiem pracy to osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz policealnym i średnim zawodowym (przy czym najniższy poziom bezrobocia jest w grupie osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym, gimnazjalnym i niżej oraz wyższym).

Jako grupę defaworyzowaną bezsprzecznie uznać należy osoby długotrwale bezrobotne. Wśród wszystkich osób bezrobotnych stanowią one aż 62%. Należy odnotować, że od roku 2006 ta grupa zwiększyła się o ponad dwukrotnie (wtedy stanowiły one 30% wszystkich bezrobotnych).

Staż pracy jest czynnikiem silnie wpływającym na możliwość znalezienia nowego miejsca zatrudnienia. Blisko 60-70% osób bezrobotnych na terenie analizowanych gmin stanowią osoby o ogólnym stażu pracy 5 lat lub krótszym, a 1/3 bezrobotnych to osoby bez jakiegokolwiek doświadczenia zawodowego. **Wśród czynników zdecydowanie utrudniających znalezienie pracy znajduje się brak odpowiednich kwalifikacji zawodowych (średnio 38% bezrobotnych).**

Również duży problem ze znalezieniem pracy mają osoby posiadające jedno dziecko do sześciu lat a w szczególności kobiety które nie powróciły na rynek pracy po urodzeniu dziecka stanowią 35% ogółu bezrobotnych.

Wskaźnik obrazujący stosunek liczby osób bezrobotnych w stosunku do osób w wieku produkcyjnym dla obszaru LGD wynosi 12,81% i jest o 1,41% wyższy od wskaźnika dla całego województwa podkarpackiego (11,4% - stan na 31.XII.2013).

Istotną kwestią z punktu widzenia rozwoju gospodarczego jest także liczba pracujących z terenu objętego Strategią Rozwoju Lokalnego. Wskaźnik obrazujący liczbę osób pracujących na 1000 ludności przedstawia się zdecydowanie korzystniej na obszarach miejskich (dla m. Leżajsk – 364 oraz 311 dla m. Nowa Sarzyna). Dla obszarów wiejskich wskaźnik ten jest kilkukrotnie niższy (67 dla gminy wiejskiej Leżajsk oraz 35 dla obszaru wiejskiego gminy Nowa Sarzyna). Struktura zatrudnienia na obszarze LGD wykazuje zdecydowanie rolniczy charakter obszaru (50,5% osób zatrudnionych w turystyce). Następnymi sektorami z ok. 20% poziomem zatrudnienia to usługi pozostałe oraz przemysł i budownictwo. Handel, gastronomia i zakwaterowanie to już tylko 8,8% zatrudnionych⁴.

Bazując na powyższych danych za grupy defaworyzowane na obszarze LGD uznać należy:

- Osoby długotrwale bezrobotne,
- Osoby bezrobotne do 34 roku życia (ludzie młodzi),
- Bezrobotne kobiety które nie powróciły na rynek pracy po urodzeniu dziecka (posiadające najczęściej jedno dziecko do lat 6).
- Osoby bezrobotne z niskimi kwalifikacjami.

3.3.6 Gospodarstwa rolne

Na obszarze LGD powierzchnia gruntów rolnych wynosi 21919 ha i stanowią one 60% wszystkich gruntów. Według powszechnego spisu rolnego z 2010 r. na badanym obszarze znajdowało się 7 135 gospodarstw rolnych, z których zdecydowana większość to gospodarstwa indywidualne (ponad 74%). Około 46% z nich to gospodarstwa rolne silnie rozdrobnione o powierzchni nieprzekraczającej 1 ha a gospodarstwa z przedziału 1-5 ha to kolejne 48%. Spis ten wykazał także, iż na analizowanym obszarze istnieje 15653,19 ha użytków rolnych stanowiących 71% wszystkich gruntów rolnych. Najważniejsze rodzaje zasiewów to: pszenica, żyto oraz ziemniaki i rośliny pastewne. Obok typowych produktów rolniczych na dużą skalę prowadzone są uprawy przemysłowe warzyw, owoców, tytoniu i wikliny, które są surowcami dla lokalnego przemysłu.

3.3.7 Potencjał gospodarczy oraz przedsiębiorczość

W grudniu 2014 roku na obszarze LGD, zarejestrowanych było 3 544 podmioty gospodarcze. Liczba podmiotów zarejestrowanych w mieście Leżajsk jest o blisko 50% wyższa od wartości tego wskaźnika dla pozostałych dwóch gmin i to tam znajduje się najsilniejsza koncentracja przedsiębiorstw.

Na obszarze objętym LSR dominującym sektorem gospodarki jest sektor prywatny, który stanowi 96% wszystkich podmiotów tam zarejestrowanych. Jedyne 4% podmiotów gospodarczych należy do sektora publicznego. Warto dodać, że aż 79,6% spośród podmiotów prywatnych to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, a tylko 4,5 % to spółki prawa handlowego. Struktura przedsiębiorstw ze względu na liczbę osób zatrudnianych jest jednoznacznie zdominowana przez przedsiębiorstwa z sektora mikro (95,6% podmiotów), a cały sektor MŚP stanowi 99,9% przedsiębiorstw w obszarze LGD⁵.

Na analizowanym obszarze podstawowymi formami działalności zarobkowej jest handel (25,7%) budownictwo (17%) i przetwórstwo przemysłowe (11,2%). Praktycznie w każdym pozostałym dziale gospodarki znajdują się przedstawiciele analizowanego terenu. Wśród przedstawionych dziedzin najmniejszym zainteresowaniem cieszą się rolnictwo (1,1%), informacja i komunikacja (1,7%) oraz działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (1,9%). Poziom przedsiębiorczości na terenie LGD w zestawieniu z Polską, województwem podkarpackim oraz powiatami z regionu tarnobrzeskiego ukazuje poniższa tabela.

Tabela 8. Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości (31.12.2014 r.)

Jednostka terytorialna	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym

⁴ Dane za GUS, Struktura zatrudnionych w powiecie leżajskim wg sektorów w roku 2013

⁵ Dane za GUS.

Polska	1071	93	170	12,2
Podkarpackie	763	70	120,3	9
Powiat dębicki	677	64	106,2	8,1
Powiat mielecki	767	56	121	9,2
Powiat niżański	607	53	92,7	7,5
P. stalowowolski	822	62	128,3	9,6
P. tarnobrzeski	634	50	98,6	7,6
M. Tarnobrzeg	1025	61	162,7	11,8
LGD	631,9	64,2	99,5	7,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Regionalnych. GUS, 2014

Aktualny stan przedsiębiorczości mierzony liczbą podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności **prezentuje słabą pozycję LGD na tle pozostałych powiatów (niższy wskaźnik posiada jedynie powiat niżański)**. Porównanie wychodzi jeszcze gorzej na tle całego kraju, gdzie wskaźnik ten jest o blisko 40% wyższy. Dobrym sygnałem dla zmiany tej sytuacji jest wskaźnik nowo zarejestrowanych jednostek na 10 tys. ludności, gdzie obszar LGD należy do najwyższych notowanych wśród powiatów i jest niewiele niższy od wartości dla całego województwa podkarpackiego.

Powodem słabego rozwoju przedsiębiorczości może być przede wszystkim niski poziom płac oraz obecna struktura przedsiębiorstw (zdominowaną przez przedsiębiorstwa mikro do 9 osób) o niskim kapitale początkowym. Owocuje to w rezultacie sytuacją, gdzie ze względu na wysokie koszty inwestycyjne, wysokie koszty pozyskania kapitału, przedsiębiorczość na obszarze LGD zostaje zahamowana. Olbrzymią szansą na przełamanie negatywnych czynników pozostaje możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych, przede wszystkim pochodzących z unijnych instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014-2020 jak PROW, RPO WP czy PO Polska Wschodnia.

Zakładaniu działalności gospodarczej nie sprzyjają również czynniki zewnętrzne, takie jak kryzysy gospodarcze, związane z rynkami wschodnimi (embargo na handel z Federacją Rosyjską), działania wojenne na terenie Ukrainy, niestabilna sytuacja na bliskim wschodzie oraz w Afryce skutkująca niepokojem w krajach UE. Wszystkie te czynniki mające miejsce poza Polską, mają jednak bezpośrednie przełożenie na aktualną sytuację gospodarczą w kraju oraz jej stabilność.

3.3.8 Potencjał inwestycyjny

Miasto Leżajsk - Na terenie Leżajskiego działa ok. 1 400 podmiotów gospodarczych. Wśród nich ponad 80 zakładów produkcyjnych, ok. 1300 zajmujących się handlem i usługami. Do największych firm działających na terenie miasta zaliczyć trzeba Fabrykę Maszyn Sp. z o.o. (produkcja betonomieszarek samochodowych, wózków, ciągników akumulatorowych i przyczep – zatrudnia ok. 180 pracowników), Zakład Silikatowy Silikaty Leżajsk Sp. z o.o. (produkcja materiałów budowlanych, wapienno-piaskowych) oraz BMF Polska Sp. z o.o. (zbiorniki bezciśnieniowe i filtracyjne, filtry, silosy, przenośniki, konstrukcje stalowe).

Gmina Leżajsk - Na terenie gminy Leżajsk działa ok. 500 podmiotów gospodarczych (spółki, firmy prywatne). Najwięcej z nich zajmuje się handlem oraz świadczeniem usług budowlanych. W obrębie wsi Stare Miasto w Gminie Leżajsk mieszczą się dwa duże obiekty przemysłowe - Browar w Leżajsku i Zakład Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego „Hortino”. Na terenie gminy funkcjonują również mniejsze przedsiębiorstwa (np. wytwórnia mebli „Brzost” w Przychojcu czy TEXPOL – producent gwoździ, śrub, siatki, łańcuchów, materiałów ściernych oraz narzędzi budowlanych i ogrodniczych). Pozarolniczy potencjał gospodarczy tworzą przede wszystkim małe i średnie podmioty gospodarcze; jedno lub kilku osobowe zakłady osób fizycznych, o różnorodnym profilu działalności.

Miasto i Gmina Nowa Sarzyna stanowi niewątpliwie zagłębie przemysłowe powiatu leżajskiego. Gospodarka kojarzona jest tu od 1937 r.- kiedy zapadła decyzja o realizacji inwestycji w ramach COP – z produkcją Zakładów Chemicznych „Organika-Sarzyna”. Ukształtowany przez potrzeby głównie rynku krajowego profil produkcji zakładów, po wprowadzeniu pewnych modyfikacji, utrzymuje się do dziś. Potencjał gospodarczy gminy Nowa Sarzyna tworzą przede wszystkim podmioty gospodarcze zlokalizowane na terenie miasta. Wizytówką miasta i gminy są Zakłady Chemiczne „Organika -Sarzyna” SA, należące do Grupy Kapitałowej „Ciech”.

Obok wielkiego przemysłu od lat kwitnie tu także chałupnictwo, które przybrało rozmiary na skalę przemysłową. Na ubogich ziemiach kwitną uprawy wikliny, a produkcja koszy i innych wyrobów wiklinowych daje utrzymanie wielu rodzinom. Gmina, jako zagłębie wikliniarstwa, znana jest nie tylko w kraju, ale i za granicą.

Park Przemysłowy Gminy Leżajsk (PPGL) utworzony został w 2008 r. na terenach gminy Leżajsk. Działa on w ramach Specjalnej Strefy Ekonomicznej (SSE) Euro-Park Mielec tworząc jej podstrefę. W całości zarządzany jest

bezpośrednio przez Stare Miasto – Park Sp. z o.o. Park Przemysłowy "Stare Miasto - Park" jest zlokalizowany w dwóch miejscowościach: Stare Miasto (Strefa A) i Wierzawice (Strefa B) o łącznej powierzchni ponad 37 ha (obszar docelowy Parku planuje się na 200 ha). Obie strefy leżą na terenach wiejskich i są oddalone od siebie w odległości ok 6 km. Park powstał z myślą o przyspieszeniu zagospodarowania terenów inwestycyjnych oraz wyzwoleniu inicjatyw gospodarczych. Zachętą dla inwestorów są zwolnienia przez 10 lat z podatku od nieruchomości, dzierżawa nieruchomości na korzystnych warunkach oraz szybka i sprawna obsługa inwestorów przez administrację gminy. **Łączna powierzchnia terenów inwestycyjnych składa się z ponad 35 ha (Strefa A)** (11 sektorów o powierzchni od 0.4 ha do 5.5 ha) w pełni uzbudowanych gruntów (green-field) oraz trzech hal przemysłowych (brown-field) o łącznej powierzchni 7000m². Zarówno do hal jak i do gruntów podzielonych na sektory prowadzą dogodnie zjazdy z drogi krajowej nr 77 jak i wojewódzkiej nr 877.

Wskaźnik nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach ogółem na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym dla powiatu leżajskiego w roku 2013 wyniósł 2090,09 zł i był to 17 wynik spośród 25 powiatów w województwie podkarpackim. Wskaźnik ten jest o blisko 50% niższy od poziomu dla województwa Podkarpackiego i o ponad 60% niższy w stosunku do całego kraju.

Za potencjalne zagrożenie w przyszłości uznać należy przede wszystkim stopniowe wycofywanie się dużych przedsiębiorstw z obszaru LGD, jak Zakład produkcyjny PHILLIP MORIS Polska S.A (przeniesiony do Krakowa) czy niepewną przyszłość Browaru w Leżajsku. W niedalekiej przyszłości może to skutkować dalszymi negatywnymi skutkami na lokalnym rynku pracy obserwowanymi już od kilku lat.

3.3.9 Poziom płac

Wysoki poziom bezrobocia oraz niski wskaźnik przedsiębiorczości przekładają się bezpośrednio na poziom średniego wynagrodzenia dla mieszkańców na obszarze LGD. Jak wskazuje poniższa tabela niskie zarobki mieszkańców gmin LGD mogą stanowić jedną z istotniejszych skutków słabego rozwoju gospodarczego.

Tabela 9. Średni poziom płac w powiecie leżajskim

Region	2012	2013	2014	Dynamika wzrostu 2012/2011	Dynamika wzrostu 2013/2012	Dynamika wzrostu 2014/2013
Polska	3744,38	3877,43	4003,99	3,3%	3,6%	3,3%
Podkarpackie	3152,36	3282,69	3412,30	4,3%	4,1%	3,9%
Powiat dębicki	3019,26	3165,79	3290,06	5,3%	4,9%	3,9%
Powiat leżajski	3104,99	3146,29	3225,11	2,3%	1,3%	2,5%
Powiat mielecki	3187,11	3329,68	3485,31	3,9%	4,5%	4,7%
Powiat niżański	2798,39	2890,57	2978,46	5,0%	3,3%	3,0%
Powiat stalowowolski	3260,12	3360,58	3513,55	5,0%	3,1%	4,6%
Powiat tarnobrzeski	3176,95	3326,40	3496,49	5,7%	4,7%	5,1%
M.Tarnobrzeg	3058,41	3200,51	3195,25	4,4%	4,6%	-0,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Regionalnych. GUS, 2014

Pomimo odnotowanego regularnego wzrostu płac w roku 2014, dynamika ich wzrostu w powiecie leżajskim oraz ich procentowy wzrost od roku 2010 jest najniższy spośród wszystkich analizowanych powiatów w podregionie tarnobrzeskim, oraz w porównaniu do średniej dla województwa i całego kraju. Średnie wynagrodzenie w powiecie leżajskim w porównaniu do średnich zarobków w Polsce jest niższe o 778, 88 zł. Niższe średnie zarobki w regionie odnotuje powiat niżański oraz m. Tarnobrzeg.

3.3.10 Budżet gminy

Analizowany obszar LGD cechuje się wyższym poziomem dochodów podatkowych gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca (średnia dla LGD to 1 031,10 zł) niż ma to miejsce w województwie (tu średnia to 871,94 zł)⁶.

Najwyższe kategorie wydatki w gminnych budżetach to zdecydowanie oświata (41,1%) oraz pomoc społeczna (21,1%). Wydatki związane z gospodarką komunalną oraz ochroną środowiska stanowią jedynie 5,3% budżetów i należą one do najniższych spośród największych miast podregionu Tarnobrzeskiego. Ze względu na definiowanie turystyki, jako kluczowego i niewykorzystanego potencjału w większości dokumentów o charakterze strategicznym

⁶ Wskaźnik G - podstawowych dochodów podatkowych na 1 mieszkańca gminy przyjęty do obliczania subwencji wyrównawczej na 2015 r.

dziwić może wysokość nakładów, jakie ponoszą gminy na terenie LGD w kategorii turystyki – stanowią one 0,04% wszystkich wydatków w gminach.

3.3.11 Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Na stan zdrowia mieszkańców analizowanych gmin wpływają takie czynniki jak: baza służby zdrowia i jej jednostki organizacyjne, nasycenie personelem medycznym oraz występujące zagrożenia chorobowe.

Służba zdrowia zabezpiecza potrzeby mieszkańców w zakresie podstawowej opieki medycznej. Na terenie objętym LSR znajduje się 13 ośrodków zdrowia oraz 14 aptek.

Opiekę społeczną na terenie gmin objętych LSR zabezpieczają:

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS) w Leżajsku,
- Dom Pomocy Społecznej w Brzozie Królewskiej dla osób w podeszłym wieku i chorych,
- Dom Pomocy Społecznej Piskorowice - Mołynie dla osób psychicznie chorych,
- Polski Komitet Pomocy Społecznej - Zarząd Gminny zajmujący się organizowaniem usług opiekuńczych dla osób niepełnosprawnych i w podeszłym wieku. Prowadzi również wydawanie żywności i odzieży dla osób potrzebujących z terenu gminy
- Miejsko - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowej Sarzynie,
- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie (MOPS) w Leżajsku.

Poniższa tabela obrazuje zasięg korzystania z opieki społecznej na przełomie lat 2010-2014.

Tabela 10. Korzystający z opieki społecznej

Region	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba osób korzystających z opieki społecznej					
LGD	6180	5887	6333	6801	6223
Stosunek korzystających z opieki społecznej do ogółu społeczeństwa					
LGD	11,0%	10,4%	11,3%	12,1%	11,1%
Podkarpacie	11,90%	10,80%	11%	11,30%	10,50%
Polska	8,7%	8,1%	8,1%	8,3%	7,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Regionalnych. GUS, 2014

Wskaźniki obliczone dla LGD są jak widać niewiele wyższe od tych dla Podkarpacia ale odbiegają znacznie i ciągle zwiększa się ich dystans do tych w skali całej Polski.

3.3.12 Edukacja

Oświata to jedna z kluczowych dziedzin zarówno w wymiarze ogólnokrajowym, jak i lokalnym. Im bardziej wykształcone społeczeństwo, tym szybciej i lepiej potrafi się przystosować do realiów dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej i społecznej. Na terenie LGD w chwili obecnej funkcjonuje 11 przedszkoli, 23 szkół podstawowych, 12 gimnazjów i 10 szkół ponadgimnazjalnych (w tym Zespół Szkół, w skład którego wchodzi Liceum Ogólnokształcące, Technikum Ekonomiczne, Zasadnicza Szkoła Zawodowa). Jedną z przyczyn bardzo złej sytuacji na rynku pracy jest zbyt niski poziom wykształcenia mieszkańców LGD.

Nieco ponad 11% mieszkańców powiatu leżajskiego posiada wykształcenie wyższe a ponad 50% nie posiada wykształcenia średniego (w tym 22% osób z wykształceniem podstawowym lub bez wykształcenia). Zbyt niski poziom wykształcenia oraz brak możliwości podjęcia studiów wyższych na terenie analizowanych gmin skutkuje sytuacją, w której osoby funkcjonujące na rynku pracy nie posiadają wystarczających kwalifikacji zawodowych. Widoczne jest to między innymi w danych dotyczących struktury osób bezrobotnych przedstawionych w rozdziale wcześniejszym.

3.3.13 Turystyka

Turystyka jest jedną z najsłabiej rozwiniętych dziedzin gospodarki na analizowanych terenach. Ilość osób korzystających oraz liczba udzielanych noclegów wypada najgorzej spośród wszystkich powiatów w tym regionie, co obrazuje poniższa tabela:

Tabela 11. Korzystający z noclegów oraz udzielone noclegi w LGD

Region	Liczba osób korzystających z noclegów					Liczba udzielonych noclegów				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
P. dębicki	27 698	29 970	20 435	18 649	30 958	60 856	77 820	54 588	46 907	69 501
P. mielecki	19 865	21 236	21 103	23 642	23 956	38 597	39 421	37 567	45 036	43 569

P. nizański	12 441	10 022	12 975	16 252	15 644	17 548	10 163	17 914	19 380	21 299
P. stalowowolski	20 891	22 055	21 137	20 444	20 034	54 880	57 626	59 676	58 122	69 010
P. tarnobrzegi	12 760	17 279	18 924	15 749	14 546	17 812	24 311	29 888	26 388	26 106
M. Tarnobrzeg	14 948	14 995	13 350	12 237	12 562	34 316	28 767	22 138	18 217	17 481
LGD	9231	10798	12026	8953	7183	13961	14866	18224	12972	10111

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Regionalnych. GUS, 2014

Co gorsze ostatnie 3 lata wskazują na trend zniżkowy w udzielnych noclegach oraz osobach korzystających z noclegów. Równie słabo prezentuje się ilość obiektów turystycznych o wyższym standardzie. Na terenie LGD działa łącznie 5 obiektów noclegowych (z czego 4 to obiekty hotelowe) ze 134 miejscami noclegowymi. Stan wykorzystania miejsc noclegowych dla całego powiatu to 22% w roku 2014. W gminie Leżajsk odnotowano 8 domów agroturystycznych, w gminie Nowa Sarzyna – 4 a w samym mieście Leżajsk – 2. Wszystkie gospodarstwa na terenie gminy Leżajsk są ponadto zrzeszone w Podkarpackim Stowarzyszeniu Agroturystycznym „Gospodarstwa Gościnne”.

Olbrzymią szansą (a jednocześnie słabą stroną ze względu na obecny brak wystarczającej infrastruktury noclegowo-gastronomicznej) dla rozwoju turystyki na obszarze LGD jest **Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo**. To niemal 2000 km specjalnie wytyczonej trasy, z jednoczesną rozbudową infrastruktury turystycznej, systemem certyfikowanych miejsc przyjaznym rowerzystom, dedykowanym portalem internetowym oraz ogólnopolską kampanią promocyjną. Szlak wiedzie przez pięć województw wschodniej Polski (warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, podkarpackie i świętokrzyskie) w tym przez obszar gmin Nowa Sarzyna i Leżajsk oraz miasta Leżajsk. Obecny stan prac (stan na listopad 2015) jest zaawansowany. W województwie podkarpackim prace budowlane, znakowanie i budowa MOR zakończyły się lub są na ukończeniu na szlaku od granicy z województwem lubelskim do Nowej Sarzyny na północ od Leżajska. W budowie jest trasa na północ od Nowej Sarzyny, wzdłuż Sanu do Sandomierza.

Pod względem walorów turystycznych i przyrodniczych najatrakcyjniejszą miejscowością analizowanego obszaru jest Brzoza Królewska na terenie gminy Leżajsk. Jej część została włączona do utworzonego w 1992 r. Brzozniańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu z rezerwatem torfowiskowym "Suchy Ług". W miejscu połączenia potoku Tartaczno i rzeki Tarlaka znajduje się zbiornik wodny zwany potocznie "zalewem". Dodatkową atrakcją gminy stanowią pozostałości leśnego parku Potockich, które tworzą stawy wraz z wiekowymi modrzewiami, sosnami, dębami i brzożami, układającymi się w widoczne aleje, kapliczka wzniesiona w 1923 r., poświęcona pamięci Dziuli Zamoyskiej ze Steckich Potockiej oraz leżący nieopodal pamiątkowy głaz poświęcony pamięci Adama Zamoyskiego. W Piskorowicach - Mołyniach położony jest neoklasycystyczny pałacyk myśliwski Zamoyskich z 1897 r. Na terenie Wierzawic usytuowany jest zespół folwarczny - oficyna podworska z 1880 r. wraz ze spichlerzem z 1928 r. - stanowiący niegdyś własność Potockich. Kolejną atrakcją turystyczną stanowi położona w Starym Mieście murowana cerkiew z roku 1913 -obecnie kościół rzymsko-katolicki pod wezwaniem św. Andrzeja Boboli. Charakterystyczne dla krajobrazu gminy są liczne przydrożne kapliczki, zabytki budownictwa ludowego: chałupy, budynki gospodarcze.

Wśród atrakcji turystycznych warto wymienić "Ekomuzeum w widłach Wisły i Sanu" prezentujące szlaki, obiekty, miejsca, zasoby przyrodnicze, kulturowe oraz działalność lokalnych społeczności z północnej części województwa podkarpackiego. W ramach projektu na terenie gmin Nowa Sarzyna i Leżajsk powstały ponadto gry terenowe typu quest w Sarzynie, Woli Zarczyckiej, Przychojcu i Brzozie Królewskiej.

Do atrakcji turystycznych w mieście Leżajsk należą m.in.: Bazylika OO. Bernardynów (1618-28), zespół Dworu Starościńskiego (1760 r.), Ratusz (1869-70), kościół parafialny pw. Świętej Trójcy i Wszystkich Świętych, dawna Cerkiew (1828-32).

Położenie obszaru w obrębie doliny Sanu oraz istnienie kompleksów leśnych, a także obiektów i zespołów o wysokich walorach przyrodniczych i kulturowych stwarza szansę rozwoju turystyki i wypoczynku. Dotychczas jednak turystyka ujawniała się głównie w weekendowym ruchu turystyczno-krajoznawczym, o małym natężeniu.

Omawiane tereny stwarzają warunki zwłaszcza do turystyki krótkopobytowej - pieszej, rowerowej oraz konnej. Przez teren obszaru LGD prowadzą szlaki turystyczne:

- Zielony - Nowa Sarzyna - Wola Żarczycka - Wydrze (ośrodek wypoczynkowy w Julinie) - Brzoza Stadnicka - Rakszawa - Czarna - Łańcut.
- Niebieski - Leżajsk - Brzoza Królewska (ośrodek wypoczynkowy w Brzozie Królewskiej) - Wydrze - (ośrodek wypoczynkowy w Julinie) - Sokołów Małopolski - Żołyńca - Łańcut.
- Samochodowy turystyczno-historyczno-kulturowy szlak miast byłej Ordynacji Łańcuckiej „Translands” – prowadzący przez m.in. Brzozę Królewską – Wieś o metryce zapewne XVI wiekowej. Miejscowość znana z kultywowania lasowieckich tradycji ludowych. W lasach otaczających wieś zachowały się malowniczo położone leśniczówki i gajówki, stanowiące niegdyś własność dóbr Potockich oraz Leżajsk - Miasto z wyjątkowo cennym

zespołem kościelno-klasztornym OO. Bernardynów oraz zabytkami kultury żydowskiej.

- Szlak Chasydzki – Leżajsk - Na terenie Leżajska znajduje się także istotne miejsce kultu religijnego dla wyznawców judaizmu. Jest to Ohel i cmentarz żydowski. Miejsce to, związane jest z postacią cadyka Elimelecha ben Elazar Lippmana znanego jako Elimelecha z Leżajska. Była to jedna z najwybitniejszych postaci w historii chasydyzmu, to dzięki niemu Leżajsk w końcu XVIIw. stał się jednym z najważniejszych ośrodków chasydyzmu na ziemiach polskich
- Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo – odcinek „Królestwo rowerowe – Ziemia Sandomierska i Dolina Dolnego Sanu
- 3 trasy piesze, 3 trasy nordic walking, 4 trasy rowerowe i 2 trasy kajakowe wytyczone w ramach Ekomuzeum „W widłach Wisły i Sanu”.

Rodziny, które chcą spędzić wakacje bliżej natury mogą skorzystać z oferty Ośrodka Turystyczno - Rekreacyjnego Azalia oraz licznych gospodarstw agroturystycznych, natomiast zorganizowane grupy i wycieczki z całorocznej bazy noclegowej Zespołu Szkół w Brzozie Królewskiej oraz Szkoły Podstawowej w Wierzawicach, która dysponuje 30 miejscami noclegowymi, stołówką szkolną, siłownią, boiskami sportowymi oraz kortami tenisowymi. Baza ta oferuje przygotowywanie i prowadzenie: obozów młodzieżowych, biwaków, zimowisk, szkoleń i wesel.

Ponadto bazę turystyczną urozmaicają Ośrodek Jeździectwa i Hipoterapii EQUISTRO w Wierzawicach oraz tor modelarski Modelarskiego Klubu Lotniczego im. Eugeniusza Kujana w Wierzawicach.

Pomimo słabego stanu infrastruktury turystycznej na terenie LGD, turystykę w dalszym ciągu uznać należy jedną z największych szans rozwojowych ze względu na utrzymujący się trend wzrostowy odwiedzin województwa podkarpackiego jako destynacji turystycznej (liczba turystów krajowych odwiedzających nasze województwo w okresie 2010-2014 odnotowała 35% wzrost⁷). Mankamentem jest jednak obserwowalna jej sezonowość.

3.3.14 Sport i wydarzenia kulturalne

Infrastrukturę sportową na terenie objętym LSR tworzą sale gimnastyczne i boiska zlokalizowane przy szkołach, ogólnodostępne stadiony, tor modelarski i stadnina koni w Gminie Leżajsk oraz Miejskie Ośrodki Sportu i Rekreacji: MOSiR w Leżajsku (kryta pływalnia "Oceanik" z jacuzzi, brodzikiem dla dzieci, przeciwpłamiennymi, zjeżdżalnią, sauną, "Stadion Miejski", Zalew "Floryda") oraz MOSiR w Nowej Sarzynie (kryta pływalnia, hala sportowa, siłownia "Atlas", sala do aerobiku, sala do tenisa stołowego, lodowisko zimowe, skatepark, boisko do siatkówki plażowej).

Miejskie Ośrodki Sportu i Rekreacji są inicjatorem i współorganizatorem życia sportowego miasta i gmin. MOSiR Nowej Sarzynie jest organizatorem wielu imprez sportowych o różnej randze Mistrzostw Województwa, Powiatu i Gminy, a także Międzynarodowe Igrzyska Młodzieży Szkolnej miast partnerskich powiatu Leżajskiego. W skład bazy sportowo - rekreacyjnej wchodzi również stadion Unii Nowa Sarzyna (kort ziemny, stadion piłkarski, boisko treningowe, basen odkryty). W gminie Leżajsk odbywają się Międzynarodowe Zawody Modeli Latających na Uwięzi, których organizatorem jest Klub Modelarski im. Eugeniusza Kujana.

Wydarzenia kulturalne

Ważnymi instytucjami przyczyniającymi się do kształtowania życia kulturalnego na obszarze objętym LSR są: Miejskie Centrum Kultury w Leżajsku, Miejska Biblioteka w Leżajsku, Miejsko - Gminna Biblioteka Publiczna w Nowej Sarzynie, Ośrodek Kultury w Nowej Sarzynie, Gminny Ośrodek Kultury Gminy Leżajsk, Gminna Biblioteka Publiczna w Giedlarowej (z oddziałem dla dzieci).

Zadaniem instytucji kultury jest przede wszystkim propagowanie kultury w szerokim tego słowa znaczeniu poprzez bogatą ofertę kulturalną skierowaną do wszystkich mieszkańców gminy. Do realizacji swoich zadań z zakresu kultury instytucje współpracują ze stowarzyszeniami i organizacjami pozarządowymi oraz prywatnymi osobami. Instytucje kultury powinny zaspokoić potrzeby kulturowe całej społeczności lokalnej, wobec tego ich oferta skierowana jest zarówno do osób starszych, dojrzałych, młodych oraz dzieci i młodzieży

Wśród organizowanych wydarzeń kulturalno - sportowych wyróżnić należy przede wszystkim: Spotkanie trzech kultur, Festiwal piosenki przedszkolnej Iskierka, Festiwal piosenki harcerskiej i turystycznej Hit, Międzynarodowy festiwal muzyki organowej i kameralnej, Leżajsk jazz Festiwal, Jarmark Kulturalny „Na Michała" w Giedlarowej, „Włościańskie Jadło" - ogólnopolska prezentacja tradycyjnych wiejskich potraw w Giedlarowej, Kapuściany Jarmark w Wierzawicach, Jarmark Ekologiczny w Biedaczowie, "Karnawałowe Rytmy", Wojewódzki Przegląd Zespołów Muzycznych w Giedlarowej, Puchar Świata Modeli Latających na Uwięzi w Wierzawicach, Międzynarodowe Zawody Jeździeckie w Wierzawicach, Potyczki Kulinarne KGW Powiatu Leżajskiego.

Na terenie gmin działają też w poszczególnych miejscowościach zespoły artystyczne i koła zainteresowań.

3.3.15 Ocena aktywności społecznej

⁷ Dane z GUS.

Aktywność społeczna mieszkańców jest jednym ze wskaźników, mówiących o potencjale rozwojowym społeczeństw. Ważniejsze organizacje społeczne działające na terenie objętym LSR to: Leżajskie Stowarzyszenie Rozwoju LSR, Cech Rzemiosł Różnych, Chasydzi Polska, Leżajskie Stowarzyszenie Gospodarstw Ekologicznych, Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Wsi Leżajskiej, Stowarzyszenie Miłośników Folkloru Wsi Leżajskiej, Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Dębno, Miejsko - Gminny Klub Honorowych Dawców Krwi PCK, Klub Modelarski im. E. Kujana w Wierzawicach, Zespół Obrzędowo-Śpiewaczy „Brzozoki” z Brzozy Królewskiej, Zespół Folklorystyczny „Folusz” z Giedlarowej, Kapela Ludowa z Giedlarowej, Grupa Taneczna „Giedlarowskie Nicponie” z Giedlarowej, Zespoły śpiewacze: Kapela Ludowa „Brzozanie” z Brzozy Królewskiej, Orkiestra Dęta z Brzozy Królewskiej, Ochotnicze Straże Pożarne, Ludowe Kluby Sportowe, Koła Gospodyń Wiejskich, Parafialny Uczniowski Klub Sportowy „Francesco” Jelna, Stowarzyszenie „Integracja Bez Granic”, Stowarzyszenie „Nasza Mała Ojczyzna”, Stowarzyszenie „Dobry Dom”, Stowarzyszenie Folklorystyczne „Majdaniarze”.

Ogólna liczba podmiotów III sektora na obszarze LGD to 148 stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz 3 fundacje. Blisko połowę tych organizacji stanowią Ludowe i Szkolne Kluby Sportowe. Pozostałą część organizacji społecznych stanowią Stowarzyszenia o różnym profilu działania (związki wędkarskie, stowarzyszenia turystyczne, folklorystyczne, pro-ekologiczne oraz te zajmujące się pomocą grupom wykluczonym). W grupie działających najbardziej aktywnie, należy wskazać Ochotnicze Straże Pożarne (21) oraz Koła Gospodarstw Wiejskich (17), które działają na terenie praktycznie każdego sołectwa⁸.

Poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, mierzonego liczbą organizacji pozarządowych przypadających na 10 000 mieszkańców wypada umiarkowanie na tle pozostałych powiatów regionu tarnobrzeskiego (wskaźnik na poziomie 27 dla LGD, niższy ma tylko powiat niżański, inne oscylują w okolicach 28-30, a zdecydowanie najlepiej wypada m. Tarnobrzeg ze wskaźnikiem 41), przy czym jest on niższy niż wskaźnik dla całego województwa podkarpackiego (33)⁹. Aktywność społeczna mieszkańców jest za to widoczna w postaci zaangażowania np. w procesie tworzenia niniejszej LSR (udział w badaniach fokusowych i ankietowych).

3.4 Transport i łączność

Sieć drogową na obszarze LGD stanowią drogi krajowe (nr 77), wojewódzkie (droga nr 877 relacji Naklik - Leżajsk - Szklary oraz droga nr 875 relacji Mielec - Kolbuszowa - Leżajsk), powiatowe, gminne. Elementami bazy infrastrukturalnej mającymi ogromne znaczenie dla rozwoju gospodarczego są drogi publiczne i ich otoczenie, dlatego nadanie priorytetu modernizacji dróg wśród innych przedsięwzięć infrastruktury technicznej, poprzez podniesienie parametrów techniczno-eksploatacyjnych dróg nie wymaga szerokiego uzasadnienia.

Ocenia się, że środki wydatkowane na ich odnowę i utrzymanie, umożliwiają finansowanie tylko najpilniejszych potrzeb w tym zakresie. Drogi gminne i lokalne miejskie mają w większości nawierzchnię gruntową.

Przez teren gminy przebiega linia kolejowa nr 68 o kierunku południe - północ tj. Lublin - Rozwadów - Przeworsk. Linia jest dwutorowa, zelektryfikowana, a jej stan techniczny określany jest jako dobry. Na obszarze objętym LSR znajdują się 6 stacji kolejowych w Jelnej, Nowej Sarzynie, Sarzynie Koloni i Łętowni, w Leżajsku i Wierzawicach.

Czynnikiem korzystnym z punktu widzenia dostępności komunikacyjnej obszarów LGD jest bliskość portu lotniczego Jasionka oddalonego od Leżajska o ok. 36 kilometrów (35-40 min jazdy¹⁰).

3.5 Podsumowanie

Powyższa diagnoza obszaru LGD Stowarzyszenie „Region Trzebońnicy i Sanu” wskazała jednoznacznie na obszary prorozwojowe lub problemowe, które powinny stać się bezpośrednim obszarem działań dla LGD w nadchodzących dziedzinach:

Rozwój przetwórstwa oraz produktów tradycyjnych jako alternatywa dla zatrudnienia w rolnictwie – zbyt drobna i rozproszona działalność rolnicza (46% gospodarstw nie przekracza 1 ha) obecna na terenie LGD nie jest elementem, który wpływa dodatnio na potencjał rozwojowy obszaru. Patrząc jednak na aktywną działalność lokalnych grup takich jak Koła Gospodyń Wiejskich, kształtowanie się wyraźnego trendu konsumenckiego na poszukiwanie żywności lokalnej i tradycyjnej (badania „Apetyt na region – podkarpackie smaki”), przychylną koniunkturę dla tego rodzaju działań w województwie (wzrost liczby produktów tradycyjnych w przeciągu 2 lat o ponad 66%) oraz występujące tu bogate tradycje kulinarne, rolnicze i w zakresie przetwórstwa, należy tę dziedzinę działalności gospodarczej uznać za potencjał dla rozwoju mieszkańców obszaru LGD. Działania podjęte przez LGD powinny być ukierunkowane na unifikowanie drobnych wytwórców, zachęcaniu ich do rejestracji produktów tradycyjnych oraz ułatwieniu dostępu do zasobów produkcyjnych, umożliwiających działalność przetwórczą nawet małym

⁸ Województwo podkarpackie należy do regionów, w których aktywność tych organizacji jest największa, podobnie jak ich liczba, zajmując 2 miejsce w skali kraju pod tym względem (dane GUS).

⁹ Dane za GUS, Liczba podmiotów III sektora na 10 000 mieszkańców.

¹⁰ Dane za Google Maps, Trasa Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka-Leżajsk.

przedsiębiorcom.

Rozwój działalności turystycznej jako alternatywa dla zatrudnienia w rolnictwie – na całym świecie turystyka stanowi główne źródło dochodów dla miejsc słabo rozwiniętych gospodarczo i o charakterze rolniczym (jakim jest obszar działania LGD jak wykazała powyższa diagnoza). Pomimo jednak dogodnych warunków zewnętrznych (regularny wzrost liczby turystów krajowych odwiedzających województwo Podkarpacie – wzrost o ponad 30% od roku 2010) turystyka na analizowanym obszarze LGD stanowi nadal słabo rozwiniętą dziedzinę i odnotowuje spadek liczby osób odwiedzających gminy LGD. Przyczyną takiego stanu rzeczy, może być skomplikowany charakter branży turystycznej, gdzie wspólnie zaistnieć musi oferta turystyczna, baza gastronomiczna i noclegowa, atrakcje turystyczne oraz odpowiednia infrastruktura towarzysząca. Szansą zewnętrzną na rozwój turystyki rowerowej jest stworzenie ogólnopolskiego Wschodniego Szlaku Rowerowego Green Velo, który przebiega przez tereny LGD. Wykorzystując taką szansę działania LGD powinny skupiać się na stworzeniu systemu zachęt do działalności w sektorze turystyki (w tym drobnych gospodarstw agroturystycznych), a także poprzez inwestycje w rozbudowę infrastruktury turystycznej oraz drogowej, która jest poza gestią sektora prywatnego.

Wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości oraz pomoc grupom defaworyzowanym – grupy defaworyzowane na obszarze LGD to w głównej mierze osoby bezrobotne. Stopa bezrobocia w powiecie leżajskim jest znacznie wyższa od poziomu dla województwa i całej Polski. Choć poziom bezrobocia w ostatnich latach nie odnotowywał tu większych zmian, należy wskaźnik ten analizować w kontekście obszarów otaczających LGD, gdzie stopa bezrobocia z roku na rok ulega obniżeniu. Znamienny jest również fakt, że w szybkim tempie rośnie grupa osób długotrwale bezrobotnych (obecnie to ponad 60% i to ponad dwukrotny wzrost w porównaniu do danych z roku 2006). Na wysoki poziom bezrobocia wpływa również niekorzystna struktura przedsiębiorstw – 99,9% z nich to przedsiębiorstwa sektora MŚP, a więc pomimo funkcjonowania Parku Przemysłowego brakuje tu dużych przedsiębiorstw mogących stanowić motor rozwoju. Działania podjęte przez LGD powinny skupić się na pobudzeniu aktywności gospodarczej wśród grup najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym tj. za pomocą odpowiednich narzędzi (np. szkoleń) wprowadzać ich z powrotem na rynek pracy oraz wsparciu dla tych osób, które prowadzą już drobną działalność gospodarczą, ale wymagają dodatkowych działań wspomagających.

IV. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest efektywną metodą identyfikacji kategorii słabych i silnych stron (czynników wewnętrznych) oraz wyszczególnieniem szans i zagrożeń wynikających z otoczenia, sprzyjających i utrudniających rozwój analizowanego regionu. Opracowanie poszczególnych elementów wchodzących w skład analizy pozwoliło na stworzenie kompleksowego obrazu terenu działania LGD, który obejmuje trzy gminy.

Analiza SWOT została przeprowadzona metodą warsztatową za pomocą techniki „burzy mózgów” przy udziale wszystkich uczestników warsztatów, z uwzględnieniem wyników badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców obszaru LGD. Analiza ta pozwoliła na wyszczególnienie czynników, stanowiących o sile i słabości regionu oraz określeniu czynników sprzyjających i ograniczających przyszły rozwój obszaru LSR.

Tabela 12. Mocne strony obszaru działania LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”

Lp.	Mocne strony	Odniesienie do diagnozy
1.	Obszar atrakcyjny pod względem turystycznym: uwarunkowania naturalne, duża lesistość terenu, obszary chronionego krajobrazu, uwarunkowania kulturowe, akweny wodne, ścieżki rowerowe, gospodarstwa agroturystyczne	Podrozdział 3.1 Uwarunkowania przestrzenne, geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe: 3.1.1, 3.1.2, 3.1.3, 3.1.4, 3.1.5, 3.1.6 Podrozdział 3.3 Specyfika obszaru: 3.3.13
2.	Tereny czyste ekologicznie	Podrozdział 3.1 Uwarunkowania przestrzenne, geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe: 3.2.1, 3.2.2
3.	Tradycje i doświadczenie w produkcji rolnej, m.in.: zarejestrowane produkty tradycyjne, przetwórstwo, kultywowanie tradycji (m.in. rękodzieło)	Podrozdział 3.2 Specyfika obszaru: 3.2.2 Uwarunkowanie kulturowe Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.14, 3.3.15
4.	Dostępność komunikacyjna	Podrozdział 3.3. Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.8

5.	Infrastruktura, m.in. park przemysłowy, strefa ekonomiczna tereny z przeznaczeniem pod inwestycje	Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru:3.3.8
6.	Aktywne społeczeństwo: Koła Gospodyń Wiejskich, Ochotnicze Straże Pożarne, Inne organizacje pozarządowe	Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru 3.3.15 Wyniki badań ankietowych

Tabela 13. Słabe strony obszaru działania LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”

Lp.	Słabe strony	Odniesienie do diagnozy
1.	Wysoki poziom bezrobocia	Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.5
2.	Likwidacja/upadek zakładów pracy	Wyniki badań ankietowych
3.	Niskie zarobki i duża liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.9, 3.3.11
4.	Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura turystyczna, w tym agroturystyki	Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru:3.3.13, Wyniki badań ankietowych
5.	Ograniczona oferta turystyczna/kulturalna	Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru:3.3.13
6.	Słabo rozwinięta oferta spędzania czasu wolnego i zajęć pozalekcyjnych i sportowych	Wyniki badań ankietowych

Tabela 14. Szanse obszaru działania LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”

Lp.	Szanse	Odniesienie do diagnozy
1.	Dostępność funduszy UE	Podrozdział 3.3. Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.7
2.	Rosnący popyt na turystykę i agroturystykę	Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru:3.3.13
3.	Rosnąca popularność lokalnych produktów, popyt na zdrową żywność	Podrozdział 3.2 Uwarunkowania przestrzenne, geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe: 3.2.10
4.	Rozwój bazy turystycznej, tworzenie terenów rekreacyjnych w tym tworzenie szlaków turystycznych i zdrowotnych w oparciu o Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo	Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.13
5.	Bliskość portu lotniczego Rzeszów – Jasionka	Podrozdział 3.4 Transport i łączność
6.	Rozwój przedsiębiorczości (tworzenie nowych miejsc pracy)	Badania ankietowe

Tabela 15. Zagrożenia obszaru działania LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”

Lp.	Zagrożenia	Odniesienie do diagnozy
1.	Niestabilność gospodarcza	Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.7
2.	Trudność w pozyskiwaniu przez firmy kapitału na inwestycje	Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.7
3.	Wysokoprocentowe kredyty bankowe ograniczające powstawanie oraz rozwój firm	Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.7
4.	Konkurencyjność innych obszarów turystycznych	Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru:3.3.13
5.	Sezonowość w turystyce	Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru:3.3.13

6.	Starzejące się społeczeństwo	Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru:3.3.4
----	------------------------------	--

Wnioski wynikające z analizy:

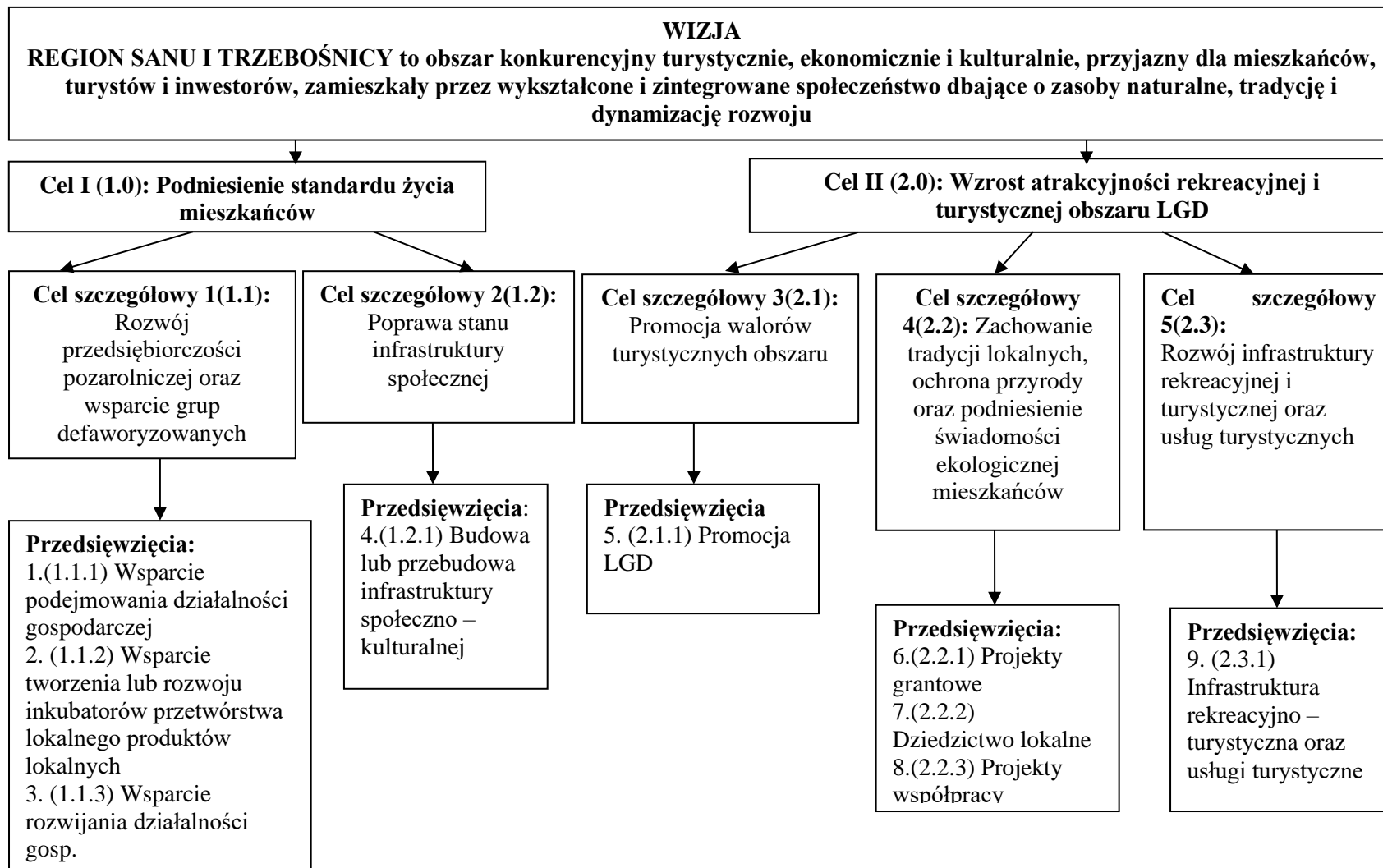
Jak wskazuje analiza SWOT obszaru objętego LSR, jego mocne strony związane są przede wszystkim z potencjałem turystycznym wynikającym z położenia geograficznego, bogatego dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego i historycznego regionu. Wśród czynników o prorozwojowym charakterze odnaleźć można bowiem systematyczne rozwijanie produktów regionalnych. Powyższe elementy świadczą jednoznacznie o konieczności promowania turystyki jako najcenniejszego waloru terytorium.

Słabe strony obszaru, uniemożliwiające wykorzystywanie dostępnego potencjału to przede wszystkim niedorozwój w zakresie infrastruktury i oferty turystycznej, zapóźnienie inwestycyjne, a także ograniczona świadomość społeczna i zamożność mieszkańców oraz przedsiębiorstw, które ostatecznie przekładają się na równie niewysoki poziom dochodów samorządu lokalnego.

Tym samym proponowane kierunki rozwoju obszaru objętego LSR wynikające z oceny mocnych i słabych stron oraz analizy szans i zagrożeń, oscylujących przede wszystkim w obszarze rozwoju turystyki, gospodarki i kultury odzwierciedlone zostają w celach ogólnych i szczegółowych.

V. CELE I WSKAŹNIKI

Identyfikacja barier, na których rozwiązanie ukierunkowana jest LSR została oparta na metodologii analizy mocnych i słabych stron obszaru, jak również szans i istniejących zagrożeń, a także w formie angażowania społeczeństwa w proces konsultacji społecznych (szczegółowe informacje w rozdziale II. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR). W ich efekcie dookreślono podstawowe problemy, które łączą różne środowiska oraz które wskazane zostały w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 jako możliwe do realizacji.

Cel ogólny I. Podniesienie standardu życia mieszkańców, sformułowany został jako propozycja rozwiązania następujących problemów:

1. Wysoki poziom bezrobocia obszaru objętego LSR (analiza SWOT, diagnoza: Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.5, konsultacje społeczne)
2. Wyludnianie się obszaru objętego LSR (analiza SWOT, diagnoza: Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.3)

Osiągnięcie celu przyczyni się do:

1. Powstrzymania procesu wyludniania się obszaru objętego LSR (lub wybranych gmin)
2. Podniesienie standardu życia mieszkańców
3. Wsparcia rozwoju przedsiębiorczości, m.in. w oparciu o lokalne zasoby.

Dla Celu I (ogólnego) zdefiniowano następujące cele szczegółowe:

- Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej oraz wparcie grup defaworyzowanych
- Poprawa stanu infrastruktury społecznej

Cel szczegółowy 1: Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej oraz wparcie grup defaworyzowanych sformułowany został jako rozwiązanie następujących problemów szczegółowych:

1. Ograniczona liczba ofert pracy (analiza SWOT, diagnoza: Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.5, konsultacje społeczne)
2. Likwidacja/upadek zakładów pracy (analiza SWOT, konsultacje społeczne)
3. Niewiara we własne siły, brak motywacji, odwagi do zmiany swojej sytuacji, widoczne zwłaszcza w przypadku grup defaworyzowanych (konsultacje społeczne)
4. Trudność w pozyskiwaniu przez firmy kapitału na inwestycje, przez co niemożliwy jest rozwój firm (analiza SWOT, diagnoza: Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.7, konsultacje społeczne)

Osiągnięcie celu szczegółowego przyczyni się do:

1. Stworzenia miejsc pracy
2. Rozwoju istniejących firm
3. Podniesienia umiejętności grup defaworyzowanych w zakresie aktywnego poszukiwania pracy, kwalifikacji (przekwalifikowania zawodowe), wzmocnienia wiary w możliwość zmiany swojej sytuacji życiowej m.in. poprzez promocję firm założonych przez osoby z tej grupy.

Cel osiągnięty zostanie poprzez realizację następujących przedsięwzięć:

- Przedsięwzięcie 1. Wsparcie podejmowania działalności gospodarczej, realizowane poprzez: premie na zakładanie działalności
- Przedsięwzięcie 2. Wsparcie tworzenia lub rozwoju inkubatorów przetwórstwa lokalnego produktów rolnych, realizowane poprzez: dotacje na tworzenie lub rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego produktów rolnych
- Przedsięwzięcie 3. Wsparcie rozwijania działalności gospodarczej, realizowane poprzez: dotacje na rozwój działalności gospodarczej

Cel szczegółowy 2: Poprawa stanu infrastruktury społecznej sformułowany został jako rozwiązanie następujących problemów szczegółowych:

1. Utrudniony dostęp mieszkańców do infrastruktury kulturalnej (konsultacje społeczne)
2. Niezadawalający standard budynków/pomieszczeń infrastruktury kulturalnej (konsultacje społeczne),
3. Słabo rozwinięta oferta spędzania czasu wolnego i zajęć pozalekcyjnych i sportowych (analiza SWOT, diagnoza, konsultacje społeczne).

Osiągnięcie celu szczegółowego przyczyni się do:

1. Wzmocnienia dostępności oferty kulturalnej,
2. Zachęcenia mieszkańców do korzystania z obiektów infrastruktury kulturalnej i ich oferty.

Cel osiągnięty zostanie poprzez realizację następujących przedsięwzięć:

- Przedsięwzięcie 4 Budowa lub przebudowa infrastruktury społeczno-kulturalnej, realizowane poprzez: budowę i przebudowę obiektów infrastruktury społeczno-kulturalnej.

Cel ogólny II. Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru LGD, sformułowany został jako propozycja rozwiązania następujących problemów:

1. Brak alternatywy dla zatrudnienia w rolnictwie (diagnoza: Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.5, konsultacje społeczne)
2. Niewielkie zainteresowanie turystów obszarem LGD, pomimo niekwestionowanego potencjału (analiza SWOT, diagnoza: Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru:3.3.13, konsultacje społeczne)
3. Wyludnianie się obszaru objętego LSR (analiza SWOT, diagnoza: Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.3)

Osiągnięcie celu przyczyni się do:

1. Powstrzymanie procesu wyludniania się obszaru objętego LSR (lub wybranych gmin) – obszar postrzegany jako bardziej atrakcyjny do życia
2. Podniesienie standardu życia mieszkańców
3. Wzmocnienie wykorzystania potencjału turystycznego obszaru LGD

Dla Celu II (ogólnego) zdefiniowano następujące cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 3: Promocja walorów turystycznych obszaru
- Cel szczegółowy 4: Zachowanie tradycji lokalnych, ochrona przyrody oraz podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców
- Cel szczegółowy 5: Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej oraz usług turystycznych

Cel szczegółowy 3: Promocja walorów turystycznych obszaru sformułowany został jako rozwiązanie następujących problemów szczegółowych:

1. brak postrzegania obszaru LGD jako miejsca atrakcyjnego turystycznie (analiza SWOT, diagnoza: Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru:3.3.13, konsultacje społeczne)

Osiągnięcie celu przyczyni się do:

1. Wzmocnienia rozpoznawalności obszaru LGD przez turystów,
2. Wzrostu atrakcyjności turystycznej obszaru LGD,
3. Zwiększenia liczby odwiedzających region, a tym samym uczynienia z usług turystycznych dodatkowego źródła utrzymania dla mieszkańców.

Cel osiągnięty zostanie poprzez realizację następujących przedsięwzięć:

- Przedsięwzięcie 5. Promocja LGD, realizowane poprzez: organizację i/lub udział w tragach, organizację imprez turystycznych/rekreacyjnych, publikacje, filmy.

Cel szczegółowy 4: Zachowanie tradycji lokalnych, ochrona przyrody oraz podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców, sformułowany został jako rozwiązanie następujących problemów szczegółowych:

1. Brak postrzegania obszaru LGD jako miejsca atrakcyjnego turystycznie (analiza SWOT, diagnoza, konsultacje społeczne)
2. Ograniczona oferta turystyczna/kulturalna (analiza SWOT, diagnoza: Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru:3.3.13, konsultacje społeczne),
3. Słabo rozwinięta oferta spędzania czasu wolnego i zajęć pozalekcyjnych i sportowych (analiza SWOT, diagnoza: wyniki badań ankietowych, konsultacje społeczne),
4. Ograniczona wiedza mieszkańców z zakresu stosowania rozwiązań przyjaznych środowisku (przedsiębiorcy, mieszkańcy), pomimo zainteresowania ochroną środowiska, ekologią (diagnoza: wyniki badań ankietowych, konsultacje społeczne)

Osiągnięcie celu przyczyni się do:

1. Wzmocnienia rozpoznawalności obszaru LGD przez turystów,
2. Wzrostu atrakcyjności turystycznej obszaru LGD
3. Wzmocnienia oferty spędzania czasu wolnego
4. Zachowania dziedzictwa kulturowego
5. Podniesienia świadomości ekologicznej mieszkańców

Cel osiągnięty zostanie poprzez realizację następujących przedsięwzięć:

- Przedsięwzięcie 6. Projekty grantowe, realizowane poprzez:
  - projekty grantowe z zakresu: 1) ochrony środowiska, innowacji, 2) dziedzictwa lokalnego, 3) infrastruktury turystycznej/rekreacyjnej/kulturalnej
- Przedsięwzięcie 7. Dziedzictwo lokalne, realizowane m.in. poprzez:
  - wyposażenie świetlic wiejskich, domów kultury, bibliotek, itp.
  - aktywizacja społeczności lokalnej (wystawy, warsztaty, spotkania dotyczące dziedzictwa lokalnego, itp.).
- Przedsięwzięcie 8. Projekty współpracy, realizowane poprzez: wzmocnienie działań promocyjnych i systemu sprzedaży produktów lokalnych promocję produktów tradycyjnych, opracowanie mapy kulinarnej regionu,

oraz edukację i informowanie o branżach lokalnych oraz sieciowanie i integrację branż: turystycznych, gastronomicznych, rolniczych, hotelarskich, rozrywkowych.

Cel szczegółowy 5: Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej oraz usług turystycznych, sformułowany został jako rozwiązanie następujących problemów szczegółowych:

1. Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura turystyczna, w tym agroturystyka (diagnoza: Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru:3.3.13, konsultacje społeczne)
2. Ograniczona oferta turystyczna/kulturalna (analiza SWOT, diagnoza, konsultacje społeczne)
3. Słabo rozwinięta oferta spędzania czasu wolnego i zajęć pozalekcyjnych i sportowych (analiza SWOT, diagnoza: wyniki badań ankietowych, konsultacje społeczne).

Osiągnięcie celu przyczyni się do:

1. Wzmocnienia rozpoznawalności obszaru LGD przez turystów,
2. Wzrostu atrakcyjności turystycznej obszaru LGD,
3. Wzmocnienie oferty spędzania czasu wolnego,
4. Zwiększenia liczby odwiedzających region, a tym samym uczynienie z usług turystycznych dodatkowego źródła utrzymania dla mieszkańców.

Cel osiągnięty zostanie poprzez realizację następujących przedsięwzięć:

- Przedsięwzięcie 9. Infrastruktura rekreacyjno-turystyczna oraz usługi turystyczne, realizowane m.in. poprzez:
  - budowę, przebudowę ścieżek rowerowych, edukacyjnych, tras/szlaków turystycznych,
  - budowa przystani kajakowych, przystani wodnych, kąpielisk
  - budowa skate parków, placów zabaw, siłowni na świeżym powietrzu - nordic walking, kącików gier, skałek wspinaczkowych, itp.

Przyjęte cele w LSR są zgodne z priorytetem PROW, w ramach którego planowane jest finansowanie LSR. Obrane cele w pełni korespondują z priorytetem P6 Promowanie włączenia społecznego, zmniejszania ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich, działaniem 6B) Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich, ponieważ poprzez:

1. tworzenie miejsc pracy,
2. podnoszenie kompetencji, kwalifikacji osób pracujących na obszarze LGD,
3. wsparcie grup defaworyzowanych,

LSR przyczynia się do zmniejszania ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich, a ponadto poprzez:

1. budowę, przebudowę lokalnej infrastruktury społecznej (kulturalnej, rekreacyjno-turystycznej),
2. popularyzację i zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego,
3. podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców,
4. promocję obszaru LGD,

przyczynia się do wsparcia lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich

Wskaźniki opracowane zostały zgodnie z załącznikiem nr 1 Lista obszarów tematycznych i wskaźników dla PROW 2014-2020. Przy projektowaniu wielkości uwzględniono doświadczenia z poprzedniego okresu programowania. Wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania przedstawione zostały w **tabeli 16**.

Tabela 16. Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
<p>1. Wysoki poziom bezrobocia obszaru objętego LSR</p> <p>2. Wyludnianie się obszaru objętego LSR</p> <p>3. Niewiara we własne siły, brak motywacji, odwagi do zmiany swojej sytuacji, widoczne zwłaszcza w przypadku grup defaworyzowanych</p> <p>4. Trudność w pozyskiwaniu przez firmy kapitału na inwestycje, przez co niemożliwy jest rozwój firm</p> <p>5. Utrudniony dostęp mieszkańców do infrastruktury kulturalnej (konsultacje</p>	<p>Podniesienie standardu życia mieszkańców</p>	<p>Rozwój przedsiębiorczości oraz wsparcie grup defaworyzowanych</p>	<p>Wsparcie podejmowania działalności gospodarczej</p>	<p>Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa –34</p>	<p>Liczba utworzonych miejsc pracy – 34</p>	<p>Spadek bezrobocia w obrębie LGD o 1% do roku 2022 w stosunku do roku 2014</p>	<p>Dostępność funduszy UE</p>
			<p>Wsparcie tworzenia lub rozwoju inkubatorów przetwórstwa lokalnego produktów rolnych</p>	<p>Liczba centrów przetwórstwa lokalnego - 1</p>	<p>Liczba utworzonych miejsc pracy - 1 Liczba podmiotów korzystających z infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych - 5</p>		<p>Rosnący popyt na turystykę i agroturystykę</p> <p>Rosnąca popularność lokalnych produktów, popyt na zdrową żywność</p> <p>Rozwój bazy turystycznej, tworzenie terenów rekreacyjnych w tym tworzenie szlaków turystycznych i zdrowotnych w oparciu o Wschodni Szlak</p>
			<p>Wsparcie rozwijania działalności gospodarczej</p>	<p>Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa – 17</p>	<p>Liczba utworzonych miejsc pracy – 17</p>		<p>Rowerowy Green Velo</p> <p>Rozwój przedsiębiorczości (tworzenie nowych miejsc pracy)</p> <p>Niestabilność gospodarcza</p> <p>Trudność w pozyskiwaniu przez firmy kapitału na inwestycje</p>

<p>społeczne) 6. Niezadowalający standard budynków/pomieszczeń infrastruktury kulturalnej (konsultacje społeczne), 7. Słabo rozwinięta oferta spędzania czasu wolnego i zajęć pozalekcyjnych i sportowych (analiza SWOT, diagnoza, konsultacje społeczne).</p>		<p>Poprawa stanu infrastruktury społecznej</p>	<p>Budowa lub przebudowa infrastruktury społeczno-kulturalnej</p>	<p>Liczba wybudowanych, przebudowanych obiektów infrastruktury społeczno-kulturalnej – 8 9</p>	<p>Liczba osób korzystających z wybudowanej, przebudowanej infrastruktury społeczno-kulturalnej – 15600</p>		<p>Wysokooprocentowane kredyty bankowe ograniczające powstawanie oraz rozwój istniejących firm</p> <p>Konkurencyjność innych obszarów turystycznych Sezonowość w turystyce</p>
<p>1. Brak alternatywy dla zatrudnienia w rolnictwie 2. Niewielkie zainteresowanie turystów obszarem LGD, pomimo niekwestionowanego potencjału 3. Wyludnianie się obszaru objętego LSR 4. Brak postrzegania obszaru LGD jako miejsca</p>	<p>Wzrost atrakcyjności i rekreacyjnej i turystycznej obszaru LGD</p>	<p>Promocja walorów turystycznych obszaru</p>	<p>Promocja LGD</p>	<p>Liczba targów na których promowany będzie obszar LGD - 5 Liczba imprez rekreacyjno - turystycznych - 10 Liczba wydanych publikacji/ materiałów promocyjnych - 3 Liczba nagranych filmów promocyjnych - 3</p>	<p>Liczba osób odwiedzających targi - 500 Liczba osób biorących udział w imprezach - 3000 Liczba osób, które otrzymały publikacje i materiały promocyjne - 5000 Liczba osób, które obejrzą filmy - 10000</p>	<p>Wzrost odsetka mieszkańców deklarujących zadowolenie z oferty kulturalnej/rekreacyjnej o 15 % w stosunku do roku 2016 Wzrost liczby osób odwiedzających obszar LGD o 5% w stosunku do</p>	
		<p>Zachowanie tradycji lokalnych,</p>	<p>Projekty grantowe</p>	<p>Liczba szkoleń z zakresu ochrony środowiska i przeciwdziałaniu zmianom</p>	<p>Liczba przeszkolonych osób – 30</p>		

<p>atrakcyjnego turystycznie</p> <p>5. Ograniczona oferta turystyczna/kultura lna</p> <p>6. Ograniczona wiedza mieszkańców z zakresu stosowania rozwiązań przyjaznych środowisku (przedsiębiorcy, mieszkańcy), pomimo zainteresowania ochroną środowiska, ekologią (diagnoza, konsultacje społeczne)</p>	<p>ochrona przyrody oraz podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców</p>		<p>klimatu – 2</p> <p>Liczba spotkań, warsztatów, imprez, kiermaszy związanych z kultywowaniem lokalnego dziedzictwa kulturalnego i historycznego - 10</p> <p>Liczba organizacji społecznych którym udzielono wsparcia na zakup wyposażenia - 6</p> <p>Liczba wybudowanej/ przebudowanej/ wyposażonej infrastruktury rekreacyjnej/ turystycznej/ kulturowej - 6</p>	<p>Liczba biorących udział w spotkaniach, warsztatach, imprezach i kiermaszach - 2000</p> <p>Liczba zakupionego wyposażenia - 6 kompletów</p> <p>Liczba osób korzystających z wybudowanej/przebudowanej infrastruktury - 2000</p>	<p>roku 2014 r.</p> <p>Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców o 5%</p>
			<p>Dziedzictwo lokalne</p> <p>1) Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR – 5</p> <p>2) Liczba kampanii aktywizacyjnych, spotkań informacyjno – konsultacyjnych LGD z mieszkańcami w ramach aktywizacji społeczności lokalnej – 20</p> <p>3) Liczba kampanii promocyjnych w ramach aktywizacji – 3</p>	<p>1) Liczba osób odwiedzających obiekty – 20000</p> <p>2) Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych, kampanii aktywizacyjnej - 5000</p>	
			<p>Projekty współpracy</p>	<p>Liczba zrealizowanych projektów współpracy - 1</p> <p>Liczba projektów skierowanych do grup docelowych –</p>	

				1 Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy - 4
	Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej oraz usług turystycznych	Infrastruktura rekreacyjno-turystyczna oraz usługi turystyczne	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej – ~~29~~ 30 Liczba oznakowanych tras/szlaków turystycznych - 2	Liczba osób korzystających z infrastruktury – 22300

1.0	Cel ogólny I	Podniesienie standardu życia mieszkańców				
1.1	Cele szczegółowe	Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej oraz wsparcie grup defaworyzowanych				
1.2		Poprawa stanu infrastruktury społecznej				
2.0	Cel ogólny II	Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru LGD				
2.1	Cele szczegółowe	Promocja walorów turystycznych obszaru				
2.2		Zachowanie tradycji lokalnych, ochrona przyrody oraz podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców				
2.3		Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej oraz usług turystycznych				
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
W 1.0	Spadek bezrobocia w obrębie LGD		%	18,9 (2013 rok)	17,9	Dane GUS, dane PUP
W 2.0	Wzrost odsetka mieszkańców deklarujących zadowolenie z oferty kulturalnej/rekreacyjnej Wzrost liczby osób odwiedzających obszar LGD Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców o 5%		% osoba %	64% (2015) 7200(2014) 71% (2015)	79% 7500 76% (w stosunku do badania z 2015 r.)	Badanie ankietowe, próba 166 osób GUS Badania ankietowe, próba 109 osób
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	stan początkowy 2016 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
w 1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy		sztuki	0	52	Sprawozdania beneficjentów operacji
w 1.2	Liczba podmiotów korzystających z infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych		sztuki	0	5	Sprawozdania beneficjentów operacji
w 1.2	Liczba osób korzystających z wybudowanej, przebudowanej infrastruktury społeczno-kulturalnej		osoba	0	15600	Sprawozdania beneficjentów operacji
w 2.1	Liczba osób odwiedzających targi		osoba	0	500	Sprawozdania beneficjentów operacji
	Liczba osób biorących udział w imprezach			0	3000	Sprawozdania beneficjentów operacji
	Liczba osób, które otrzymały publikacje i materiały promocyjne			0	5000	Sprawozdania beneficjentów operacji
	Liczba osób, które obejrzą filmy			0	10000	Sprawozdania beneficjentów operacji

w 2.2	Liczba przeszkolonych osób		osoba	0	30	Sprawozdania beneficjentów operacji			
	Liczba biorących udział w spotkaniach, warsztatach, imprezach i kiermaszach		osoba	0	2000	Sprawozdania beneficjentów operacji			
	Liczba zakupionego wyposażenia		komplet	0	6	Sprawozdania beneficjentów operacji			
	Liczba osób korzystających z wybudowanej/przebudowanej infrastruktury		osoba	0	2000	Sprawozdania beneficjentów operacji			
	Liczba osób odwiedzających obiekty		osoba	0	20000	Sprawozdania beneficjentów operacji			
	Liczba projektów skierowanych do grup docelowych		sztuki	0	1	Sprawozdania beneficjentów operacji			
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy		sztuki	0	4	Dokumentacja projektowa, Podpisane umowy/ badanie ww. dokumentacji			
w 2.3	Liczba osób korzystających z infrastruktury		osoba	0	22300	Sprawozdania beneficjentów operacji			
			wskaźniki produktu						
Przedsięwzięcia			Grupy docelowe	Sposób realizacji	nazwa	jednostka miary	wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
							wartość początkowa 2016 rok	końcowa 2023 Rok	
1.1.1	Wsparcie podejmowania działalności gospodarczej	grupy defaworyzowane, tj. os. bezrobotne, mieszkańcy	Konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	sztuka	0	34	Sprawozdania beneficjentów operacji	
1.1.2	Wsparcie tworzenia lub rozwoju inkubatorów przetwórstwa lokalnego produktów rolnych	grupy defaworyzowane, tj. osoby bezrobotne, rolnicy, mieszkańcy	Konkurs	Liczba centrów przetwórstwa lokalnego	sztuka	0	1	Sprawozdania beneficjentów operacji	

1.1.3	Wsparcie rozwijania działalności gospodarczej	Przedsiębiorcy	Konkurs	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	sztuka	0	17	Sprawozdania beneficjentów operacji
1.2.1	Budowa lub przebudowa infrastruktury społeczno-kulturalnej	Sektor publiczny	Operacje pozostałe	Liczba wybudowanych, przebudowanych obiektów infrastruktury społeczno-kulturalnej	sztuka	0	8 9	Sprawozdania beneficjentów operacji
2.1.1	Promocja LGD	Mieszkańcy, turyści	Operacje pozostałe	Liczba targów na których promowany będzie obszar LGD	sztuka	0	5	Sprawozdania beneficjentów operacji
				Liczba imprez rekreacyjno-turystycznych	sztuka	0	10	Sprawozdania beneficjentów operacji
				Liczba wydanych publikacji/ materiałów promocyjnych	komplet	0	3	Sprawozdania beneficjentów operacji
				Liczba nagranych filmów promocyjnych	komplet	0	3	Sprawozdania beneficjentów operacji
2.2.1	Projekty grantowe	Mieszkańcy, ngo's, instytucje publiczne	Projekty grantowe	Liczba szkoleń z zakresu ochrony środowiska i przeciwdziałaniu zmianom klimatu	sztuka	0	2	Sprawozdania beneficjentów operacji

				Liczba spotkań, warsztatów, imprez, kiermaszy związanych z kultywowaniem lokalnego dziedzictwa kulturalnego i historycznego	sztuka	0	10	Sprawozdania beneficjentów operacji
				Liczba organizacji społecznych którym udzielono wsparcia na zakup wyposażenia	sztuka	0	6	Sprawozdania beneficjentów operacji
				Liczba wybudowanej/ przebudowanej/ wyposażonej infrastruktury rekreacyjnej/ turystycznej/ kulturowej	sztuka	0	6	Sprawozdania beneficjentów operacji
2.2.2	Dziedzictwo lokalne	Instytucje publiczne Mieszkańcy	Operacje pozostałe	1) Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	sztuka	0	5	Sprawozdania beneficjentów operacji
				2) Liczba kampanii aktywizacyjnych, spotkań informacyjno – konsultacyjnych LGD z mieszkańcami w ramach aktywizacji społeczności lokalnej	sztuka	0	20	Sprawozdania z realizacji kampanii aktywizacyjnych, spotkań informacyjno-konsultacyjnych
				3) Liczba kampanii promocyjnych w ramach aktywizacji	sztuka	0	3	Sprawozdanie z realizacji kampanii promocyjnych

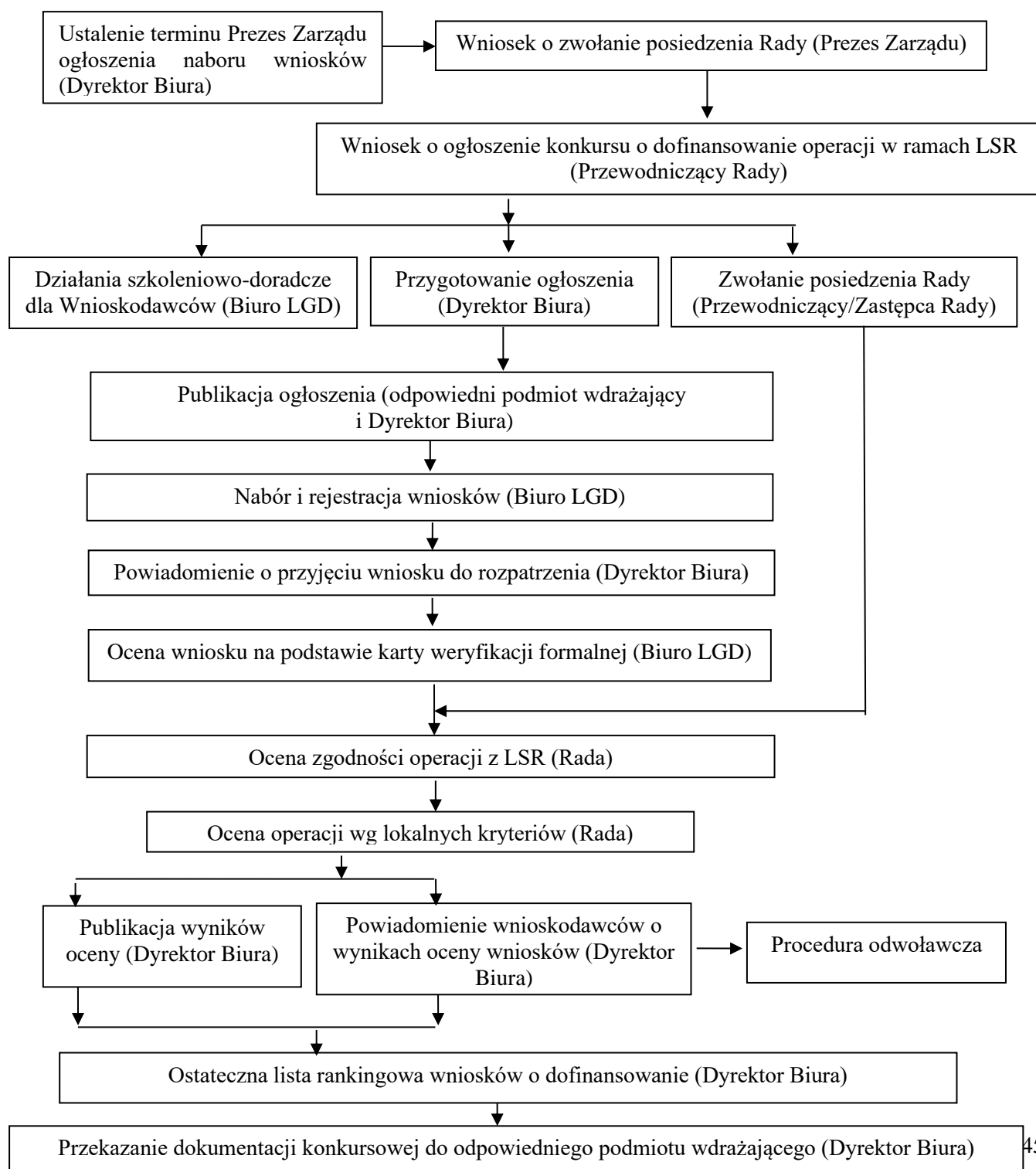
2.2.3	Projekty współpracy	Mieszkańcy, turyści, przedsiębiorcy	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	sztuka	0	1	Dokumentacja projektowa, podpisane umowy/badanie ww. dokumentacji
2.3.1	Infrastruktura rekreacyjno-turystyczna oraz usługi turystyczne	Mieszkańcy, turyści	Operacje pozostałe	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	sztuka	0	~~29~~ 30	Sprawozdania beneficjentów operacji
				Liczba oznakowanych tras/szlaków turystycznych	sztuka	0	2	Sprawozdania beneficjentów operacji

VI. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

6.1 Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych wraz ze związną informacją wskazującą sposób powstawania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia.

Procedury zostały wypracowane na podstawie dotychczasowych doświadczeń LGD we wdrażaniu LSR na lata 2009-2015, biorąc pod uwagę aktualne wytyczne i rekomendacje Samorządu Województwa Podkarpackiego zawarte w Poradniku dla Lokalnych Grup Działania w zakresie Lokalnych Strategii Rozwoju na lata 2014-2020. Konstrukcja sposobów wyboru i oceny operacji została opracowana w kontekście możliwości osiągnięcia celów LSR i planowanych do realizacji przedsięwzięć, zweryfikowanych w toku 5 konsultacji społecznych, opisanych szerzej w rozdziale dotyczącym partycypacji.

Rysunek 2. Procedury przyjmowania i oceny wniosków o przyznanie pomocy

Wybór do finansowania operacji w ramach projektów grantowych oraz operacji dla przedsiębiorczości i operacji pozostałych w ramach LSR przebiega według zasad opisanych w odrębnych dokumentach pn. „Procedury wyboru i oceny operacji w ramach Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebośnicy” (dotyczy operacji dla przedsiębiorczości i pozostałych operacji) i „Procedury wyboru i oceny Grantobiorców wraz z opisem sposobu rozliczania grantów, monitoringu i kontroli w ramach Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebośnicy”.

6.1.1 Sposób ogłaszania naborów

Ogłoszenia o naborze wniosków w ramach operacji dla przedsiębiorczości i operacji pozostałych, LGD podaje do publicznej wiadomości poprzez publikację ogłoszenia w lokalnej prasie oraz na swojej stronie internetowej, a także w zwyczajowo przyjęty sposób na terenie każdej gminy. LGD nie później niż 30 dni przed planowanym rozpoczęciem biegu terminu składania wniosków występuje do Zarządu Województwa z zapytaniem o wysokość dostępnych środków finansowych (nie dotyczy pierwszego naboru) oraz o uzgodnienie terminu naboru wniosków o udzielenie przyznania pomocy na operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD. Zarząd LGD zamieszcza ogłoszenia o naborze wniosków o przyznanie pomocy, nie wcześniej niż 30 dni i nie później niż 14 dni przed planowanym terminem rozpoczęcia biegu terminu składania wniosków. Termin składania nie może być krótszy niż 14 dni i dłuższy niż 30 dni. Miejsce składania wniosków: biuro LGD. Przyjęte wnioski są rejestrowane w rejestrze wniosków prowadzonym przez Biuro Stowarzyszenia i otrzymują indywidualny numer.

Ogłoszenie o naborze wniosków w ramach projektu grantowego, LGD podaje do publicznej wiadomości poprzez zamieszczenie ogłoszenia o naborze wniosków na swojej stronie internetowej oraz na tablicy ogłoszeń w biurze LGD, nie wcześniej niż 30 dni i nie później niż 14 dni przed planowanym terminem rozpoczęcia biegu terminu składania wniosków. Miejsce składania wniosków: Biuro LGD. Przyjęte wnioski są rejestrowane w rejestrze wniosków prowadzonym przez Biuro LGD i otrzymują indywidualny numer.

6.1.2 Ocena wniosków w oparciu o karty oceny

Nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru wniosków, poprawności dokumentacji, zgodności formalnej powoływana jest komisja sprawdzająca, której powierza się obliczanie wyników głosowań, kontrolę quorum (minimum 50%) oraz wykonywanie innych czynności o podobnym charakterze. Wnioski o dofinansowanie są oceniane przez Członków Rady, których szczegółowe obowiązki i funkcje reguluje Regulamin Rady Programowej LGD. Rada jest wybierana przez Walne Zebranie Członków, spośród członków LGD, którzy nie są równocześnie członkami organu kontroli wewnętrznej LGD, Zarządu LGD lub pracownikami LGD, mając na uwadze zachowanie następujących proporcji/parytetów: mniej niż 49% członków organu stanowią pojedyncze grupy interesu/władze publiczne, mniej niż 30% członków organu stanowią przedstawiciele sektora publicznego, co najmniej jeden członek to przedsiębiorca, co najmniej jeden członek to kobieta, co najmniej jeden członek to osoba poniżej 35 roku życia, a suma członków Rady jest nie większa niż 15 osób.

Każdy wniosek jest oceniany niezależnie przez każdego członka Rady z wyjątkiem osób wykluczonych z udziału w ocenie. Członek Rady podlega wyłączeniu z udziału w dokonywaniu oceny, wyboru operacji oraz odwołań od rozstrzygnięcia organu decyzyjnego w razie zaistnienia istotnych okoliczności, które mogą wywołać wątpliwości co do jego bezstronności. Informację o wyłączeniach z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy, LGD zamieszcza na swojej stronie internetowej w formie zatwierdzonego Protokołu z posiedzenia Rady dotyczącego oceny i wyboru operacji. LGD prowadzi Rejestr interesów członków organu decyzyjnego, pozwalający na identyfikację charakteru powiązań z wnioskodawcami/poszczególnymi projektami. Przed każdym posiedzeniem LGD analizuje rozkład grup interesu członków organu decyzyjnego biorących udział w posiedzeniu i na podstawie wyników tej analizy dokonuje stosownych wyłączeń z oceny operacji. Zawiadomienia o terminie, miejscu i porządku posiedzenia Rady podaje się do publicznej wiadomości co najmniej 7 dni przed posiedzeniem. Członkowie Rady mają możliwość zapoznania się ze wszystkimi materiałami i dokumentami związanymi z porządkiem posiedzenia, w tym z wnioskami, które będą rozpatrywane podczas posiedzenia. Materiały i dokumenty w formie kopii są przesyłane łącznie z zawiadomieniem o posiedzeniu lub udostępniane do wglądu w Biurze LGD. Dokumenty programowe LGD tj. Regulamin Rady Programowej LGD, Procedury wyboru i oceny operacji w ramach LSR, Karta oceny wstępnej, Karty oceny operacji pod względem spełniania kryteriów wyboru oraz Kryteria wyboru operacji wraz z procedurą ustalania lub zmiany kryteriów są zawsze dostępne na stronie internetowej LGD i w Biurze LGD.

Ocena operacji odbywa się poprzez wypełnienie karty oceny wstępnej i karty oceny według lokalnych kryteriów wyboru LGD. Rada LGD posiłkując się efektem oceny wstępnej Biura LGD dokonuje oceny zgodności operacji z

kryteriami formalnymi, LSR oraz Programem poprzez wypełnienie części E „Karty oceny wstępnej”, którą uzupełnia Prowadzący posiedzenie, i którą podpisują wszyscy uprawnieni do głosowania członkowie Rady LGD. Wynik oceny wstępnej jest pozytywny, w przypadku gdy większość członków Rady biorąca udział w ocenie operacji uznała ją za zgodną z kryteriami formalnymi, LSR oraz Programem. Na podstawie oceny wstępnej sporządzana jest lista operacji ocenionych, która zawiera operacje przekazane do oceny według lokalnych kryteriów wyboru oraz operacje, które nie spełniają warunków oceny wstępnej, ze wskazaniem przyczyny. Wnioski dotyczące operacji zakwalifikowanych jako zgodne z oceną wstępną są następnie oceniane przez członków Rady pod kątem spełniania lokalnych kryteriów, zgodnie z kartami ocen będącymi załącznikiem do Procedury wyboru operacji. Ocena według lokalnych kryteriów wyboru odbywa się poprzez głosowanie jawne w sprawie przyznania możliwych do uzyskania punktów w ramach każdego z kryteriów oceny. Prowadzący posiedzenie przed przystąpieniem do głosowania nad danym kryterium oceny prezentuje je członkom Rady oraz informuje o liczbie możliwych do uzyskania punktów w ramach danego kryterium. Głosowanie Rady nad każdym z kryteriów odbywa się poprzez podniesienie ręki na wezwanie Prowadzący posiedzenie. O liczbie przyznanych punktów w ramach danego kryterium Rada decyduje zwykłą większością głosów. Rada, po ustaleniu liczby punktów dla każdego kryterium dokonuje ich zsumowania oraz podaje uzasadnienie dokonanej oceny.

6.1.3 Informacja o wynikach oceny

Wyniki głosowania ogłasza Prowadzący posiedzenie. W terminie 7 dni od dnia zakończenia wyboru operacji, LGD zamieszcza na swojej stronie internetowej listę operacji w ramach oceny wstępnej, listę operacji ocenionych według lokalnych kryteriów wyboru oraz listę wybranych operacji wraz ze wskazaniem, które z operacji mieszczą się w limicie środków wskazanym w ogłoszeniu o naborze wniosków o przyznanie pomocy. W terminie 7 dni od dnia zakończenia wyboru operacji, LGD przekazuje podmiotowi ubiegającemu się o przyznanie pomocy pisemną informację o: wyniku oceny zgodności jego operacji z oceną wstępną i/lub; wyniku wyboru oraz o możliwości wniesienia protestu. Po zakończeniu oceny projektów w ramach operacji dla przedsiębiorców i operacji pozostałych, LGD sporządza szczegółowe zestawienie przekazywanych dokumentów do Zarządu Województwa w oryginale lub kopii, która jest przekazywana w terminie 7 dni od dnia dokonania wyboru operacji realizowanych przez podmioty inne niż LGD.

6.1.4 Procedury odwoławcze od wyników oceny

Procedura odwoławcza od rozstrzygnięć LGD w zakresie wsparcia na operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD jest realizowana w oparciu o art. 22 ust. 1 ustawy RLKS, art. 53 ust. 2 i 3 Ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 w zw. z art. 22 ust. 8 ustawy RLKS oraz art. 21 ust. 4 pkt 2 ustawy RLKS, a podmiotom ubiegającym się o wsparcie przysługuje prawo wniesienia protestu w terminie 7 dni od dnia doręczenia informacji o wynikach oceny, od negatywnej oceny zgodności operacji z LSR albo nieuzyskania przez operację minimalnej liczby punktów albo wyniku wyboru, który powoduje, że operacja nie mieści się w limicie środków wskazanym w ogłoszeniu o naborze wniosków o przyznanie pomocy albo od ustalonej przez LGD kwoty wsparcia niższej od wnioskowanej.

Procedura odwoławcza od wyników oceny wniosków w ramach projektów grantowych przysługuje grantobiorcy od negatywnej oceny wstępnej, albo nieuzyskaniu minimalnej liczby punktów, której uzyskanie jest warunkiem jego wyboru, albo wyniku wyboru, który powoduje, że wniosek nie mieści się w limicie środków wskazanym w ogłoszeniu o naborze wniosków, albo od ustalonej przez LGD kwoty wsparcia niższej od wnioskowanej. Odwołanie jest wnoszone do Biura LGD w terminie 7 dni od dnia doręczenia informacji o wynikach oceny i rozpatrywane przez Radę LGD.

6.1.5 Kwoty wsparcia i intensywność pomocy na poszczególne operacje

LGD ustaliło następujące % wsparcia dla operacji w zakresie innym niż określony w § 2 ust. 1 pkt 2 lit. a Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 roku: do 70% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku podmiotu wykonującego działalność gospodarczą, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, do 100% – w przypadku pozostałych podmiotów; do 63,63% - kosztów kwalifikowalnych w przypadku jednostki sektora finansów publicznych. Pomoc na operacje pozostałe tj. w zakresie wspierania współpracy między podmiotami wykonującymi działalność gospodarczą na obszarze wiejskim objętym LSR, rozwoju rynków zbytu produktów i usług lokalnych, zachowania dziedzictwa lokalnego, budowy lub przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej, budowy lub przebudowy publicznych dróg gminnych lub powiatowych, promowania obszaru objętego LSR jest przyznawana w kwocie nie przekraczającej 300 tys. złotych na jedną operację. Pomoc na jedną operację w zakresie podejmowania działalności gospodarczej jest przyznawana w kwocie 75 tys. złotych (kwota ta została określona na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych z mieszkańcami obszaru LGD, gdzie potwierdzono słuszność stosowania ww. wartości), w zakresie tworzenia lub rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego produktów rolnych będących przedsiębiorstwami

spożywczy jest przyznawana w kwocie nie przekraczającej 500 tys. złotych, w zakresie rozwijania działalności gospodarczej jest przyznawana w kwocie od 50 do 150 tys. złotych. Pomoc na jednego beneficjenta jest przyznawana do wysokości limitu, który w okresie realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 wynosi 500 tys. złotych.

LGD ustaliło, że limit wsparcia na jednego Grantobiorcę w ramach projektów grantowych nie przekroczy 110 tys. złotych, a wysokość grantu w ramach projektu grantowego wynosi od 5 tys. złotych do 50 tys. złotych. Intensywność pomocy wynosi do 100 % kosztów kwalifikowalnych operacji. Suma grantów udzielonych jednostkom sektora finansów publicznych nie przekroczy 20% kwoty środków na projekt grantowy. Granty są przyznawane w formie refundacji kosztów kwalifikowalnych.

6.1.6 Sposób weryfikacji, rozliczania i kontroli realizacji grantów przez LGD jako Grantodawcę

Szczegółowe zasady weryfikacji, rozliczania i kontroli realizacji grantów zawarte są w „Procedury wyboru i oceny Grantobiorców wraz z opisem sposobu rozliczania grantów, monitoringu i kontroli w ramach Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebošnicy”.

6.2 Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR z uwzględnieniem powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami

Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru reguluje dokument „Kryteria wyboru operacji wraz z procedurą ustalania lub zmiany kryteriów w Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebošnicy”. Lokalne kryteria wyboru są uchwalane przez Walne Zebranie Członków LGD. W związku z prawdopodobieństwem ich ewolucji w czasie, procedura zmiany lokalnych kryteriów została sformułowana już na etapie opracowania LSR, stwarzając gwarancję ewentualnego uruchomienia w przyszłości mechanizmu naprawczego w sytuacji, gdyby np. zaproponowane początkowo zestawy kryteriów selekcji nie przynosiły oczekiwanych rezultatów lub wręcz w niekorzystny sposób realizowały politykę wsparcia LGD zapisaną w LSR. Konieczność zmian kryteriów może wynikać w szczególności z następujących przyczyn: zmiany obowiązujących przepisów regulujących zagadnienia objęte LSR; zmiany dokumentów programowych lub rozporządzeń dotyczących zagadnień objętych LSR; uwag zgłoszonych przez Instytucję Wdrażającą; uwag zgłoszonych przez kontrolę; wniosków wynikających z praktycznego stosowania LSR i przeprowadzonej ewaluacji LSR.

Za propozycje zmian kryteriów w LSR jest odpowiedzialne Biuro LGD. Dyrektor Biura przekazuje propozycję zmian do Prezesa Zarządu Lokalnej Grupy Działania, która uprzednio zostaje skonsultowana ze społecznością lokalną (konsultacje online na stronie internetowej LGD). Prezes Stowarzyszenia zwołuje Zarząd, na którym wybiera się propozycję zmiany kryteriów, dyskutuje się nad ostateczną wersją zmienionych kryteriów, która zostanie przedstawiona do akceptacji przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Kryteria oceny zgodności operacji z LSR oraz kryteria oceny operacji według lokalnych kryteriów wyboru przyjmowane są uchwałą Walnego Zebrania Członków. W przypadku pozytywnego rozpatrzenia zgłoszonej propozycji i zmian kryteriów oceny zgodności operacji z LSR lub kryteriów oceny operacji według lokalnych kryteriów wyboru, obowiązują one dla naborów ogłoszonych po dniu zatwierdzenia zmian uchwałą Walnego Zebrania Członków.

W toku prac nad LSR zostały wybrane następujące lokalne kryteria wyboru operacji jako pozwalające na osiągnięcie celów i rezultatów LSR Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebošnicy”:

- doświadczenie w realizacji projektów, utworzenie nowych miejsc pracy, innowacyjność, zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska lub klimatu, oparcie się o lokalne produkty rolne, zaspokojenie potrzeb grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy, realizacja w miejscowościach zamieszkałych przez mniej niż 5 tyś. mieszkańców, wkład własny (przy ocenie operacji z zakresu przedsiębiorczości),
- doświadczenie w realizacji projektów, zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska lub klimatu, wpływ na rozwój infrastruktury pełniące funkcje rekreacyjne, turystyczne lub społeczno-kulturowe, słuŹenie jak największej liczbie mieszkańców, oparcie się o produkty lub usługi lokalne, realizacja w miejscowościach zamieszkałych przez mniej niż 5 tyś. mieszkańców, innowacyjność, wkład własny (przy ocenie operacji pozostałych),
- doświadczenie w realizacji projektów, zaspokojenia potrzeb społeczności lokalnej, innowacyjność, zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska lub klimatu, rozszerzenia kierowanej do mieszkańców oferty z zakresu kultury lub rekreacji lub turystyki, rozszerzenie kierowanej do mieszkańców oferty z zakresu lokalnego dziedzictwa kulturalnego i historycznego, zaspokojenie potrzeb grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy na obszarze LGD, realizacja w miejscowościach zamieszkałych przez mniej niż 5 tyś. mieszkańców, wkład własny (przy ocenie operacji grantowych).

Powiązanie kryteriów z diagnozą:

- **doświadczenie w realizacji projektów** (dostępność funduszy UE: Podrozdział 3.3. Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.7)
- **utworzenie nowych miejsc pracy** (wysoki poziom bezrobocia: Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.5; likwidacja/upadek zakładów pracy: wyniki badań ankietowych; niskie zarobki i duża liczba osób korzystających z pomocy społecznej: Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.9, 3.3.11)
- **zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnej** (słabo rozwinięta oferta spędzania czasu wolnego i zajęć pozalekcyjnych i sportowych: wyniki badań ankietowych)
- **innowacyjność** (rozwój przedsiębiorczości: wyniki badań ankietowych)
- **zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska lub klimat** (wyniki badań ankietowych)
- **oparcie się o lokalne produkty rolne** (tradycje i doświadczenie w produkcji rolnej, m.in.: zarejestrowane produkty tradycyjne, przetwórstwo, kultywowanie tradycji (m.in. rękodzieło): Podrozdział 3.2 Specyfika obszaru: 3.2.2 Uwarunkowanie kulturowe; Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.14, 3.3.15),
- **wpływ na rozwój infrastruktury pełniące funkcje rekreacyjne, turystyczne lub społeczno-kulturowe, służeńie jak największej liczbie mieszkańców** (Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura turystyczna, w tym agroturystyki: Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.13 Wyniki badań ankietowych)
- **rozszerzenie kierowanej do mieszkańców oferty z zakresu kultury lub rekreacji lub turystyki** (słabo rozwinięta oferta spędzania czasu wolnego i zajęć pozalekcyjnych i sportowych: wyniki badań ankietowych),
- **rozszerzenie kierowanej do mieszkańców oferty z zakresu lokalnego dziedzictwa kulturalnego i historycznego** (słabo rozwinięta oferta spędzania czasu wolnego i zajęć pozalekcyjnych i sportowych: wyniki badań ankietowych),
- **zaspokojenie potrzeb grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy** (Wysoki poziom bezrobocia: Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.5),
- realizacja w miejscowościach zamieszkałych przez mniej niż 5 tys. mieszkańców (niskie zarobki i duża liczba osób korzystających z pomocy społecznej: Podrozdział 3.3 Ocena społeczno-gospodarcza obszaru: 3.3.9, 3.3.11; słabo rozwinięta oferta spędzania czasu wolnego i zajęć pozalekcyjnych i sportowych: wyniki badań ankietowych), Kryteria odnoszą się bezpośrednio do wskaźników produktu i rezultatu określonych w tabeli Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników

6.3 Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji została uwzględniona innowacyjność oraz przedstawienie jej definicji oraz zasad jej oceny

Podjęcie innowacyjne zawarte w planowanych przedsięwzięciach posiada głównie wymiar lokalny. Samo podejście LEADER wprowadza po raz pierwszy na teren, objęty działaniem LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” tak kompleksowy, sektorowy i innowacyjny charakter rozwiązywania problemów społeczności lokalnej, który równocześnie zapewnia pełne zaangażowanie mieszkańców.

LGD uwzględniło innowacyjność jako jeden z lokalnych kryteriów wyboru operacji w LSR 2016-2023 premiując w ten sposób przedsięwzięcia zmierzające do wdrożenia nowego na danym obszarze lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych. Przyznanie premii punktowej uzależnia się od zasięgu oddziaływania innowacyjności w ramach operacji (na obszarze województwa podkarpackiego, na obszarze LGD, na obszarze gminy, na obszarze miejscowości, rozwiązanie nie posiada cech innowacyjności) oraz typu operacji (grantowe, pozostałe, dla przedsiębiorczości).

6.4 Informacja o realizacji Projektów Grantowych i Operacji Własnych

LGD nie planuje realizacji Operacji Własnych, zakłada natomiast realizację projektów grantowych w LSR w kwocie maximum 700 000,00 zł. Kwota ta planowana jest do wydatkowania przez LGD w 4 naborach (odpowiednio 4 projekty grantowe) o wartości: 100 000,00 zł na realizację przedsięwzięć z zakresu wzmocnienia kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych, 2 x 200 000,00 zł na realizację przedsięwzięć z zakresu zachowania dziedzictwa lokalnego, 200 000,00 zł na realizację przedsięwzięć z zakresu rozwoju ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej.

Realizacja projektów grantowych wpłynie na realizację celu szczegółowego nr 4 LSR - Zachowanie tradycji lokalnych, ochrona przyrody oraz podniesienie świadomości ekologicznej i celu głównego nr II LSR - Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru LGD.

VII. PLAN DZIAŁANIA

Plan działania został przedstawiony z podziałem na lata:

- 2016 - 2018 w których zaplanowano realizację następujących przedsięwzięć wraz ze osiągnięciem wskaźników przypisanych do tych przedsięwzięć: 1.1.1, 1.1.2, 1.1.3, 1.2.1, 2.1.1, 2.2.1, 2.2.2, 2.2.3, 2.3.1
- 2019 - 2021 w których zaplanowano realizację przedsięwzięć wraz ze osiągnięciem wskaźników przypisanych do tych przedsięwzięć: 1.1.1, 1.1.3, 1.2.1, 2.1.1, 2.2.1, 2.2.2, 2.3.1
- 2022 – 2023 w których zaplanowano realizację przedsięwzięć wraz z osiągnięciem wskaźników przypisanych do tych przedsięwzięć: 1.1.1, 1.1.3, 1.2.1, 2.3.1.

Harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników wskazujący czas realizacji kluczowych efektów wdrażania LSR jest przedstawiony w **załączniku nr 3**.

VIII. BUDŻET LSR

Budżet został opracowany na podstawie założonych celów, przedsięwzięć i wskaźników. W celu prawidłowego funkcjonowania LGD „Region Sanu i Trzebońnicy” oraz możliwości realizowania celów oraz przedsięwzięć LGD zaplanowało wydatkowanie środków na realizację następującego wsparcia:

- Realizacja LSR w wysokości: 2 210 500,00 EUR
- Współpraca w wysokości: 31 500,00 EUR
- Koszty bieżące w wysokości: 412 360,00 EUR
- Aktywizacja w wysokości: 16 250,00 EUR.

Wysokość całkowitego budżetu na lata 2016 -2023 wynosi 2 670 610 EUR.

Należy wyróżnić, że w ramach wsparcia „**Realizacja LSR**” przewidziano realizację przedsięwzięć należących do celów szczegółowych: 1, 2, 3, 5 oraz przedsięwzięć: 6, 7 z celu szczegółowego 4. Ponadto przedsięwzięcie 7 jest również realizowane w ramach wsparcia „**Aktywizacja**”.

W ramach wsparcia „**Współpraca**” przewidziano realizację przedsięwzięcia 8 będącego w celu szczegółowym 4. Wszystkie wydatki są zgodne z art. 35 ust.1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013. Strategia Rozwoju Lokalnego kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2023 będzie finansowana z Program Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Koszty bieżące zostały podzielone w następujący sposób:

Lp.	Działanie	Wskaźnik produktu	Wskaźnik rezultatu
1.	Utrzymanie biura	Liczba lat funkcjonowania biura LGD w latach 2016 -2023 - 8	Liczba podmiotów, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD – 15
2.	Zatrudnienie pracowników	Liczba utworzonych etatów – 3 (w tym księgowy biura)	
3.	Organizacja szkoleń i doradztwa	Liczba szkoleń dla pracowników – 11	
		Liczba szkoleń dla organów LGD – 6	
		Liczba podmiotów którym udzielono indywidualnego doradztwa – 155	

IX. PLAN KOMUNIKACJI

Celem głównym planu komunikacji LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” jest zbudowanie spójnego i pozytywnego wizerunku LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”, będącej realizatorem LSR na lata 2016-2023 wśród ogółu jej mieszkańców oraz rozpowszechnianie informacji o możliwościach wsparcia przewidzianych w LSR, wśród potencjalnych Beneficjentów, którzy będą mogli ubiegać się o przyznanie dotacji w ramach Funduszy Europejskich.

Jako cele szczegółowe uznano: informowanie i wspieranie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR (1), budowanie pozytywnego wizerunku LSR (2) oraz aktywizowanie społeczności lokalnych, w szczególności grup defaworyzowanych (3).

Wśród najważniejszych działań komunikacyjnych, jakie będą wykorzystywane w procesie komunikacji z odbiorcami LSR wymienić należy: kampanie informacyjne i promocyjne, materiały informacyjne i promocyjne, wydawnictwa i publikacje, spotkania informacyjno-konsultacyjne, wydarzenia promocyjne, punkty konsultacyjne oraz szeroko pojęta komunikacja internetowa. Szczególności znaczenia nabiera przede wszystkim ostatnie z wymienionych działań komunikacyjnych ze względu na możliwość obustronnego kontaktu na linii LGD-grupy docelowe.

W procesie identyfikowania docelowych grup komunikacji, wyłoniono trzy najważniejsze grupy adresatów, podzielonych ze względu na ich stopień zaangażowania w realizację zapisów LSR. Grupę pierwszą stanowią beneficjenci aktualni i potencjalni, którzy mogą bezpośrednio ubiegać się o współfinansowanie operacji (m.in. przedsiębiorstwa, JST, instytucje kultury, organizacje pozarządowe itp.). Następną grupą to uczestnicy operacji, w tym istotna z punktu widzenia całego LSR, grupa osób defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy. Mając na uwadze szczególną rolę LSR we włączeniu społecznym tych grup, uwzględniono, dedykowane specjalnie dla nich, narzędzia komunikacyjne jak spotkania w Powiatowych Urzędach Pracy, szkolenia ukierunkowane na potrzeby grup wykluczonych oraz doradztwa indywidualne przeprowadzane przez pracowników biura LGD. Pośredni odbiorcy rezultatów działań przewidzianych w LSR (mieszkańcy obszaru LGD, turyści, inwestorzy) to ostatnia, trzecia grupa zidentyfikowanych adresatów działań komunikacyjnych.

Rozwinięcie i szczegółowy opis wykorzystanych środków komunikacyjnej z opisem grup docelowych oraz harmonogramem wdrażania poszczególnych działań znajduje się w załączniku nr 5 Plan komunikacji dla LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”.

X. ZINTEGROWANIE

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność posiada charakter zintegrowany. Podejście zintegrowane dotyczy:

- spójności pomiędzy poszczególnymi celami i przedsięwzięciami;
- związków pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w realizacji LSR;
- wykorzystania różnych zasobów lokalnych do realizacji przyjętych celów.

Zaplanowane przedsięwzięcia wymagają współdziałania i zaangażowania reprezentantów wszystkich sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego oraz mieszkańców.

Cele LSR zostały tak skonstruowane, że sprzyjają nawiązywaniu partnerstw międzysektorowych i tworzeniu się więzi gospodarczych. Cele i przedsięwzięcia określone w LSR wynikają z diagnozy obszaru i analizy SWOT oraz są ze sobą ściśle powiązane, a rola LGD jako koordynatora wdrażania LSR zapewnia realizację podejścia zintegrowanego.

Celem Strategii LGD jest również zaangażowanie jak największej liczby mieszkańców w rozwój obszaru należącego do LGD. Społeczność lokalna jest najważniejszym elementem powodzenia wdrażania wszystkich celów oraz przedsięwzięć niniejszej Strategii, dlatego zaangażowanie mieszkańców stanowi kluczowy czynnik w procesie zmiany istniejącej sytuacji społeczno - gospodarczej obszaru LSR. Aktywne współuczestnictwo osób zamieszkujących obszar działania LGD w pełni wpisuje się w realizację idei podejścia zintegrowanego.

W ramach opracowywania Lokalnej Strategii Rozwoju wybrano następujące cele główne:

- **Cel I: Podniesienie standardu życia mieszkańców** cel zostanie osiągnięty przez szereg zaplanowanych inwestycji i inicjatyw, które spowodują, że obszar objęty wsparciem przez LGD stanie się „dobrym” miejscem do życia, także dla osób z grup defaworyzowanych. Do realizacji Celu I przyczyni się realizacja celów szczegółowych.
  - **Cel szczegółowy1: Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej oraz wsparcie grup defaworyzowanych.** Wsparcie przedsiębiorczości poprzez bezzwrotne dotacje na utworzenie oraz rozwój działalności gospodarczej przyczyni się do wzrostu przedsiębiorczości a tym samym do wzrostu zatrudnienia co wpłynie na rozwój wszystkich sektorów działających na terenie LGD, jak również na jakość życia jego mieszkańców. Szczególną uwagę przy opracowaniu celów i przedsięwzięć LSR zwrócono na osoby które znajdują się w gorszym położeniu tzn. należą do grup defaworyzowanych. Dla tych osób przewidziano premie podczas zakładania działalności gospodarczej.
  - **Cel szczegółowy 2: Poprawa stanu infrastruktury społecznej.** Instytucje kultury to pomioty które prowadzą działalność kulturalno-rozrywkową, oświatową związaną z upowszechnianiem dóbr kultury kreują imprezy i wydarzenia, które również przyciągają turystów. Dodatkowo instytucje kultury czerpiąc z lokalnego i regionalnego dziedzictwa wzmacniają regionalizm stanowiący istotne źródło atrakcji turystycznych. Sektor publiczny włączy się w poprawę infrastruktury służącej mieszkańcom typu świetlice wiejskie i inne obiekty pełniące ich funkcje. Natomiast sektor społeczny będzie odpowiedzialny za właściwe wykorzystanie tych obiektów, zaanimowanie życia społeczno-kulturalnego czy działalności sportowej w ramach poprawionej infrastruktury. Natomiast Sektor gospodarczy w szczególności z branż: usługowych, handlowych,

rozrywkowych i edukacyjnych włączy się w podniesienie atrakcyjności i dostępności oferty społeczno-kulturalnej dla mieszkańców.

- **Cel II: Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru LGD** ten cel to znakomita okazja do współdziałania dla organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, władz publicznych gdyż dla każdego z powyższych sektorów kwestia zachowania tradycji lokalnych i walorów przyrodniczych w jak najlepszym stanie jest bardzo ważna. Do realizacji tego celu przyczynią się następujące cele szczegółowe:
  - **Cel szczegółowy 3: Promocja walorów turystycznych obszaru.** Promocja obszaru LGD, zarówno pod kątem walorów przyrodniczych, kulturowych, jak również lokalnej tradycji i obrzędów, przyczyni się do rozwoju agroturystyki, hotelarstwa, usług gastronomicznych. To może skutkować rozwojem istniejących i powstaniem nowych małych i średnich przedsiębiorstw. Działania promocyjne obejmują targi, organizację imprez turystycznych/rekreacyjnych, publikacje, filmy.
  - **Cel szczegółowy 4: Zachowanie tradycji lokalnych, ochrona przyrody oraz podniesienie świadomości ekologicznej,** który zwraca uwagę jak bezcennym źródłem inspiracji są lokalne tradycje, kultura i historia obszaru.
  - **Cel szczegółowy 5: Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej oraz usług turystycznych.** Mieszkańcy w coraz większym zakresie przywiązują wagę do zdrowego trybu życia. Zaplanowane działania sprzyjają aktywnemu trybowi życia w ramach dostępnej oferty sportowo –rekreacyjnej i przyczynią się do powstania nowych atrakcji np. siłownie na świeżym powietrzu, przystań kajakowa. Zrealizowanie tego celu będzie możliwe dzięki współpracy i integracji różnych branż działalności gospodarczych min.: usługowej, handlowej, turystycznej, sportowej, rękodzielniczej i rzemiosła.

Zrealizowanie wskazanych wyżej celów spowoduje wzmocnienie utożsamiania się społeczności z zamieszkiwanym regionem, a tym samym dążenie do realizacji przedsięwzięć zmierzających do jego rozwoju. Podstawowym warunkiem skutecznej realizacji rozwoju gospodarczego i społecznego regionu jest respektowanie zasady zrównoważonego rozwoju. Oznacza to, iż **aspekty ekologiczne** wymagają obligatoryjnego włączenia do celów LSR, a cele gospodarcze, społeczne i publiczne są zharmonizowane z celami ekologicznymi. W ramach tych działań przewidziano **szkolenia podnoszące świadomość obywatelską z zakresu ochrony środowiska oraz przeciwdziałania zmian klimatu. Ponadto podczas wyboru przedsięwzięć w ramach poszczególnych operacji będą premiowane wnioski które w swoim zakresie przewidywały ochronę środowiska oraz przeciwdziałanie zmianom klimatycznym.**

Kolejnym ważnym aspektem rozwoju obszaru jest **wprowadzenie rozwiązań innowacyjnych.** Na innowacyjność również zwracają uwagę wyznaczone cele i przedsięwzięcia LSR. **Rozwiązania innowacyjne będą również premiowane podczas wyboru do realizacji zadań w ramach ogłoszonych operacji.** Ponadto, podczas realizacji LSR, LGD będzie zwracało w swojej działalności uwagę na wykorzystanie jak w największym stopniu rozwiązań innowacyjnych.

W ten sposób zintegrowane atuty regionu pozwolą na pełne korzystanie z potencjału LGD Stowarzyszenie "Region Sanu i Trzebońnicy". Dla pełnego sukcesu w wyżej opisanym zakresie niezbędne jest zagwarantowanie współpracy wszystkich interesariuszy obszarów wiejskich, a więc społeczności lokalnej, sektora gospodarczego, publicznego i społecznego, co też osiągnięte zostanie po wdrożeniu przedmiotowej LSR. Określone w LSR cele i działania tworzą wspólny, ściśle ze sobą powiązany system. Każdy z przedstawicieli sektorów wchodzących w skład LGD ma możliwość realizacji przedsięwzięć, co zapewnia integrację na każdym z poziomów. Integracja występuje nie tylko na poziomie sektorów, ale także na poziomie branż działalności gospodarczych. **Współdziałanie branż działalności gospodarczych występować będzie podczas realizacji poszczególnych celów oraz przedsięwzięć.** Przykładem może być cel szczegółowy I gdzie z tej formy wsparcia mogą skorzystać przedsiębiorstwa reprezentujące różne dziedziny działalności gospodarczej. Kolejne przedsięwzięcia wskazują również na **integrację działalności z zakresu min.: sportu, rekreacji, turystyki, edukacji, rozrywki, rzemiosła, rękodzieła usług i handlu.** Wszystkie poziomy pozostają w efekcie synergii z innymi, wzajemnie się uzupełniają, co sprzyja tworzeniu wartości dodanej w postaci tworzenia nowych relacji i integracji nie tylko podczas wdrażania konkretnych działań, ale poczucia wspólnoty i możliwości wzajemnej pomocy i wsparcia zarówno obecnie, jak również w przyszłości oraz powstawania nowych nieformalnych powiązań. Podsumowując, należy stwierdzić, że podejście zintegrowane do planowanych przedsięwzięć przedstawia spójny i logiczny system wdrażania wszystkich celów, przedsięwzięć, jak i związków między różnymi podmiotami uczestniczącymi w ich realizacji.

Zintegrowane podejście przejawia się także w partycypacyjnej metodzie opracowania LSR, co pozwoli zachować spójność dokumentu oraz specyfiki obszaru z jego celami. Zintegrowany charakter LSR, oznacza unikalne podejście do rozwiązywania problemów poprzez wielosektorowe łączenie istniejących zasobów i działań

Cele i przedsięwzięcia określone w Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie "Region Sanu i Trzebońnicy" są zgodne z trzema celami przekrojowymi PROW 2014 -2020 tj. ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu, innowacyjność.

Ponadto przy opracowaniu LSR wykazano zgodność i komplementarność z celami lub działaniami dokumentów planistycznych, zgodnie z przedstawioną tabelą.

Tabela 17. Cele lub działania określone w dokumencie planistycznym a zgodność z celami określonymi w Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie "Region Sanu i Trzebošnicy"

Cele lub działania określone w dokumencie planistycznym	Zgodność z celami określonymi w LSR LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebošnicy”
<p>1) Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020:</p> <p>a) Cel 1. Rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej: Priorytet 1.3. Turystyka Cel: Budowa konkurencyjnej, atrakcyjnej oferty rynkowej opartej na znacznym potencjale turystycznym regionu Priorytet 1.5. Instytucje otoczenia biznesu Cel: Rozwój przedsiębiorczości poprzez ofertę instytucji otoczenia biznesu</p> <p>b) Cel 2. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców: Priorytet 2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe Cel: Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu Priorytet 2.4. Włączenie społeczne Cel: Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie Priorytet 2.6. Sport powszechny Cel: Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa</p> <p>c) Cel 3. Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno-przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu:</p> <p>d) Priorytet 3.4. Funkcje obszarów wiejskich Cel: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku</p>	<p>a) Cel II: Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru LGD Cel szczegółowy 5: Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej oraz usług turystycznych Program 6: Poprawa infrastruktury rekreacyjno - turystycznej Przedsięwzięcie 9: Infrastruktura rekreacyjno – turystyczna</p> <p>b) Cel II: Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru LGD Cel szczegółowy nr 4: Zachowanie tradycji lokalnych, ochrona przyrody oraz podniesienie świadomości ekologicznej Program 4: Zachowanie dziedzictwa lokalnego (kulturowego i przyrodniczego) Przedsięwzięcie 7: Dziedzictwo lokalne Cel I: Podniesienie standardu życia mieszkańców: Cel szczegółowy nr 1: Rozwój Przedsiębiorczości pozarolniczej oraz wsparcie grup defaworyzowanych Program 1: Wsparcie przedsiębiorczości</p> <p>c) Cel szczegółowy nr 1: Rozwój Przedsiębiorczości pozarolniczej oraz wsparcie grup defaworyzowanych Program 1: Wsparcie przedsiębiorczości</p> <p>d) Cel II: Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru LGD Cel szczegółowy 5: Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej oraz usług turystycznych Program 6: Poprawa infrastruktury rekreacyjno - turystycznej Przedsięwzięcie 9</p>
<p>2) Regionalne Pogromy Operacyjne Województwa Podkarpackiego:</p> <p>a) Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP: 3a Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości. 3c Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług.</p> <p>b) Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego</p>	<p>a) Cel I: Podniesienie standardu życia mieszkań: Cel szczegółowy nr 1: Rozwój Przedsiębiorczości pozarolniczej oraz wsparcie grup defaworyzowanych Program 1: Wsparcie przedsiębiorczości</p> <p>b) Cel II Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru LGD Cel szczegółowy nr 4: Zachowanie tradycji lokalnych, ochrona przyrody oraz podniesienie świadomości ekologicznej Program 4: Zachowanie dziedzictwa lokalnego (kulturowego i przyrodniczego) c) Cel I: Podniesienie standardu życia mieszkańców: Cel szczegółowy nr 1: Rozwój Przedsiębiorczości pozarolniczej oraz wsparcie grup defaworyzowanych Program 1: Wsparcie przedsiębiorczości</p>

<p>c) Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników:</p> <p>8i Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników.</p> <p>8iii Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.</p>	
<p>3) Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014- 2020</p>	<p>a) Cel I: Podniesienie standardu życia mieszkańców: Cel szczegółowy nr 1: Rozwój Przedsiębiorczości pozarolniczej oraz wsparcie grup defaworyzowanych Program 1: Wsparcie przedsiębiorczości</p>
<p>4) Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020</p> <p>a) Oś priorytetowa II: Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji:</p> <p>Działanie 1.1. Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy</p> <p>Działanie 2.2 Wsparcie na rzecz zarządzania strategicznego przedsiębiorstw oraz budowy przewagi konkurencyjnej na rynku</p>	<p>a) Cel I: Podniesienie standardu życia mieszkańców: Cel szczegółowy nr 1: Rozwój Przedsiębiorczości pozarolniczej oraz wsparcie grup defaworyzowanych Program 1: Wsparcie przedsiębiorczości</p>
<p>5) Strategia Rozwoju Gminy Leżajsk:</p> <p>a) Cel strategiczny I: Przyspieszenie rozwoju gospodarczego gminy poprzez kreowanie przyjaznego klimatu dla rozwoju nowoczesnej przedsiębiorczości i zrównoważonej turystyki:</p> <p>Cel operacyjny 1: Wspieranie powstawania nowych oraz kreowanie sprzyjających warunków dla rozwoju już istniejących podmiotów gospodarczych w oparciu o lokalne zasoby</p> <p>Cel operacyjny 5: Rozwój pozarolniczych form działalności gospodarczej</p> <p>Cel operacyjny 6: Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznorekreacyjnej i kulturalnej oraz promocja turystyczna gminy</p> <p>b) Cel strategiczny II: Rozwój infrastruktury technicznej i społecznej służącej poprawie jakości życia mieszkańców i ochronie środowiska przyrodniczego:</p> <p>Cel operacyjny 1: Poprawa stanu technicznego dróg, zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy oraz podniesienie bezpieczeństwa ruchu drogowego</p> <p>Cel operacyjny 10: Poprawa warunków funkcjonowania oraz stanu obiektów dydaktycznych, kulturalnych, sportowych oraz ochrony zdrowia</p> <p>c) Cel strategiczny III: Zapewnienie wysokiej jakości środowiska naturalnego z uwzględnieniem istniejących walorów przyrodniczych:</p> <p>Cel operacyjny 1: Minimalizowanie zanieczyszczenia powietrza</p> <p>Cel operacyjny 2: Ochrona i rewitalizacja przyrody</p> <p>d) Cel strategiczny IV. Poprawa jakości życia oraz stworzenie atrakcyjnych warunków do rozwoju mieszkańców:</p>	<p>a) Cel I: Podniesienie standardu życia mieszkańców: Cel szczegółowy nr 1: Rozwój Przedsiębiorczości pozarolniczej oraz wsparcie grup defaworyzowanych Program 1: Wsparcie przedsiębiorczości Cel II Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru LGD Cel szczegółowy nr 4: Zachowanie tradycji lokalnych, ochrona przyrody oraz podniesienie świadomości ekologicznej Program 6: Poprawa infrastruktury rekreacyjno – turystycznej Przedsięwzięcie 9: Infrastruktura rekreacyjno - turystyczna</p> <p>b) Cel I: Podniesienie standardu życia mieszkańców: Cel szczegółowy nr 1: Rozwój Przedsiębiorczości pozarolniczej oraz wsparcie grup defaworyzowanych Program 2: Poprawa stanu infrastruktury społeczno - kulturalnej</p> <p>c) Cel II Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru LGD Cel szczegółowy 4: Zachowanie tradycji lokalnych, ochrona przyrody oraz podniesienia świadomości ekologicznej Program 4: Zachowanie dziedzictwa lokalnego (kulturowego i przyrodniczego) Przedsięwzięcie 6: Projekty grantowe w zakresie szkoleń z ochrony środowiska, przeciwdziałania zmian klimatu</p> <p>d) Cel I: Podniesienie standardu życia mieszkańców: Cel szczegółowy nr 1: Rozwój Przedsiębiorczości pozarolniczej oraz wsparcie grup defaworyzowanych Program 2: Poprawa stanu infrastruktury społeczno - kulturalnej</p>

<p>Cel operacyjny 1: Poprawa dostępności oraz obsługi mieszkańców w sferze kultury, edukacji, sportu i rekreacji</p> <p>Cel operacyjny 5: Zwiększenie zatrudnienia oraz aktywności zawodowej mieszkańców</p>	<p>Przedsięwzięcie 4: Budowa lub przebudowa infrastruktury społeczno-kulturalnej</p> <p>Cel II Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru LGD</p> <p>Cel szczegółowy 5: Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej oraz usług turystycznych</p> <p>Program 6: Poprawa infrastruktury rekreacyjno – turystycznej</p> <p>Przedsięwzięcie 9: Infrastruktura rekreacyjno – turystyczna</p>
<p>6) Strategia Rozwoju Gminy Miasto Leżajsk Na Lata 2015–2020:</p> <p>a) Cel 1.3. Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców:</p> <p>Cel 1.3.a: Rozwój potencjału przedsiębiorców, pracowników i bezrobotnych</p> <p>Cel 1.3.c: Realizacja projektów przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu i bierności zawodowej we współpracy międzysektorowej</p> <p>b) Cel 2.3. Wspieranie różnych form aktywności mieszkańców:</p> <p>Cel 2.3.b: Zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży</p> <p>Cel 2.3.c: Promowanie sportu, aktywności fizycznej i zdrowego stylu życia</p> <p>c) Cel 3.4. Rozwijanie infrastruktury technicznej</p> <p>Cel 3.4.a: Dobry stan dróg</p> <p>d) Cel 3.5. Dbalność o jakość środowiska:</p> <p>Cel 3.5.c: Promowanie postaw pro-ekologicznych</p> <p>e) Cel 4.1. Upowszechnianie lokalnych tradycji kulturowych</p> <p>Cel 4.1.b: Podtrzymywanie lokalnych tradycji patriotycznych i obrzędów</p> <p>f) Cel 4.2. Rozwój turystyki na terenie miasta Leżajsk:</p> <p>Cel 4.2.d: Wspieranie przedsięwzięć z zakresu rozwoju branży hotelowo-gastronomicznej</p>	<p>a) Cel I: Podniesienie standardu życia mieszkańców:</p> <p>Cel szczegółowy nr 1: Rozwój Przedsiębiorczości pozarolniczej oraz wsparcie grup defaworyzowanych</p> <p>Program 1: Wsparcie przedsiębiorczości</p> <p>b) Cel II Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru LGD</p> <p>Cel szczegółowy 5: Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej oraz usług turystycznych</p> <p>Program 6: Poprawa infrastruktury rekreacyjno – turystycznej</p> <p>Przedsięwzięcie 9: Infrastruktura rekreacyjno – turystyczna</p> <p>c) Cel II Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru LGD</p> <p>Cel szczegółowy 4: Zachowanie tradycji lokalnych, ochrona przyrody oraz podniesienia świadomości ekologicznej</p> <p>Program 4: Zachowanie dziedzictwa lokalnego (kulturowego i przyrodniczego)</p> <p>Przedsięwzięcie 6: Projekty grantowe w zakresie szkoleń z ochrony środowiska, przeciwdziałania zmian klimatu</p>
<p>7) Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych W Gminie Nowa Sarzyna</p>	<p>d) Cel I: Podniesienie standardu życia mieszkańców:</p> <p>Cel szczegółowy nr 1: Rozwój Przedsiębiorczości pozarolniczej oraz wsparcie grup defaworyzowanych</p> <p>Program 1: Wsparcie przedsiębiorczości</p>

XI. MONITORING I EWALUACJA

Prowadzenie monitoringu i ewaluacji podczas realizacji LSR w całym okresie wdrażania LSR jest procesem koniecznym dla sprawdzenia czy udaje się skutecznie osiągać cele zapisane w strategii. Wyniki procesów zaplanowanych w ramach monitoringu mogą skutkować koniecznością ewaluacji LSR. Ewaluacja ta może zmierzać w kierunku aktualizacji, lub zmiany planowanych w LSR działań i efektów. Istotą wdrażania LSR jest poprawa sytuacji mieszkańców obszaru, poprzez osiąganie celów i realizację wskaźników. Dlatego proces ten będzie prowadzony w całym okresie przewidzianym na wdrażanie LSR, ale również po roku 2023 w celu obserwowania efektów oddziaływania zrealizowanych operacji.

LGD dokonywać będzie systematycznej i obiektywnej oceny LSR, jej założeń, przebiegu wdrażania, osiągniętych rezultatów z punktu widzenia adekwatności, skuteczności, efektywności, oddziaływania i trwałości podejmowanych działań. Ewaluacja LSR dostarczać będzie rzetelnych i użytecznych informacji, które będą następnie wykorzystane w procesie decyzyjnym oraz we współpracy partnerów zaangażowanych we wdrażanie strategii. Główne aspekty niezbędne do przeprowadzenia monitoringu i ewaluacji: elementy podlegające ewaluacji, czas i okres pomiaru planowanych ewaluacji, sposób prowadzenia ewaluacji i wykorzystanie wyników ewaluacji, elementy podlegające monitorowaniu,

pozyskiwanie danych oraz czas i okres pomiaru monitoringowego, sposób wykorzystania wyników analiz monitoringowych, zakładane kryteria ewaluacji.

Procedury dokonywania ewaluacji oraz monitoringu opisano w załączniku nr 2.

XII. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

1. W oparciu o przepisy ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.) przeprowadzono analizę zapisów dokumentu LSR dla LGD „Region Sanu i Trzebońnicy” pod kątem ewentualnego spełnienia kryteriów kwalifikujących do obligatoryjnego sporządzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.
2. Zakres przedmiotowy celu ogólnego I LSR obejmował będzie: podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR, wymianę doświadczeń i dobrych praktyk w powiązaniu ze wzrostem mobilności zawodowej, a także dywersyfikację źródeł dochodu oraz rozwój przedsiębiorczości. W ramach realizacji LSR zakładane będą również nowe przedsiębiorstwa oraz wspierany będzie rozwój przedsiębiorczości, w tym przetwórstwo produktów rolnych. W związku ze wzrostem jakości kapitału ludzkiego oraz możliwością realizowania w ramach celu II, projektów o charakterze inwestycyjnym, promujących turystykę, rekreację i lokalne dziedzictwo będzie ono wpływać pozytywnie w sposób pośredni, wtórny i skumulowany na dobra materialne. Będzie to oddziaływanie stałe, średnio i długoterminowe. Zakłada się również, że realizacja działań będzie wpływać w sposób stały, wtórny i skumulowany w perspektywie długookresowej na zasoby naturalne i zabytki. Dodatkowo stwierdzono jego stałe, wtórne i skumulowane oddziaływanie na zwierzęta, rośliny, wodę i powietrze, które ujawni się w perspektywie długookresowej.
3. Analiza dokumentu wykazała pośredni, wtórny i skumulowany, słaby wpływ pozytywny działań na zależność między elementami środowiska i oddziaływaniami na te elementy. Prognozowane zależności będą miały charakter stały i dotyczyć będą perspektywy średnio i długookresowej. Realizacja działań nie będzie oddziaływać w jakikolwiek sposób na takie elementy środowiska jak różnorodność biologiczna, powierzchnia ziemi, krajobraz i klimat.
4. Przeprowadzona powyżej analiza nie wykazała obecności zapisów kwalifikujących obowiązkowo do przedmiotowej analizy (ryzyko wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000).
5. W dniu 22.12.2015 Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” otrzymała pismo od Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie w sprawie odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu pn. „LSR w okresie programowania 2014-2020, obejmującej tereny: Miasta Leżajsk, Gminy Leżajsk, Miasta i Gminy Nowa Sarzyna”.

Wykaz wykorzystanej literatury

1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005
2. Rozporządzenie z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku ustanawiające wspólne przepisy dotyczące EFRR, EFS, FS, EFRROW oraz EFMiR.
3. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich zwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. 2015 poz. 349).
4. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. 2015 poz. 378).
5. Ustawa z dnia 27 maja 2015 r. o finansowaniu wspólnej polityki rolnej (Dz.U. 2015 poz. 1130)
6. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. 2015 poz. 1570).
7. Poradnik dla Lokalnych Grup Działania w Zakresie Opracowania Lokalnych Strategii Rozwoju na lata 2014-2020, Warszawa 2015.
8. Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce, Warszawa 2014.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1. Procedura aktualizacji LSR

1) **Cel procedury:**

Celem procedury jest sformalizowanie procesu dokonywania korekt w LSR, by zapewnić jak najszerszy udział partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru.

2) **Zakres procedury:**

Procedura obejmuje czynności, formularze i schemat działań związanych ze zgłaszaniem, analizowaniem i przyjmowaniem uchwałą Walnego Zebrania Członków zmian w zapisach LSR.

3) **Założenia ogólne:**

- proces wdrażania i aktualizacji odbywa się z jak najszerszym udziałem partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru,
- wszystkie działania LGD dotyczące wdrażania LSR są jawne LGD monitoruje na bieżąco wdrażanie LSR,
- wnioskujących o zmiany,
- analiza wniosków zawartych w Raporcie Zespołu Monitorującego.

4) **Co najmniej raz w roku Zespół Monitorujący powoływany przez Walne Zebranie Członków, dokonuje ewaluacji wdrażania LSR i funkcjonowania LGD i przygotowuje „Raport z ewaluacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie ”Region Sanu i Trzebošnicy” wraz z ewentualnymi rekomendacjami zmian zapisów w LSR.**

5) **Zarząd może dodatkowo podjąć decyzję o zleceniu ekspertom zewnętrznym analizy związanej z koniecznością aktualizacji dokumentów Stowarzyszenia.**

6) **Zarząd przygotowuje projekty uchwał dotyczące zmian w zapisach LSR Walnemu Zebraniu Członków Stowarzyszenia.**

7) **Co roku, na Walnym Zebraniu aktualizuje się listę członków LGD, która stanowi załącznik do LSR.**

8) **Aktualizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie ”Region Sanu i Trzebošnicy” dokonywana jest uchwałą Walnego Zebrania.**

- Aktualizacja LSR nie powinna być dokonywana częściej niż raz w roku na Zwyczajnym Walnym Zebraniu Członków, ale dopuszcza się nadzwyczajne okoliczności wprowadzania dodatkowych korekt.
- Działania logistyczne zapewnia Biuro LGD.

9) **Przebieg procedury:**

- Wnioski w sprawie zmian zapisów w LSR mogą zgłaszać: członkowie LGD; Organy Stowarzyszenia; wszyscy mieszkańcy obszaru.

10) **Zgłaszanie wniosków jest sformalizowane. Przyjmowane jest na:**

- formularzu - dostępnym na stronie internetowej oraz w Biurze LGD -stanowiącym załącznik „A” do niniejszej procedury
- Karcie Pomysłu na Projekty – dostępnej na stronie internetowej oraz w Biurze LGD - stanowiącej załącznik „B” do niniejszej procedury.

11) **Zarząd Stowarzyszenia dokonuje potrzebnych analiz do wprowadzania zmian w LSR:**

- Analizy te wykonywane są na bieżąco w ramach ciągłego monitoringu;
- Analiza zgłaszanych do LGD wniosków;
- Analiza otoczenia prawnego związanego z funkcjonowaniem LGD i wdrażaniem LSR;
- Analiza uchwał organów Stowarzyszenia

Schemat procedury Aktualizacji LSR

Analiza zebranych potrzeb zmian	↘			
Analiza otoczenia prawnego	→	Ewentualnie: Analiza ekspercka LSR	Uchwała Zarządu LGD	Uchwała aktualizacji LSR Walnego Zebrania Członków
Raport wdrażania LSR	↗			

Załącznik A do Procedury Aktualizacji LSR
Formularz proponowanych zmian w dokumentach
LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy”

NAZWA DOKUMENTU „Region Sanu i Trzebońnicy”	
Obecny zapis:	Proponowany zapis/zmiany:
Cel dokonania zmian zapisu/ów przewidywane efekty tych zmian:	
Uwagi dodatkowe:	
Autor Formularza:	
Adres/telefon/mail	
Czy jest Pan/Pani członkiem LGD	☐ TAK ☐ NIE
Czy życzy sobie Pan/Pani otrzymywać regularne informacje od LGD?	☐ TAK ☐ NIE
Czy chciałby Pan/Pani włączyć się w działania LGD?	☐ TAK ☐ NIE
	..... (podpis)

Załącznik B do Procedury Aktualizacji LSR
Karta pomysłów na projekty

NAZWA PROJEKTU (tytuł):	
Miejsce realizacji: (miejscowość lub miejscowości)	
Gmina:	
Opis problemu/potrzeby:	
Cel projektu: Jakie zmiany (poprawa) nastąpią w wyniku realizacji Projektu?	
Krótki opis działań Projektu:	
Szacunkowy koszt:	
Zespół projektowy: Kogo należałoby zaprosić do planowania, a potem realizacji tego projektu?	
Autor Formularza	
Adres/telefon/mail	
Czy jest Pan/Pani członkiem LGD	☐ TAK ☐ NIE
Czy życzy sobie Pan/Pani otrzymywać regularne informacje od LGD?	☐ TAK ☐ NIE
Czy chciałby Pan/Pani włączyć się w działania LGD?	☐ TAK ☐ NIE
	..... (podpis)

Załącznik 2. Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

1) ELEMENTY PODLEGAJĄCE EWALUACJI:

- **Funkcjonowanie LGD:** ewaluacji podlegać będą te obszary, które potwierdzą sprawność, efektywność funkcjonowania LGD, w tym m.in.: efektywność pracy biura i organów LGD, ocena przebiegu przedsięwzięć,

sposobu przepływu informacji, ocena pracowników, efektywność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności, efektywność współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej między LGD.

- **Wdrażanie LSR:** ewaluacji podlegać będą obszary potwierdzające czy realizacja LSR przebiega zgodnie z założeniami, w tym m.in.: zgodność realizacji celów i wskaźników z dokumentami wyższego rzędu, ocena wpływu wybranych operacji na realizację celów, wykorzystania budżetu, zgodność z harmonogramem, jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur, oraz inne zależne od potrzeb wynikających z wdrażania LSR.

2) CZAS I OKRES POMIARU PLANOWANYCH EWALUACJI:

- **ewaluacja ex-ante (planowane przedsięwzięcia)** dotyczyć będzie celów, przedsięwzięć, które są planowane do realizacji w ramach LSR. Przeprowadzanie tego typu ewaluacji powstaje w sytuacji, gdy w miarę realizacji działań wygoszpodarowywane zostają środki w ramach realizacji LSR na dodatkowe działania lub wprowadzenie projektów własnych LGD. Termin ustalany będzie na bieżąco w zależności od potrzeb aktualizacyjnych LSR. Organem właściwym do wykonania ewaluacji ex-ante przedsięwzięć do wdrażania w ramach LSR będzie Zarząd LGD.
- **ewaluacja bieżąca (on-going)** przeprowadzana będzie w trakcie realizacji LSR, oparta o analizę i ocenę wyników monitoringu, ze względu na długi okres wdrażania LSR do 2023 roku, celem korekty zapisów w LSR. Ewaluacja bieżąca jest powiązana z **kamieniami milowymi** wdrażania LSR w 2018 i 2021 roku. Obejmuje swoim pomiarem okres za lata 2016-2018 oraz 2019-2021. Ewaluacja on-going obejmuje swoim zakresem zarówno funkcjonowanie LGD jak i wdrażanie LSR.
- **ewaluacja ex post** – podsumowująca, będzie miała charakter strategiczny, przeprowadzona zostanie na zakończenie wdrażania LSR w 2022 roku.

3) SPOSÓB PROWADZENIA EWALUACJI I WYKORZYSTANIE WYNIKÓW EWALUACJI:

Zarząd LGD odpowiedzialny będzie za przeprowadzenie ewaluacji: ex-ante, on-going i ex post. Ewaluacja on-going będzie przeprowadzona dwukrotnie w 2018 i 2021 roku a ewaluacja ex-post jednokrotnie w 2022 roku. Ewaluacja on-going jak również ex-post będzie prowadzona w oparciu o wytyczne i narzędzia przygotowane przez **Zespół Monitorujący**. W skład zespołu wejdą przedstawiciele Biura, Zarządu, Rady Programowej i osoba wskazana na Walnym Zebraniu Członków spośród członków LGD. Uwzględnią one stosowne pytania ewaluacyjne; kryteria ewaluacji; metody i narzędzia ewaluacyjne (np. desk research/web survey/IDI /CATI). Realizacją powyższych zadań będzie prowadzona przez **Zespół Monitorujący**, który będzie pracował zgodnie z opracowanym harmonogramem. Zespół przygotowuje **raporty z dokonanej ewaluacji** na każdym etapie przewidzianym w harmonogramie. Raporty z ewaluacji będą zawierać śródkresową ocenę dotyczącą wdrażania LSR i funkcjonowania LGD oraz ich rekomendacje w razie takiej potrzeby. Rekomendacje dotyczyć będą działań jakie należałoby podjąć w przypadku zagrożenia dla nieosiągnięcia celów i wskaźników LSR oraz do wprowadzenia ewentualnych modyfikacji funkcjonowania LGD min. z zakresu: procesu zarządzania LGD, **sposobu świadczenia usług (doradztwa)**. Następnie raporty będą przedstawione do akceptacji Komisji Rewizyjnej i prezentowane podczas obrad Walnego Zebrania Członków. Efekty ewaluacji na tym poziomie stanowią podstawę do wprowadzenia zmian, o których mowa w procedurze aktualizacji LSR.

4) ELEMENTY PODLEGAJĄCE MONITOROWANIU:

Monitoringowi podlegać będzie min. **jakość świadczonych usług animacyjnych przez LGD**, w tym m.in. ocena szkoleń/wydarzeń/eventów oraz **jakość doradztwa na rzecz beneficjentów świadczonego w biurze LGD**. Rejestrowany będzie również stopień wykorzystania budżetu, poziom realizacji poszczególnych wskaźników, poziom zainteresowania ogłaszanymi konkursami, źródłami wiedzy o działalności LGD i konkursach. Procedura przewiduje włączenie do monitoringu innych aspektów wynikające z bieżących potrzeb LGD.

5) POZYSKIWANIE DANYCH/ CZAS I OKRES POMIARU MONITORINGOWEGO:

Monitoring prowadzony będzie przez upoważnionego pracownika biura LGD, stosownie do zakresu obowiązków. Monitoring dotyczyć będzie zarówno kwestii finansowych jak i rzeczowych realizowanych działań w zakresie LSR i funkcjonowania LGD. W zakresie zbierania danych (m.in. ankiety beneficjentów; % wykorzystania budżetu, ilość podpisanych umów, **monitoring jakości prowadzonych działań animacyjnych** (zgodnie z procedurą oceny, w tym np. szkoleń, efektywności doradztwa) działania będą prowadzone na bieżąco przez upoważnionych pracowników LGD. Na tej postawie sporządzane będzie sprawozdanie roczne do 31 stycznia każdego roku. Ponadto bieżący monitoring prowadzony będzie na bazie przygotowanych przez Biuro LGD formularzach ankiet oceniających jakość prowadzonego wsparcia, oświadczeń beneficjentów, zestawień, sprawozdań oraz opracowanych i udostępnionych beneficjentom, w szczególności na stronie internetowej LGD formularzach ankiet monitorujących, na potrzeby monitorowania realizacji LSR.

6) SPOSÓB WYKORZYSTANIA WYNIKÓW ANALIZ MONITORINGOWYCH:

Sprawozdania roczne zostaną wykorzystane jako materiał wyjściowy do ewaluacji on-going oraz na ich podstawie planowane mogą być nowe przedsięwzięcia w LSR, oceniane w ewaluacji ex-ante.

7) ZAKŁADANE KRYTERIA EWALUACJI:

Zgodnie z praktyką ewaluacji¹¹ istnieje szereg kryteriów ewaluacyjnych, w tym m.in: trafność, efektywność, skuteczność, użyteczność oraz trwałość. Zarząd LGD przystępując do badania ewaluacyjnego, każdorazowo wspólnie z Zespołem Monitorującym będzie przygotowywał wytyczne do ewaluacji (on-going/ex-post), w których postawione zostaną pytania ewaluacyjne, uwzględniające odpowiednio dopasowane i opisane kryteria ewaluacyjne. Wśród nich m.in. w kontekście ewaluacji funkcjonowania LGD i wdrażania LSR, każdorazowo, w zależności od zakresu ewaluacji uwzględnione zostaną:

- **Trafność** - kryterium to pozwala ocenić, w jakim stopniu przyjęte cele LSR odpowiadają zidentyfikowanym problemom na obszarze LGD i realnym potrzebom beneficjentów;
- **Efektywność** - kryterium to pozwala ocenić poziom „ekonomiczności” wdrażania LSR, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników i rezultatów. Nakłady rozumiane są jako zasoby finansowe, ludzkie i poświęcony czas;
- **Skuteczność** - kryterium to pozwala ocenić, do jakiego stopnia cele LSR zdefiniowane na etapie przygotowywania zostały osiągnięte;
- **Użyteczność** – na ile potrzeby beneficjentów zostały zaspokojone;
- **Trwałość efektów** – kryterium to pozwala ocenić czy pozytywne efekty projektu na poziomie celu mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tego projektu w dłuższym okresie na procesy rozwoju na poziomie sektora, regionu czy kraju¹².

---

¹¹ <http://www.pte.org.pl/index.php/o-ewaluacji/czym-jest-ewaluacja>

¹² <http://www.pte.org.pl/index.php/o-ewaluacji/czym-jest-ewaluacja>

Tabela 1. Elementy podlegające ewaluacji

Lp.	Elementy poddane badaniu	Wykonawca badania	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
1	Działalność LGD, pracownicy i funkcjonowanie Biura	Biuro LGD, Zarząd (ocena własna)	Badania ankietowe, opinie beneficjentów, rozmowy z mieszkańcami na otwartych spotkaniach, wywiady z wnioskodawcami, opinie Dyrektora Biura, Zarządu i członków Stowarzyszenia	Ocena roczna, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego	Ocena poprawności działalności LGD określająca skuteczność realizowanych zadań w odniesieniu do LSR, ocena poprawności wywiązywania się pracowników z powierzonych im zadań i obowiązków
2	Skuteczność i aktywizacji społeczności lokalnej	Biuro LGD (ocena własna)	Badania ankietowe wśród mieszkańców	Ocena roczna, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego	Ocena skuteczności promocji LGD oraz działań wdrażanych w ramach LSR, mierzona, jako liczba osób, które uzyskały informację na temat działań oraz aktywizacji prowadzonej przez LGD
3	Stopień realizacji celów LSR – stopień realizacji wskaźników	Podmiot niezwiązany z LGD (ocena zewnętrzna)	Ankiety beneficjentów, sprawozdania beneficjentów, rejestr danych LGD	Ocena roczna, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego	Ocena celowości i trafności założeń realizowanych w ramach LSR Określenie poziomu realizacji poszczególnych celów i wskaźników LSR
4	Harmonogram rzeczowo-finansowy LSR	Biuro LGD, Zarząd (ocena własna)	Rejestr danych	Ocena roczna, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego	Ocena zgodności ogłaszanych i realizowanych projektów z harmonogramem określonym w LSR
5	Budżet LSR	Dyrektor Biura	Rejestr danych, dane księgowe	Ocena roczna, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego	Stopień wykorzystania środków finansowych w odniesieniu do poziomu realizacji LSR oraz kwot wynikających z podpisanych umów
6	Efektywność współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej pomiędzy LGD	Biuro LGD (ocena własna)	Analiza raportów i sprawozdań z lokalną społecznością, przeprowadzonych ankiet wpisów na forach internetowych i portalach społecznościowych	Ocena roczna, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego	Stopień osiągnięcia zaplanowanych wskaźników i celów dotyczących projektów współpracy
7	Jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur	Biuro LGD, Zarząd (ocena własna)	Analiza raportów i sprawozdań z wywiadów i ankiet, dokumentacji dotyczącej realizacji operacji zgromadzonej w biurze LGD	Ocena roczna, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego	Stopień realizacji zaplanowanych operacji

Tabela 2. Elementy podlegające monitoringowi

Lp.	Elementy poddane badaniu	Wykonawca badania	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
1	Poziom realizacji LSR na podstawie stopnia osiąganych wskaźników wykonalności celów LSR	Zespół Monitorujący	Analizy własne Zespołu Monitorującego, sprawozdania beneficjentów, ankiety, rejestr prowadzony przez pracowników Biura LGD, wizja lokalna	Raz w roku	Stopień realizacji wskaźników i wykonalności celów
2	Stopień wykonania Harmonogramu ogłaszanych konkursów	Pracownicy Biura	Wewnętrzna baza danych konkursów	Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR	Zgodność ogłaszanych konkursów z harmonogramem konkursów w całym okresie wdrażania LSR
3	Wydatkowanie środków na poszczególne operacje i działania własne LGD	Dyrektor Biura	Rejestr danych, dane księgowe	Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR	Stopień wykorzystania środków finansowych w odniesieniu do poziomu realizacji LSR oraz kwot wynikających z podpisanych umów
4	Monitorowanie realizacji operacji zgodnie z Planem Działania	Zespół Monitorujący	Analizy własne Zespołu Monitorującego, sprawozdania beneficjentów, rejestr prowadzony przez pracowników Biura LGD bezpośrednie rozmowy z beneficjentami i wizje lokalne na miejscu realizacji operacji	Raz w roku	Stopień i jakość realizacji operacji, poprawność realizacji harmonogramu osiągania poszczególnych wskaźników produktu, poziom realizacji wskaźników, przedsięwzięć
5	Poziom osiągnięcia zaplanowanych wskaźników w Planie Komunikacji	Zespół Monitorujący	Analiza ankiet, analiza wpisów na forach internetowych oraz na portalach społecznościowych, wywiadów, opinie beneficjentów, raporty z rozmów z mieszkańcami na otwartych spotkaniach, wywiadów z wnioskodawcami	Raz w roku	Poprawność realizacji zaplanowanych celów i zadań komunikacyjnych, efekty działań komunikacyjnych oraz stopień ich realizacji
6	Zainteresowanie stroną internetową LGD	Pracownicy Biura	Licznik odwiedzin strony internetowej	Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR	Skuteczność przepływu informacji, efektywność promocji obszaru LGD

7	Funkcjonowanie Biura LGD	Zarząd LGD	Anonimowe ankiety	Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR	Ocena efektywności pracy pracowników, sposobu przekazywania istotnych informacji potencjalnym beneficjentom, ocena jakości i efektywności doradztwa.
8	Wykorzystanie partycypacyjnych metod wdrażania LSR	Pracownicy Biura	Analiza raportów i sprawozdań z lokalną społecznością, przeprowadzonych ankiet, wpisów na portalach społecznościowych, statystyk dotyczących strony internetowej	Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR	Zaangażowanie społeczności lokalnej w proces realizacji LSR

Załącznik 3. Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu

Cel ogólny nr 1.0	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023			
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji i wskaźnika narastająco	planowane wsparcie w EUR	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	planowane wsparcie w EUR	Wartość z jednostką	% realizacji wskaźnika narastająco	planowane wsparcie w EUR	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w EUR	Program	Poddziałanie
Cel szczegółowy 1.1 Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej oraz wsparcie grup dewaloryzowanych														
Przeds. 1.1.1	L. operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	14 szt.	41%	162 977,54	9 szt.	68%	90 729,27	11 szt.	100%	227 543,19	34 szt.	481 250,00	PRO W	Realizacja LSR
Przeds. 1.1.2	L. centrów przetwórstwa lokalnego	1 szt.	100%	było: 104 605,34 jest: 102 319,12	0	100%	0,00	0	100%	0,00	1 szt.	było: 104 605,34 jest: 102 319,12	PRO W	Realizacja LSR
Przeds. 1.1.3	L. operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	6 szt.	35%	239 138,80	6 szt.	71%	147 656,57	5 szt.	100%	było: 176 099,29 jest: 116 186,46	17 szt.	było: 562 894,66 jest: 502 981,83	PRO W	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1.1				było: 506 721,68 jest: 504 435,46			238 385,84			było: 403 642,48 jest: 343 729,65		było: 1 148 750,00 jest: 1 086 550,95		

Cel szczegółowy 1.2 Poprawa stanu infrastruktury społecznej														
Przeds. 1.2.1	L. wybudowanych, przebudowanych obiektów infrastruktury społeczno-kulturalnej	3 szt.	było: 38% jest: 33%	58 033,18	2 szt.	było: 63% jest: 56%	76 439,02	było: 3,00 jest: 4,00	100%	było: 118 023,88 jest: 140 310,10	było: 8,00 jest: 9,00	było: 252 496,08 jest: 274 782,30	PRO W	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1.2				58 033,18			76 439,02			było: 118 023,88 jest: 140 310,10		było: 252 496,08 jest: 274 782,30		
Razem cel ogólny 1.0				było: 564 754,86 jest: 562 468,64			314 824,86			było: 521 666,36 jest: 484 039,75		było: 1 401 246,08 jest: 1 361 333,25		
Cel ogólny nr 2.0	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	planowane wsparcie w EUR	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	planowane wsparcie w EUR	Wartość z jednostką	% realizacji wskaźnika narastająco	planowane wsparcie w EUR	Razem wartość	Razem planowane wsparcie w EUR		
Cel szczegółowy 2.1 Promocja walorów turystycznych obszaru														
Przeds. 2.1.1	L. targów na których prom. będzie obszar LGD	3 sztuki	60%	13 530,05	2 szt.	100%	było: 8 750,25 jest: 7 744,78	0	100%	0,00	5 szt.	było: 22 280,30 jest: 21 274,83	PRO W	Realizacja LSR
	L. imprez rekreacyjno - turystycznych.	5 szt.	50%	było: 10 114,94 jest: 9 798,03	5 szt.	100%	było: 9 999,75 jest: 8 739,92	0	100%	0,00	10 szt.	było: 20 114,69 jest: 18 537,95	PRO W	Realizacja LSR
	L. wydanych publikacji/ materiałów promocyjnych	2 komplety	67%	było: 8 393,25 jest: 8 208,48	1 komplet	100%	było: 5 000,00 jest: 4 351,61	0	100%	0,00	3 komplety	było: 13 393,25 jest: 12 560,09	PRO W	Realizacja LSR
	L. nagranych filmów prom.	2 szt.	67%	było: 2 790,58	1 szt.	100%	było: 1 250,00	0	100%	0,00	3 szt.	było: 4 040,58 jest: 3 853,73	PRO W	Realizacja LSR

				jest: 2 747,36			jest: 1 106,37								
Razem cel szczegółowy 2.1				było: 34 828,82 jest: 34 283,92			było: 25 000,00 jest: 21 942,68			0,00		było: 59 828,82 jest: 56 226,60			
Cel szczegółowy 2.2 Zachowanie tradycji lokalnych, ochrona przyrody oraz podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców															
Przeds. 2.2.1	L. szkoleń z zakresu ochrony środowiska i przeciwdziałaniu zmianom klimatu	2 szt.	100%	11 760,55	0	100%	0,00	0	100%	0,00	2 szt.	11 760,55	PRO W	Realizacja LSR	
	L. spotkań, warsztatów, imprez, kiermaszy związanych z kultywowaniem lokalnego dziedzictwa kulturalnego i historycznego	0	0%	0,00	10 szt.	100%	33 249,88	0	100%	0,00	10 szt.	33 249,88	PRO W	Realizacja LSR	
	L. organizacji społecznych którym udzielono wsparcia na zakup wyposażenia	3 szt.	50%	23 347,70	3 szt.	100%	23 347,70	0	100%	0,00	6 szt.	46 695,40	PRO W	Realizacja LSR	
	L. wybudowanej/ przebudowanej wyposażonej infrastruktury rekreacyjnej/ turystycznej/ kulturowej	3 szt.	50%	22 621,59	3 szt.	100%	22 621,59	0	100%	0,00	6 szt.	45 243,18	PRO W	Realizacja LSR	

Przeds. 2.2.2	L. podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	2 szt.	40%	39 387,39	2 szt.	80%	82 626,25	1 szt.	100%	było: 12 500,00 jest: 1 443,77	5 szt.	było: 134 513,64 jest: 123 457,41	PRO W	Realizacja LSR
	Liczba kampanii aktywizacyjnych, spotkań informacyjno – konsultacyjnych LGD z mieszkańcami w ramach aktywizacji społeczności lokalnej	20 szt.	100%	12 500,00	0	100%	0,00	0	100%	0,00	20 szt.	12 500,00	PRO W	Aktywizacja
	Liczba kampanii promocyjnych w ramach aktywizacji	1 komplet	33%	1 196,12	1 komplet	67%	1 303,88	1 komplet	100%	1 250,00	3 komplety	3 750,00	PRO W	Aktywizacja
Przeds. 2.2.3	L. zrealizowanych projektów współpracy	1 szt.	100%	31 500,00	0	100%	0,00	0	100%	0,00	1 szt.	31 500,00	PRO W	Projekt współpracy
Razem cel szczegółowy 2.2				142 313,35		163 149,30			było: 1250,00 jest: 2 693,77		było: 319 212,65 jest: 308 156,42			
Cel szczegółowy 2.3 Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej oraz usług turystycznych														
Przeds. 2.3.1	L. nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	15 sztuk	było: 52% jest: 50%	177 809,61	6 szt.	było: 72% jest: 70%	46 347,00	było: 8,00 jest: 9,00 .	100%	było: 252 874,08 jest: 307 445,36	było: 29,00 jest: 30,00	było: 477 030,69 jest: 531 601,97	PRO W	R. LSR

	L. oznakowanych tras/ szlaków turystycznych	1 szt.	50%	699,51	1 szt.	100%	232,25	0 szt.	100%	0,00	2 szt.	931,76	PRO W	R. LSR
Razem cel szczegółowy-2.3				178 509,12			46 579,25			było: 252 874,08 jest: 307 445,36		było: 477 962,45 jest: 532 533,73		
Razem cel ogólny 2.0				było: 355 651,29 jest: 355 106,39			było: 234 728,55 jest: 231 671,23			było: 266 624,08 jest: 310 139,13		było: 857 003,92 jest: 896 916,75		
Koszty bieżące				128 425,00			151 950,00			131 985,00		412 360,00		
Dział.1 Utrzymanie biura	Liczba lat funkcjonowania biura LGD w latach 2016-2023	3 lata	37,50 %	25 000,00	3 lata	75,00%	30 000,00	2 lata	100%	15 000,00	8 lat	70 000,00	PRO W	K.bieżące
Dział.2 Zatrudnienie pracowników	Liczba utworzonych/utrzymanych etatów	3 etaty	35,71%	99 375,00	3 etaty	78,57%	119 250,00	3 etaty	100%	59 625,00	3 etaty	278 250,00	PRO W	K.bieżące
Dział.3 Organizacja szkoleń	Liczba szkoleń dla pracowników	6 szkoleń	55%	1 800,00	4 szkolenia	91%	1 200,00	1 szkolenie	100%	300,00	11 szkoleń	3 300,00	PRO W	K.bieżące
	Liczba szkoleń dla organów LGD	3 szkolenia	50%	2 250,00	2 szkolenia	83%	1 500,00	1 szkolenie	100%	750,00	6 szkoleń	4 500,00	PRO W	K.bieżące
	Liczba podmiotów którym udzielono indywidualnego doradztwa – w ramach funkcjonowania biura	75 podmiotów	45%	0	75 podmiotów	91%	0	5 podmiotów	100%	0,00	155 podmiotów	0,00	PRO W	K.bieżące
RAZEM LSR				było: 1 048 831,15 jest: 1 046 000,03			było: 701 503,41 jest: 698 446,09			było: 920 275,44 jest: 926 163,88		2 670 610,00		

Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR	było: 1 148 750,00 jest: 1 086 550,95	% R. LSR	było 51,97 jest 49,15%
---	---------------------------------------	-------------	---------------------------

Załącznik 4. Budżet LSR

ZAKRES WSPARCIA	Wsparcie finansowe (EUR)
	PROW
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	2 210 500,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	31 500,00
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	412 360,00
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	16 250,00
Razem	2 670 610,00

Podział planu finansowego w zakresie poddziałania 19.2 PROW:

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	1 389 625,94	794 290,36		2 183 916,30
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	16 915,21		9 668,49	26 583,70
Razem	1 406 541,15	794 290,36	9 668,49	2 210 500,00

Załącznik 5. Plan komunikacji

1. Główne cele działań komunikacyjnych

CEL GŁÓWNY:

Zbudowanie spójnego i pozytywnego wizerunku LGD „Region Sanu i Trzebońnicy”, realizującej LSR na lata 2016-2023 wśród ogółu jej mieszkańców oraz rozpowszechnianie informacji o możliwościach wsparcia przewidzianych w Strategii wśród potencjalnych Beneficjentów, którzy będą mogli ubiegać się o przyznanie dotacji w ramach Funduszy Europejskich

CELE SZCZEGÓŁOWE:

- dostarczanie informacji i wsparcia dla beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz w na etapie realizacji projektów poprzez rzetelną informację i pomoc w rozliczaniu projektów,
- budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach Strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji,
- aktywizowanie społeczności lokalnych, w szczególności grup defaworyzowanych do włączenia się w realizację LSR poprzez aktywne uczestnictwo w proponowanych przedsięwzięciach.

2. Rodzaje działań komunikacyjnych i środki przekazu

Spośród dostępnych środków komunikacji dokonano selekcji zestawu działań komunikacyjnych najlepiej odpowiadających celom LSR oraz określonym wcześniej grupom docelowym. Wśród działań informacyjno-promocyjnych zastosowane zostaną zarówno te dobrze sprawdzone do tej pory jak również te o charakterze innowacyjnym dla LGD i jeszcze nie wykorzystywane:

Kampanie informacyjne i promocyjne - kierowane do ogółu społeczności lokalnej lub ukierunkowane na poszczególne grupy docelowe. Celem kampanii jest szeroka informacja i promocja obszaru LSR, zaplanowanych działań lub kryteriów oceny wniosków aplikacyjnych. Kampanie będą miały charakter wielokanałowy i wykorzystane przede wszystkim środki masowego przekazu oraz spotkania bezpośrednie.

Materiały informacyjne promocyjne i szkoleniowe, wydawnictwa i publikacje - (w formie drukowanej i elektronicznej) – wykorzystane częściowo w kampanii informacyjnej, a częściowo w realizowanych programach edukacyjnych.

Seminaria, konferencje, spotkania informacyjno-konsultacyjne będą zastosowane głównie celem informacji i wsparcia potencjalnych beneficjentów w postaci informacji i doradztwa merytorycznego.

Wydarzenia promocyjne – organizowane przez LGD w partnerstwie z podmiotami gospodarczymi, społecznymi i publicznymi oraz uczestnictwo LGD w tego typu imprezach organizowanych przez inne podmioty.

Komunikacja internetowa – strona www LGD oraz podmiotów wchodzących w skład LGD (np. gminy), a także portale społecznościowe. Ten środek komunikacji posłuży do prezentacji wszystkich dokumentów związanych z wdrażaniem LSR, a także do bieżącego informowania, np. o terminach naboru wniosków, planowanych konkursach; rodzajach i wysokości wsparcia projektów, etc. Główną korzyścią z wykorzystania elektronicznych form komunikacji będzie możliwość obustronnego kontaktu z beneficjentami oraz uzyskanie od nich informacji zwrotnej na temat podejmowanych działań. Będą także zawierać adresy kontaktowe do osób odpowiedzialnych za wdrażanie LSR.

Punkty konsultacyjne oraz doradztwo indywidualne – prowadzone w biurze LGD doradztwo przez pracowników LGD (bezpośredni oraz poprzez infolinię). Ponadto w ramach udziału w różnych wydarzeniach organizowanych na terenie LGD będzie organizował punkty konsultacyjne. Będzie to uzupełnienie indywidualnej działalności informacyjnej i doradczej.

Działania komunikacyjne skierowane do grup defaworyzowanych: spotkania w siedzibach PUP, spotkania w szkołach, informacja na gminnych spotkaniach organizacji pozarządowych, gminnych spotkaniach z sołtysami, szkolenia dla osób z grupy defaworyzowanej, doradztwo indywidualne pracownika Biura LGD.

	Beneficjenci aktualni i potencjalni	Uczestnicy operacji w tym grupy defaworyzowane	Odbiorcy rezultatów operacji - wewnętrzni oraz zewnętrzni
Opis grupy	To grupa docelowa bezpośrednio zaangażowana w realizację założeń LSR. To osoby i organizacje ubiegające się lub mogące się ubiegać o współfinansowanie operacji tzw. liderzy działań.	To osoby uczestniczące w przeprowadzanych operacjach (w szczególności chodzi tu o uczestników defaworyzowanych grup społecznych). Osoby te mogą skorzystać lub już korzystają z efektów operacji realizowanych przez Beneficjentów. W tej grupie docelowej szczególny nacisk położony jest przede wszystkim na udział grup defaworyzowanych.	To pośredni odbiorcy rezultatów rozumiani jako wszyscy mieszkańcy obszaru działania LGD, ale także turyści i inwestorzy jako te grupy, które mogą bezpośrednio lub pośrednio skorzystać na efektach operacji zrealizowanych z LSR.
Grupy docelowe	Jednostki samorządu terytorialnego, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwa (sektor MŚP), organizacje pozarządowe, instytucje oświatowe, instytucje kultury, organizacje rolników, sołtysi.	Uczestnikami operacji będą przede wszystkim osoby z grup defaworyzowanych tj.: osoby długotrwale bezrobotne, osoby bezrobotne do 34 roku życia (ludzie młodzi), bezrobotne kobiety, które nie powróciły na rynek pracy po urodzeniu dziecka (posiadające najczęściej jedno dziecko do lat 6), osoby bezrobotne z niskimi kwalifikacjami, osoby fizyczne chcące założyć działalność gospodarczą, osoby pracujące, chcące podnieść swoje kwalifikacje z zakresu prowadzonej działalności, pracownicy wszystkich instytucji, organizacji i przedsiębiorstw wymienionych w segmencie dot. beneficjentów,	Odbiorcy wewnętrzni: mieszkańcy obszaru LGD Odbiorcy zewnętrzni: turyści, potencjalni inwestorzy
Komunikat	Główna treść komunikatu to przede wszystkim informacje praktyczne dla beneficjentów realizujących poszczególne projekty np. warunki uzyskania wsparcia. Komunikat adresowany do potencjalnych beneficjentów powinien być dla nich zachętą motywującą do podjęcia aktywnych działań. Komunikat powinien być adekwatny do potrzeb potencjalnego Beneficjenta. Powinien wskazywać szanse stwarzane przez LSR, oraz obrazować korzyści jakie przyniesie realizacja działań LSR nie tylko dla	Komunikat kierowany zarówno do obecnych jak i potencjalnych uczestników operacji powinien przede wszystkim motywować ich do podjęcia działań oraz do tego, że „warto się starać” a dostępne w ramach LSR środki są dostępne również dla nich. Komunikat powinien zawierać pozytywne przesłanie o realnej szansie na zmiany. Wynika to przede wszystkim z faktu, iż grupy defaworyzowane cechują się niskim poczuciem własnej wartości oraz niską motywacją do podejmowania działań w celu zmiany obecnej niekorzystnej sytuacji. Są sceptyczni do samej możliwości zaistnienia zmian. Przy budowaniu komunikatów należy pamiętać o ich personalizacji i dostosowaniu do potrzeb każdej z wymienionych tu grup. Każda z grup, potrzebuje również dodatkowego wsparcia merytorycznego w rozwiązywaniu swoich problemów dotyczących ich samych lub ich sytuacji społecznych czy zawodowych	Odbiorcy rezultatów operacji po skierowaniu do nich komunikatu powinni być świadomi tego, że korzyści jakie ich spotykają są efektem realizacji działań zawartych w LSR. Komunikat powinien więc zawierać pozytywny przekaz praktycznych korzyści jakie są rezultatem działań podejmowanych przez Beneficjentów

	Beneficjenta ale i dla całego obszaru wsparcia.		
--	---	--	--

3. Wskazanie głównych adresatów poszczególnych działań komunikacyjnych, tj. grup docelowych

Całkowita kwota przewidziana na działania promocyjne dla LGD Stowarzyszenie „Region Sanu i Trzebońnicy” w latach 2016-2023 to 265 000,00 zł. Działania promocyjne będą realizowane w ramach przedsięwzięcia nr 2.1.1 cel szczegółowy nr 2.1: Promocja walorów turystycznych obszaru oraz przedsięwzięcia nr 2.2.2 (aktywizacja) cel szczegółowy nr 2.2 Zachowanie tradycji lokalnych, ochrona przyrody oraz podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.

Monitoring tj. analiza efektywności działań komunikacyjnych polegać będzie na:

- 1) systematycznym gromadzeniu i okresowej analizie danych mających na celu ocenę i ewentualną korektę kierunków prowadzonych działań informacyjnych i promocyjnych. Monitoring działań będzie opierał się na okresowej analizie przyjętych wskaźników mających na celu ukazanie rzeczywistego postępu prowadzonych działań informacyjnych i promocyjnych.
- 2) weryfikowaniu informacji zwrotnych otrzymywanych od uczestników operacji np. poprzez ankiety ewaluacyjne czy opinie uczestników spotkań konsultacyjnych.

Tabela 1. Plan komunikacji dla LGD "Region Sanu i Trzebońnicy"

Termin	Cel komunikacji	Nazwa działania komunik.	Adresaci działania komunikacyjnego (grupy docelowe)	Środki przekazu	Wskaźnik i	Planowane efekty
W II połowie 2016 i w I połowie 2017	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach, zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach operacji, które będą miały największe szanse wsparcia z budżetu LSR	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR – działania informacyjne	Potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru	Ogłoszenia w telewizji lokal. obejm. obszar LGD	2 szt.	Podniesienie poziomu wiedzy mieszkańców LGD nt. LSR, jej głównych celów, zasad przyznawania dofinansowania oraz typów operacji, które będą miały największe szanse wsparcia z budżetu LSR
				Organizacja konferencji prasowej	2 szt.	
				Artykuły na stronie internetowej LGD oraz gmin z LGD	4 szt.	
				Ogłoszenia, plakaty informacyjne na tablicach informacyjnych w instytucjach publicznych	2 komplety	
				Materiały informacyjne w prasie obejmującej obszar LSR	2 szt.	
				Ulotki informacyjne dystrybuowane na obszarze LGD.	2 komplety	

		Kamp informacyjna nt. głównych założeń LSR – kontakt bezp.	Potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru	Informacje na portalach społecznościowych	2 szt.	Zwiększenie partycypacji lokalnej społeczności w realizacji LSR
W II połowie 2016 i w I połowie 2017	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach ogłoszonych konkursów o naborach wniosków	Kampanie informacyjne dotyczące zasad aplikowania zgodnie z regulaminem konkursów w ramach LSR	Potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru	Ogłoszenia w lokalnej telewizji kablowej obejmującej zasięgiem obszar LGD	2 szt.	Podniesienie wiedzy potencjalnych wnioskodawców na temat ogłoszonych konkursów a tym samym zwiększenie zainteresowania uczestnictwem w ogłaszanych konkursach.
				Artykuły na stronie internetowej LGD oraz gmin z LGD	2 szt.	
				Organizacja konferencji prasowych	2 szt.	
W II połowie 2016 oraz w I połowie 2017, 2018 i II połowie 2019	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach ogłoszonych konkursów o naborach wniosków	Kampanie informacyjne dotyczące zasad aplikowania zgodnie z regulaminem konkursów w ramach LSR	Potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru	Ogłoszenia, plakaty informacyjne na tablicach informacyjnych w instytucjach publicznych.	4 komplety	
				Materiał informacyjne w prasie obejmującej obszar LSR.	4 szt.	
				Ulotki informacyjne dystrybuowane na obszarze LGD	4 komplety	
				Informacje na portalach społecznościowych	4 szt.	
				Powołanie punku informacyjnego w biurze LGD	4 szt.	
W II połowie 2017, 2018 i 2019	Pozyskanie informacji zwrotnej dotyczącej oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD	Badanie satysfakcji wnioskodawców dot. świadczonej przez LGD pomocy	Beneficjenci operacji	Ankiety oceniające poziom satysfakcji z działań informacyjnych i doradczych	120 szt.	Uzyskanie informacji zwrotnej od bezpośrednich beneficjentów LSR, która ułatwi monit. i ewaluację działania.
W roku 2016 i 2017	Podniesienie świadomości społecznej	Kampania promocyjna	Funkcjonujący przedsiębiorcy, potencjalni przedsiębiorcy,	Kampanie informacyjne	2 szt.	
				Informacja publiczna	2 szt.	

	znaczenia przedsiębiorczości w rozwoju gospodarczym obszaru i sprzyjającemu procesom włączenia społecznego	wspierając realizację celu ogólnego I LSR	rolnicy zamierzający otworzyć działalność gospodarczą.	Szkolenia, seminaria, konferencje, warsztaty tematyczne	4 szt.	Wzrost liczby przedsięwzięć gospod., w tym turystycznych.
				Spotkania bezpośrednie	2 szt.	Rozwój istniejących przedsięb.
				Porady indywidualne	20 szt.	Zwiększenie poziomu zatrudnienia.
			grupy osób defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy	Spotkania w siedzibach PUP	2 szt.	Aktyw. społeczności lokalnej w podejm. przedsięwzięć.
				Spotkania w szkołach	4 szt.	Włączenie społeczne grup defaworyzowanych do aktywnego uczestnictwa w działaniach LGD
				Doradztwo indywidualne pracowników Biura LGD	40szt	
				Informacja na gminnych spotkaniach organizacji pozarządowych	4 szt.	
				Szkolenia dla grupy defaworyzowanej	2 szt.	
				Informacje na gminnych spotkaniach z sołtysami	4 szt.	
W roku 2016, 2017 i 2018	Poszerzanie świadomości społeczności lokalnej o walorach turystycznych i przyrodniczych obszaru	Kampania promocyjna wspierająca realizację celu ogólnego II LSR	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe; inwestorzy, turyści, wytwórcy produktów lokalnych, inne podmioty gospodarcze zajmujące się produkcją lokalną i usługową	Kampanie informacyjne i promocyjne z użyciem dostępnych mediów	3 szt.	Wzrost zainteresowania lokalnym dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym.
				Materiały promocyjne	3 szt.	Popularyzacja obszaru realizacji LSR jako m. atrakcyjnego turystycznie.
				Szkolenia, warsztaty temat.	3 szt.	
				Imprezy promujące region i produkty lokalne	6 szt.	
				Wydarzenia turystyczne	3 szt.	
W roku 2020, 2021, 2022 i 2023	Informacja o efektywności wdrażaniu LSR	Kampania informacyjna dot. wdrażania LSR	Mieszkańcy obszaru LGD, Wnioskodawcy, Beneficjenci, organizacje pozarządowe;	Artykuły na stronie internetowej LGD	4 szt.	Podniesienie poziomu wiedzy o efektach realizacji LSR
W roku 2024			inwestorzy, grupy defaworyzowanej	Spotkanie informacyjne/Konferencja	1 szt.	